BARKOD

BAYRAMLAR KİTABIM

Shmuel Blitz

GÖZLEM

Bayramlar Kitabım

Shmuel Blitz

Resimleyen : Tova Katz

Çeviren : Moşe Farsi

Bayramlar Kitabım

Shmuel Blitz
Resimleyen : Tova Katz
Çeviren : Moşe Farsi

GÖZLEM
GAZETECİLİK BASIN ve YAYIN A.Ş.

Bayramlar
Kitabım

“BAYRAMLAR KİTABIM”

Orijinal adı: My First Book of Jewish Holidays

© Copyright 2004 by Mesorah Publications, Ltd.
© Copyright 2008 Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş.

Yazar
Shmuel Blitz

Resimleyen
Tova Katz

Çeviren
Moşe Farsi

Son Okuma
Rav İsak Alaluf

Düzelti
Gila Erbeş

Dizgi
Sanart Reklamcılık

Şubat 2008 - Şevat 5768

ISBN 978-9944-994-21-7

Baskı
Zebra Matbaacılık ve Baskı Hizm. San. ve Tic. A.Ş.
Yüzüncüyıl Mah., Matbaacılar Ambalajcılar Sitesi, 2. Cad. No: 193
34204 Bağcılar - İstanbul
T: 0212 629 00 95 F: 0212 629 00 99

Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş.
Atiye Sok. Polar Apt. No:12/6 34365 Teşvikiye - İstanbul
T: 0212 231 92 82 F: 0212 231 92 83
www.gozlemkitap.com
e-mail: kitabevi@salom.com.tr

Ekler, Mesorah Publications Ltd. izni ile kitabın Türkçe tercümesi
© Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş. için derlenmiştir.

Çocuklar her zaman evdeki telaşın en önemli tanıklarıdırlar. Her hafta Şabat yaklaştıkça, evlerimizde zaten alışılagelmiş bir koşturmaca başlar, ancak bazı zamanlar vardır ki, hazırlıklar aynı özenle yapılmasına rağmen her haftakinden farklı olur. Bunlar kimi zaman elma reçeli, kimi zaman bol cevizli bir kek, kimi zamansa muhallebiler, özel kurabiyeler.

O ay hangi bayram kutlanacaksa, ona özel yapılan yemekler, hazırlıklar, çocukların gözünden hiç kaçmaz ve evdeki farklı atmosfer kültürlerine, benliklerine yansır.

Ne sadece kitaptan okumak ne de sadece bazı şeylere tanık olmak. Gerçek bilgi için her ikisi de gerekir. Umarız bu kitap, bilgi dağarcığınızda bulunan Yahudilikle ilgili tarihi bilgilere ve geleneksel uygulamalara katkıda bulunur. Böylelikle çocuklarımıza, kültürümüz ve uygulamalarımız hakkında daha aydınlatıcı olup, onların da Yahudiliğin güzel ve anlamlı gelenek ve göreneklerinin tadını ve keyfini *bilmelerini* sağlayabiliriz.

Elbette bu değerler, en iyi şekilde aile içinde öğrenilip benimsenebilecektir. Bu nedenle, **Shmuel Blitz**'in cümlelerinden oluşan ve **Tova Katz**'ın resimleriyle zenginleştirilmiş, bir çocuk kitabı görüntüsündeki bu kitabı ailece okuyup incelemenizi öneririz.

Bu vesileyle, kitabın Türkçeleştirip hazırlanmasında emeği geçenlere; çevirinin denetlemesini yapan ve uygunluğunu kontrol eden Sayın **Rav İsak Alaluf**'a; baskıya girmeden önce her türlü ayrıntıyı hatırlatıp, gerekli düzeltmeleri yapan Sayın **Gila Erbeş**'e teşekkürü bir borç biliriz.

Saygıdeğer Rav Yeuda Adoni;
Biz küçükken öğrettikleriniz, anlattığınız hikâyeler, açıklamalar hala aklımızda. Büyüdük, bizi siz evlendirdiniz. Bizim için yeriniz çok farklı. Hepimizin üstünde çok emeğiniz var. Tanrı size hep sağlık versin, sizi başımızdan eksik etmesin.

Sayın **Rav İsak Haleva**;
Hazırladığımız bu bayramlar kitabını, yazmış olduğunuz önsöz ile zenginleştirip onayladığınız için size şükranlarımızı sunarız.

Yahudiliğin bir yaşam şekli olduğunu öğreten, bir aile ortamını her zaman hissettiğimiz **Talmud Tora**'ya, hayat tarzları ve uygulamalarıyla bize örnek olan tüm morelerimize teşekkürlerimizi sunarız.

Sevgili kardeşlerimiz **Sara ve Nedim**;
Sevgili oğlunuz **Matan**'la, sürdürmüş olduğunuz örnek Yahudi hayatının, güzellikler ve bereketle devam etmesini dileriz.

Birimizin ağabeyi, birimizin arkadaşı, sevgili **Moşe**!
Her ikimiz de senden, çok şey öğrendik. Değerli vaktinden ayırıp küçük yeğeninin aramıza katılmasının vesilesiyle bu kitabı, tecrübenle en güzel şekilde tercüme edip hazırladığın için sana ne kadar teşekkür etsek azdır. Sevgili eşin **Pessia**, ve sevgili kızların **Oriya** ve **Teila** ile her zaman Tanrı'nın koruması altında mutlu olun. Hep başarılı işlere imza atmanı diliyoruz.

Yukarıda, kültürümüzü en iyi öğrenebileceğimiz ortamın ailelerimiz olduğundan bahsetmiştik. Bizler, ailelerimiz sayesinde Yahudiliğin gelenek ve göreneklerinin tadına vararak büyüdük. Sevgili **Ceni-Mordo Kohen** ve sevgili **Estreya-Hayim Farsi**. Sizlerden aldığımız bu bayrağı, bizler de çocuklarımıza en iyi şekilde devredebilmek için elimizden geleni yapacağız. Bizlere yaratmış olduğunuz, geleneklerine bağlı sıcak aile ortamı için sizlere minnettarız.

Sevgili **Edna**mız. Senin de büyüyüp ilk olarak kardeşine, daha sonra da gelecekte kuracağın ailene hep örnek olacağından, onları ışığınla aydınlatacağından hiç şüphemiz yok. Seni çok seviyoruz!!!

Elinizdeki bu kitabın, dostlarınıza, yeğenlerinize, çocuklarınıza, torunlarınıza bayramlarımızı anlatırken bir rehber olmasını ve sayfalarının çevrilmekten eskimesini dileriz...

Sara & Yusuf KOHEN
Ocak 2008 - Şevat 5768

Türkiye Hahambaşılığı
תרבנות הראשית בתורקיה

Cemaatimizin ruhsal enerji dolu bireylerinin kutsal dinimizle ilgili yazılı edebiyatı dilimize kazandırmadaki azim ve iradeleri toplumumuzun geleceği adına bizleri gerçekten pek çok umutlandıran ve bir o kadar da bizlere güven veren bir olgudur. "Şiviim Panim Latora / Tora'nın Yetmiş Yüzeyi Vardır" kuramı, kutsal dinimizin çeşitli bakış açılarına bağlı olarak adeta sonsuz şekilde yorumlanabileceğini ve bu yorumlardan her birinin, her birimize yeni ilhamlar bahşedebileceğini ifade etmesi bakımından önem taşır.

Elimizde tuttuğumuz bu kitap da, böylesi bir anlayışın ürünü olarak meydana getirilmiş ve yine böylesi enerjik kardeşlerimiz tarafından dilimize kazandırılmış bulunmaktadır.

Bu kutsal çabaya katılan cemaatimizin değerli mensupları ve bir "Eşet Hayil" olduğuna bizzat tanıklık ettiğimiz Sara Kohen ile kıymetli eşi Yusuf Kohen kardeşlerimizi en derin hislerimizle kutluyor, kendilerini kutsal Toramız'ın berahalarıyla kutsuyoruz.

Rav İsak HALEVA
Türkiye Hahambaşısı

Bilgelerimiz evlerimizde çocuk gürültüsünün fazlalaşmasının, evin neşesinin artması ile eş değer olduğu şeklinde açıklarlar. Kültürümüzün en önemli yapı taşlarından biri hiç kuşkusuz topluma katılan yeni bir ferttir. Brit Mila ise, bu ferdin sadece topluma katılmasını değil, aynı zamanda Avraam Avinu'nun Tanrı ile yaptığı ebedi anlaşmaya katılmasını da ilan eden bir olgudur.

Rav Hayim Palaçi (ZTSvK"L) Tohahat Hayim adlı kitabında bir çocuğun doğumu ile o aileye ve yakınlarına sonsuz bir sevincin yanı sıra büyük bir sorumluluğun da verildiğini ifade eder. Çocuk büyüdükçe ilk eğitimini ailesinden almaya başlar. İşte bu noktada anne ve babanın büyük görevi başlar. Bu görev çocuklarımızı iyi ve çağdaş birer insan olarak yetiştirmek ve sahip olduğumuz en değerli hazinelerden biri olan Tora'nın ışığı ile aydınlatılmış yolda kültürel değerlerimiz ile geleceğe hazırlamaktır. Bu eğitim onlara hem geleceklerini kazandıracak, hem de yaşamlarını daha anlamlı kılacaktır.

Bir yaşam tarzı olan Yahudilik'te bayram ve belirli günler özel bir önem taşır. Bayramların bilinmesi, kurallarına ve geleneklere uygun bir şekilde kutlanması kültürümüzün çok önemli bir gerekliliğidir. Yahudiler bin yıllardır bayramlarını kutlamışlar, belirli günlerini anmışlar, birlikte üzülüp birlikte sevinmişlerdir. Bu şekilde dünyanın neresinde bulunurlarsa bulunsunlar, kültür birliği içinde olduklarını göstermişlerdir. Kültür birliği de toplum olmanın birincil özelliklerindendir.

Sevgili Sara ve Yusuf Kohen, ailelerine yeni katılan oğullarının Brit Mila'sını daha da anlamlı kılabilmek için bayram ve belirli günlerimizi anlatan bu kaynağı dilimize çevirdiler ve titiz bir çalışma ile bunu bizlere kazandırdılar. Böylelikle hem öğrendiler hem de başkalarının öğrenmesi için ortam hazırladılar. Kitapta yer alan sade, akıcı ve eğlenceli anlatım sadece çocuklarımızın değil anne ve babaların da birlikte öğrenmeleri için fırsat yaratmaktadır. Yapılan çalışma, gösterilen özen gerçekten takdire değerdir.

Bu vesile ile kendilerini içtenlikle kutlar, tüm sevdikleri ile mutlu geleceklere doğru yol almalarını dilerim. Yirbu smahot beYisrael, Amen.

Rav İsak Alaluf
Tevet - 5768
Aralık - 2007

ÖNSÖZ 4

İçindekiler

Roş Aşana	1
Yom Kipur	11
Sukot	18
Hanuka	29
Purim	37
Pesah	50
Lag LaOmer	65
Şavuot	68
Tişa BeAv	77
Ek1 - Roş Aşana Sederi	88
Ek2 - Tu Bişvat Sederi	90

Tanrı'ya Yakınlık Zamanları

Rabi Nosson Scherman'ın Tanıtım Yazısı

ahudi halkına bir ulus olarak verilen ilk mitsva, Mısır'dayken Tanrı'nın Moşe'ye Roş Hodeş'in, yani ay başlangıcının ilanını emretmesiyle verilmiştir. Suriye-Yunan kralı Antiyohus Yahudi inancını yok etmeye gayret ettiği zaman, özellikle hedef aldığı üç mitsvadan biri de Roş Hodeş'ti. Roş Hodeş'te bu kadar özel olan ne vardır?

Roş Hodeş, Yahudi halkı için iki işlev görür: Bir, takvimimizin olmasını sağlar. Diğeri ise, tıpkı Ay'ın her ay, önce kaybolur gibi görünüp sonra tekrar ortaya çıkması gibi, aynı şekilde Yahudi halkının da, bazı zor zamanlar olsa bile her zaman geri döneceğini hatırlatır. Dolayısıyla olaylar ne kadar kötü görünürse görünsün, hiçbir zaman ümidimizi yitirmememiz gerekir.

Gelin Roş Hodeş'in verdiği bu iki derse bir göz atıp onların bizim için tüm zamanlar boyunca ne kadar önemli olduklarını görelim.

Her yıl Pesah, Roş Aşana ve diğer tüm bayramları özlemle bekleriz. Tora bayramlara, Tanrı ile "buluşmalar" anlamına gelen *moadim* ismini verir. Bayramlar aynı zamanda *mikrae kodeş* yani "kutsal davetler" olarak da adlandırılır, çünkü bunlar, Tanrı'nın bizleri Kendisi'ne yakın olmaya ve hem atalarımız hem de bizler için yapmış olduğu tüm iyi şeyler nedeniyle neşelenmeye davet ettiği zamanlardır. Örneğin Pesah, sadece bizlerin Mısır'dan kurtulup özgür hale gelmemiz hakkında tarihi bir dersten ibaret değildir. Pesah, Moşe gelip atalarımıza, artık Paro'nun köleleri olmayacaklarını, onun yerine Tora'yı almak üzere Sinay dağına gideceklerini ve daima Tanrı'nın hizmetkârları haline geleceklerini söylediği zaman atalarımızın duydukları büyük heyecanı bizim de hâlâ hissettiğimiz bir zamandır. Sanki Tanrı bize "Tıpkı Yahudiler'in Mısır'daki acılardan özgür kalmış olmaları gibi, sizler de Yahudi halkının 21. yüzyılda yaşadığı tüm dertlerden kurtulup özgür olabilirsiniz," der gibidir. Şavuot'ta Tanrı bize "Gelin çocuklarım," demektedir; "Size Sinay dağında Tora'yı verdim ve siz bugün bile *Humaş*'ı [=Tora'nın beş kitabını] ya da *Gemara*'yı [=Talmud'u] açıp, Tora'nın hâlâ size ait olduğunu görebilir, Tora'yı bugün bir kez daha alabilirsiniz." İşte her *Yom Tov*, yani her bayram böyle birer zamandır. Bize halen Yahudi tarihinin içinde yaşıyor olduğumuzu hatırlatır.

Ancak, bu *Yamim Tovim* [=*Yom Tov*lar] ne zaman kutlanacaktır? Elbette her birinin belli bir tarihi vardır - ki bu tarihler de bir takvimin parçalarıdır! Eğer bir Yahudi takvimi olmasaydı hiç bayram olmazdı. İşte Roş Hodeş'in çok önemli olmasının nedenlerinden biri budur ve işte bu yüzden, Tanrı bize ilk ulusal mitsva olarak Roş Hodeş'i vermiştir.

Yahudi takvimi ayın hareketlerine bağlıdır, çünkü Tanrı, Yahudi halkının tıpkı ay gibi, hiçbir zaman "eskiyip yıpranmadığını" bilmemizi istemiştir. Ne zaman tarihten silinecek gibi olduysak, hep yine geri gelmişizdir - tıpkı Ay ışığının her ay yaptığı gibi. Avrupa'daki Yahudi cemaatlerinin ve yeşivaların, yani Tora okullarının, neredeyse hepsinin yok edildiği önceki nesilden sonra bile - ki bu da Ay'ın, ay sonunda gözden kaybolması gibiydi - yine geri geldik. *Baruh A-Şem*, Tanrı'ya şükür ki, dünyanın her yerinde bugün de güçlü ve gelişmekte olan Yahudi cemaatleri ve *yeşiva*lar mevcuttur.

Bu kitap Yahudi bayramlarını, onların ardındaki olayları, onlar hakkındaki kanun ve gelenekleri bir araya getirmektedir. Bu kitap Tora'dan, Talmud'dan, Midraş'tan ve bizim uzun ve güzel tarihimizden birçok olayın anlatımı ve hikâyeler ile doludur. Bu kitabı okuduğumuzda Mısır Çıkışı sırasında atalarımıza eşlik ediyor, Sinay dağında onlarla birlikte Tanrı'nın Sesi'ni duyuyor, çöl yolculuğu boyunca halkı koruyan mucizevî bulutları görüyor ve *Man*'ın alabildiği binlerce lezzeti tadıyor gibi hissedeceğiz kendimizi. Aman'a karşı mücadelelerinde Mordehay ve Ester'e katılacak; Hanuka olayları sırasında Tora'yı Suriye-Yunan ordusuna karşı savunan Haşmonai'lerin saflarında yer alacağız. Bu kitaptaki kanun ve gelenekler, sadece geçmişte olanları bilmekle yetinmeyip, o mucizeleri bugün de kutlamamız gerektiğini öğretecek bize. Shmuel Blitz'e bu kitabı yarattığı için teşekkür borçluyuz. Dolu dolu bir kitap bu! Ve kendisi bu kitabı en iyi şekilde hazırlamış. Tova Katz'ın hazırladığı resimler, tarihi bizim için canlı haline getirmekte. Sonuç olarak bu kitap bizim, Tanrı'nın Tora'yı vererek özel kıldığı halkın bir parçası olmaktan gurur duymamızı sağlayacak, yıl boyunca okuyabileceğimiz ve zevk alabileceğimiz güzel bir eserdir.

Roş Aşana

YARATILIŞ

İnsanlar var olmadan önce, hayvanlar var olmadan önce, yeryüzü var olmadan önce, gökler ve okyanuslar, hatta ışık ve karanlık var olmadan önce, hiçbir şey yoktu. Sonra Tanrı yaratmaya başladı. İlk günde Tanrı Gökler'i ve Yeryüzü'nü yarattı. İkinci günde Tanrı gökleri ve yukarıdaki suları, aşağıdaki sulardan ayırdı. Üçüncü günde Tanrı çimenleri, bitkileri, tarım ürünlerini ve ağaçları yarattı.

Biliyor muydunuz?
Tanrı, evreni yaratmadan önce Tora'yı yarattı. Tıpkı bir mimarın bir bina tasarlarken planlar kullanması gibi, Tanrı da Tora'yı, evreni yaratırken Kendi planı olarak kullanmıştır.

Ayrıca üçüncü günde Tanrı Gan Eden'i de yarattı (ilk insanlar Adam ve Hava, hayatlarının ilk günlerinde burada yaşayacaklardı).

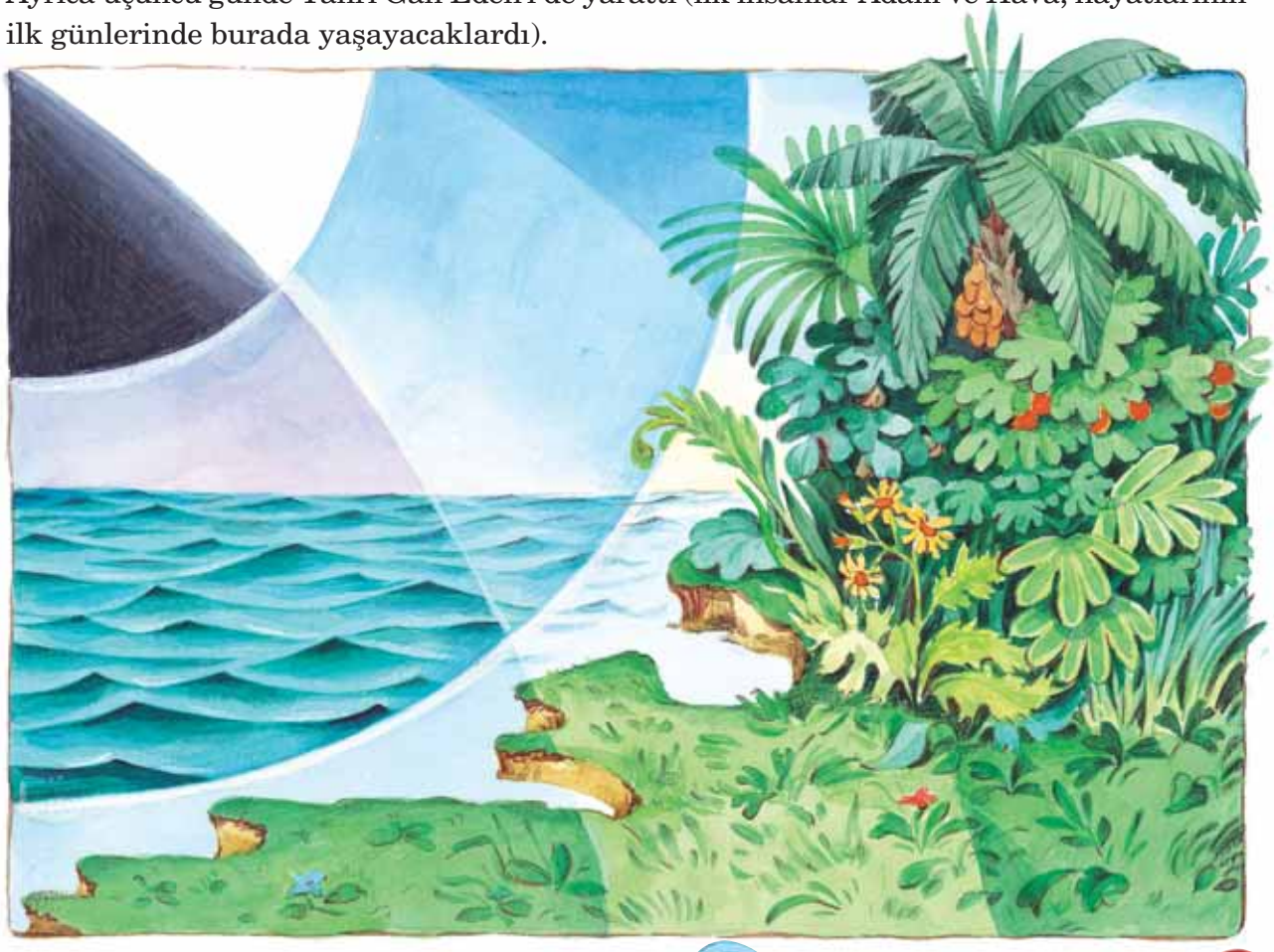

Biliyor muydunuz?
İkinci gün melekler de yaratılmıştı. Ayrıca Tanrı ölümden sonra cezanın gerçekleşeceği Geinam'ı da yarattı. Tora'nın ikinci günün sonunda "ve bu iyiydi" dememesinin nedenlerinden biri de budur. Tanrı cezalandırılması gereken kötü insanların da olacak olmasından memnun olmamıştı. "Ve bu iyiydi" denmemesinin bir başka nedeni ise, Tanrı'nın ikinci günde yaratmış olduğu Gökler'in, ancak üçüncü günde tamamlanmış olmasıdır.

Biliyor muydunuz?
Tanrı henüz yağmuru yaratmadığı için hiçbir bitki büyüyemiyordu. Altıncı günde insan yaratılana kadar hiç yağmur yağmadı. Bunun nedeni, Tanrı'nın yağmur için insanın dua etmesini istemesiydi.

Dördüncü günde, Tanrı, Güneş, Ay ve yıldızları yarattı.

Biliyor muydunuz?
En başta Güneş ile Ay aynı boydaydı ve ikisi de aynı parlaklığa sahipti. Ay kıskançlığa kapılıp Tanrı'ya "Nasıl olur da Güneş ve ben aynı boyda oluruz?" diye itiraz edince, Tanrı Ay'ı bu yakınması nedeniyle cezalandırdı ve hem onun boyunu küçülttü hem de kendi başına ışık kaynağı olmaktansa sadece Güneş'in ışığını yansıtacak hale getirdi. Ancak Ay'ın kendisini çok kötü hissetmemesi için Tanrı onun yanında geceyi aydınlatması için yıldızları da yarattı.

Beşinci günde Tanrı, balıkları ve kuşları yarattı.

Yakın Bir Bakış
Tanrı, kuşlara ve balıklara özel bir bereket verdi; bu sayede çok fazla çoğalacaklar ve insanlar yemek için onlardan bol miktarda bulabileceklerdi. Ancak diğer hayvanlar, altıncı günde yaratıldıklarında bu özel bereketi elde etmediler, çünkü Tanrı, yılanın daha sonra Hava'ya günah işleteceğini ve bu şekilde dünyaya dert ve acı getireceğini bildiği için, yılanın da bu özel bereketten faydalanmasını istememişti.

Biliyor muydunuz?
Beşinci günde Tanrı, okyanusta yaşayan devasa bir balık olan Livyatan'ı da yarattı. Hahamlarımızın öğrettiklerine göre, Maşiah geleceği zaman Tanrı, *tsadik*ler, yani Tanrı'ya tamamen bağlı olan kişiler için büyük bir ziyafet hazırlayacak ve yemekte Livyatan verilecektir.

Altıncı günde Tanrı hayvanları ve İnsanı yarattı.

Yakın Bir Bakış

İnsan neden en son yaratılmıştır? Tanrı, insanın yaratılmasından önce dünyadaki her şeyin tamamlanmasını istemiştir, ne de olsa bunların hepsi insan için yaratılmıştı. Bunun yanında, insanın en son yaratılması sayesinde bir kişi çok kaba ve kibirli bir tutum içine girerse, kendisine "Her şey, hatta en küçük böcek bile senden önce yaratıldı" denebilecektir. Her insan Adam ve Hava'nın soyuna mensuptur. Kimse bir başkasına "Ben senden daha üstünüm, çünkü benim atalarım seninkilerden daha büyüktü!" diyemez.
İnsanı yaratmadan önce, Tanrı meleklere "İnsan yapalım" demiştir. Bazı melekler insanın yaratılmasını istemezken, diğerleri ise istemiştir. Ancak Tanrı'ya göre İnsan tüm Yaratılış'ın asıl amacıdır.

Biliyor muydunuz?

Hahamlarımızdan bazıları Tanrı'nın, ileride *Bet-Amikdaş*'ın kurulacağı yerdeki topraktan alıp, insanı onunla yarattığını belirtirler.
Yaratılış'ın altıncı günü, Tişri ayının ilk günü, yani Roş Aşana idi.
O Cuma günü, Şabat'tan hemen önce on şey yaratılmıştı. Bunlar arasında, Noah'ın Tufan'dan sonra göreceği gökkuşağı, Yahudiler'in Mısır'dan ayrıldıktan sonra çölde yedikleri yiyecek olan *Man*, Moşe Rabenu'nun birçok mucizeyi gerçekleştirirken kullanacağı asa, kayaları bile kemirebilen şamir adlı bir böcek (Kral Şelomo, *Bet-Amikdaş*'ın taşlarının kesilmesi için *şamir*den faydalanmıştır) ve *Alef-Bet*'teki harfler sayılabilir.

Altıncı günün sonunda, Tanrı, yaratma işlemini bitirdi ve yedinci günde dinlendi. Bu, bizim en kutsal günümüz olan Şabat'tır.

Biliyor muydunuz?

Şabat, Tanrı tarafından mübarek kılınmış özel bir gündür. Hahamlarımız bize, Şabat'ı onurlandıran kişinin iyi bir yaşam ve refahla ödüllendirileceğini öğretirler. İnsan'a Şabat günü ek bir ruh verilir; buna "*Neşama Yetera*" adı verilir. Bu ruh bize Şabat'ı daha neşeli ve kutsal hale getirmekte yardımcı olur. Şabat sona erdiğinde bu özel *neşama* bizi terk eder, ancak bir sonraki Şabat tekrar geri gelir.

Yakın Bir Bakış

Yaratılış sona erdikten sonra Şabat Tanrı'nın huzuruna gelir. "Ben hariç her günün bir eşi var" der Şabat. "Pazar'ın Pazartesi'si, Salı'nın Çarşamba'sı ve Perşembe'nin Cuma'sı var. Oysa ben yalnızım." "Üzülme" diye cevap verir Tanrı, "Bene-Yisrael senin eşin olacaklar." Yahudi Ulusu Şabat'ı özenle koruduğu takdirde, Şabat da Yahudi Ulusu'nu koruyacaktır.

Tanrı, Adam'ı Eden Bahçesi'ne yerleştirdi. Adam'ın yalnız olduğunu gördü ve onun için bir eş yarattı. Adam bu eşine, "yaşam" anlamına gelen Hava ismini verdi, çünkü onun tüm insanların annesi olacağını biliyordu.

Yakın Bir Bakış
Tanrı, Adam'ı derin bir uykuya sokmuş ve Hava'yı onun kaburga kemiğinden yaratmıştır. Adam uyandığında Hava'yı yanında bulmuştur.

Yakın Bir Bakış
Bilgi Ağacı'nın meyvesinden yiyen bir kişi büyük bilgelik elde edecek, iyi ve kötünün tam olarak ne olduğunu anlayabilecekti. Yaşam Ağacı'nın meyvesinden yiyen bir kişi ise ebediyen yaşayabilecekti.

Eden Bahçesi güzel ağaçlarla doluydu. Orada iki özel ağaç bulunuyordu: Bilgi Ağacı ve Yaşam Ağacı.

Tanrı, Adam ve Hava'ya bahçenin tümünde, Bilgi Ağacı dışındaki herhangi bir ağaçtan yiyebileceklerini söyledi.

O sırada yılanın, tıpkı insan gibi, iki normal ayağı vardı. Hava'ya doğru yürüyüp "Tanrı size Bahçe'deki hiçbir ağacın meyvesini yiyemeyeceğinizi söylemedi mi?" diye sordu. "Hayır," diye cevapladı Hava, "Tanrı ağaçların meyvelerini *yiyebileceğimizi* söyledi. Ancak Bilgi Ağacı'na dokunmamız bile yasak." "Dokun ona," dedi yılan. "Göreceksin. Hiçbir şey olmayacak." Böylece yılan, Hava'yı Ağaç'a doğru itti ve Hava ağaca dokundu. Gerçekten de hiçbir şey olmadı.

"Ağaca dokunduğun zaman bir şey olmadığı gibi," diye öne sürdü yılan, "Ağaç'ın meyvesini yediğin takdirde de bir şey olmayacak." Bunun üzerine Hava Bilgi Ağacı'nın meyvesini aldı ve yedi.

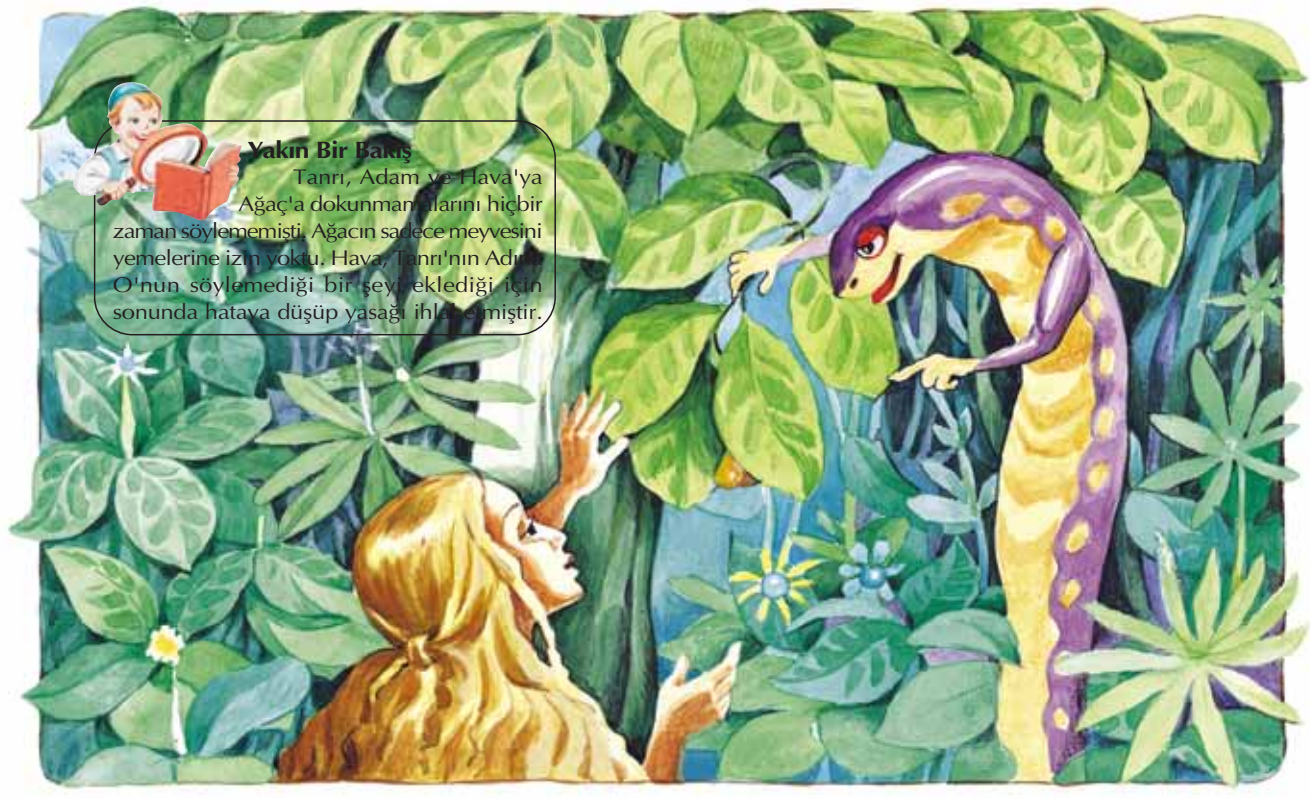

Hava, meyveyi Adam'a da verdi ve o da yedi.
Tanrı, Adam'ı, Hava'yı ve yılanı cezalandırdı. Yılan, daima toprak üzerinde karın üstü sürünmek zorunda olup yediği hiçbir yiyecekten tat alamayan lanetli bir hayvan haline geldi. İnsanın düşmanı olacak, hep insanları sokmaya çalışacak, insanlar da hep yılanları öldürmek isteyeceklerdir. Hava'nın günahı nedeniyle, kadınlar çocuk sahibi olduklarında acı çekeceklerdi. Ve Adam'ın günahı nedeniyle insanlar ölümlü hale geldiler. İnsanlar, geçimlerini sağlamak için gayretle çalışmak zorunda olacaklardı. Tanrı, Adam ve Hava'yı Eden Bahçesi'nden dışarı gönderdi.
Tanrı, Adam ve Hava'yı Roş Aşana günü yargılamıştı. Bizler de aynı şekilde Roş Aşana'da Tanrı tarafından yargılanırız. Kimin yaşayacağı kimin yaşamayacağı, kimin hastalanıp kimin tedavi olacağı, kimin zengin kimin fakir olacağı, hangi ülkelerin barış içinde yaşayacağı, hangilerinin savaşmak zorunda kalacağı, kısacası her şey, Roş Aşana'da kararlaştırılır.

Biliyor muydunuz??
Adam ve Hava, yaratıldıkları gün içinde, yani Şabat'tan önce, Cuma öğleden sonra günah işlemişler ve Eden Bahçesi'nden gönderilmişlerdir. Bazı otoritelere göre ise Şabat gününü Bahçe'de geçirmelerine izin verilmiş, Şabat bittikten sonra oradan gönderilmişlerdir.

Hava iki çocuk doğurdu - Kayin ve Evel. Kayin bir çiftçiydi ve Evel bir çobandı. Her ikisi de Tanrı'ya, göndermiş olduğu bereket için teşekkür etme amacıyla birer armağan vermek istedi. Kayin ilk armağanı getiren oldu ama ne yazık ki en iyi ürünlerini getirmedi. Evel ise en iyi hayvanlarını getirmişti. Tanrı, Evel'in armağanını kabul etmesine rağmen, Kayin'in getirdiğini kabul etmedi. Kayin kıskançlığa kapıldı ve Evel'i öldürdü. Adam 930 yıl yaşadı.

Yakın Bir Bakış

Kayin Evel'i öldürdükten sonra Tanrı ona "Sen kötü bir insansın, Kayin" dedi. "Sadece kardeşini öldürmekle kalmadın, onun soyundan gelecek olan tüm nesilleri de yok ettin." Tanrı Kayin'i cezalandırdı ve onu dünyada sürekli göçebe dolaşmak zorunda bıraktı. Kayin'in hiçbir zaman düzgün ve dengeli bir evi olmayacak ve topraktan yiyecek elde etmek onun için çok zor olacaktı. Kayin, merhamet etmesi için Tanrı'ya yalvarınca, Tanrı ona acıdı. Onun başının üzerine bir işaret koydu ve böylece insanların ona zarar vermelerini önledi.

Biliyor muydunuz??

Adam'ın aslında 1000 yıl yaşaması gerekiyordu. Ama Adam yaratılmadan önce, Tanrı ona gelecek tüm nesilleri gösterdi. Adam, sadece üç saatlik ömrü olan Kral David'i görünce "Nasıl olur da böylesine kutsal bir ruh sadece üç saat yaşar?" diye sordu ve "Lütfen Tanrı'm, ona benim hayatımdan yetmiş yıl ver," diye yalvardı. Tanrı bunu kabul etti ve Adam 930 yıl yaşarken, Kral David 70 yıl yaşadı.

Yakın Bir Bakış

Roş Aşana'da tüm evreni yaratmayı tamamladığı zaman, Tanrı tüm evrenin Kralı olmuştur.

ROŞ AŞANA KURALLARI

1. Roş Aşana'dan önceki ay olan Elul süresince, *teşuva* yaparak [yani hatalarımızdan pişmanlık duyup onları itiraf ederek ve bir daha tekrarlamama kararı alarak] Roş Aşana'ya hazırlanırız.

Yakın Bir Bakış
Tanrı, aslında dualarımızı ve *teşuva*mızı yıl boyunca kabul eder. Ancak Elul ayı, Tanrı'nın dualarımızı duyması konusunda özellikle iyi bir zamandır.

Biliyor muydunuz??
Sefarad Yahudileri [pişmanlık duaları olan] *Selihot*'u, (Şabat günleri hariç) Elul ayının başından itibaren her gün okurlar. Aşkenaz Yahudileri ise *Selihot*'u söylemeye Roş Aşana'dan birkaç gün önce başlarlar.

2. Elul ayı boyunca Aşkenaz Yahudileri, (Şabat ve Roş Aşana Arifesi haricinde) her gün *Şahrit*'ten (yani sabah duasından) sonra *Şofar* çalarlar. Şofar, inek haricinde Kaşer bir hayvanın boynuzundan yapılmış üflemeli bir çalgıdır.

Yakın Bir Bakış
Elul ayı boyunca Şofar'ın sesi bize *teşuva* yapmamız gerektiğini hatırlatır. Ayrıca Elul ayının ilk gününde Moşe Rabenu, ikinci On Emir levhalarını almak üzere Sinay dağına çıktığında da Şofar çalınmıştır. Bunun amacı, halkın, Moşe On Emir'i almak üzere dağa çıktıktan sonra hataya düşüp Altın Buzağı'yı yapmakla işledikleri günahlarını tekrarlamamaları için onlara hatırlatmada bulunmaktı.

3. Roş Aşana, Tanrı tarafından yargılandığımız gündür. Tanrı, bizim nasıl bir yıl geçireceğimize bu günde karar verir. Kimin yaşayacağını kimin yaşamayacağını, kimin sağlıklı olacağını kimin olmayacağını, kimin zengin olacağını kimin olmayacağını Tanrı kararlaştırır.

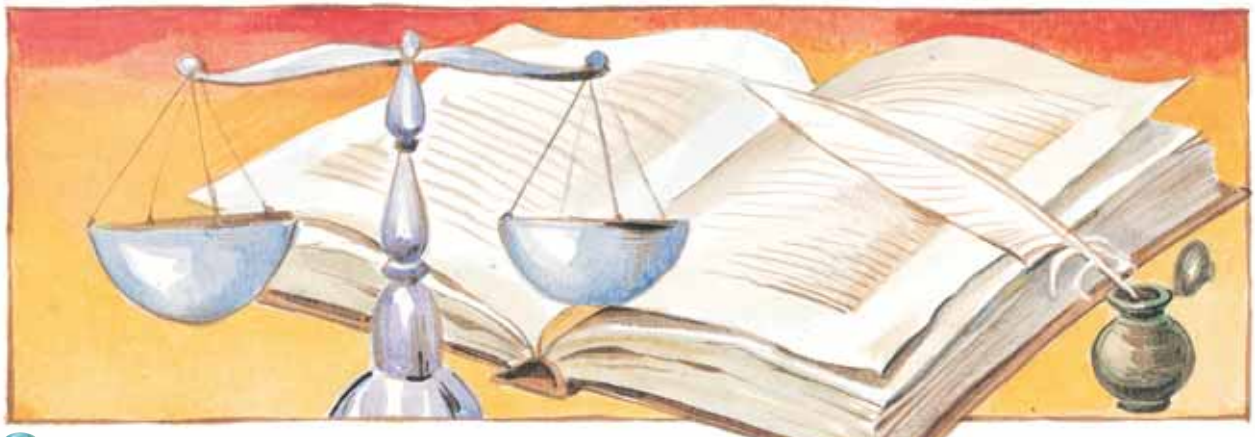

Yakın Bir Bakış
Tanrı'nın bizim hakkımızda nasıl bir karar vereceğini bilemeyiz. Ama eğer uygun şekilde Tanrı'ya dua edersek ve *teşuva* yaparsak, o zaman Tanrı'nın bizi iyi ve sağlıklı bir yıl için Yaşam Kitabı'na kaydedeceği konusunda güven duyabiliriz.

4. Tora bize Roş Aşana'da Şofar çalmamızı emreder. Bu gün içinde 100 tane Şofar sesi duymamız gerekir. Şofar'la çalınan üç tür ses vardır: *Tekia*, *Şevarim* ve *Terua*. *Tekia* düz ve uzun bir sestir. *Şevarim* üç kısa sesten oluşur. *Terua* ise hızlı bir şekilde çalınan [en az] dokuz çok kısa sestir.

Yakın Bir Bakış

Şofar yapımında kullanılması en uygun boynuz, koç boynuzudur. Çünkü bu bize, Avraam Avinu'nun, oğlu Yitshak yerine Tanrı'ya *korban* yaptığı koçu hatırlatır. Böylece, Tanrı'ya, Avraam ve Yitshak'ın hatırına bizi koruması ve bize iyi bir yıl getirmesi için dua ederiz. Ayrıca Hahamlarımız bize Şofar'ı iki kez çalmamız gerektiğini öğretirler - bunların biri *Musaf* duasından önce, diğeri de *Musaf* sırasındadır. Tanrı Roş Aşana'da bizleri yargıladığı için, orada bize karşı suçlamada bulunan Satan adlı melek bu farklı çalışlar karşısında şaşırır. Çünkü *Maşiah* geldiğinde de büyük bir Şofar çalınacaktır ve Satan'ın hiçbir görevi kalmayacaktır. Bu yüzden Satan, Roş Aşana'da Şofar'ı bir kez daha çalmamızın Tanrı'nın emirlerini titizlikle yerine getirdiğimizin işareti olduğunu ve bu şekilde *Maşiah*'ın gelişi sırasında çalınacak olan Şofar'ı dinlemeye hak kazanacağımızı düşünerek korkuya kapılır.

Biliyor muydunuz??

Şabat günü sokak gibi genel yerlerde bir şeyi taşımak yasaktır. Bu nedenle Roş Aşana'nın ilk günü Şabat'a rastlarsa, o gün Şofar çalmayız. Böylece insanlar, günün mitsvasını yerine getirmek için unutkanlıkla Şofar'ı da yanlarına alıp sokağa çıkma hatasına düşmezler. Ama bu bir kayıp değildir. Çünkü Roş Aşana'nın ikinci günü hiçbir zaman Şabat'a rastlamadığı için ikinci günde her zaman Şofar çalınır.

5. Roş Aşana bir *Yom Tov*, yani bir neşe günüdür. Dualardan sonra sinagogdan çıktığımızda, Tanrı'nın bize sağlıklı ve mutlu bir yeni yıl vereceğinden emin olabiliriz. Eve geliriz ve aslında Roş Aşana ciddi bir gün olmasına rağmen, diğer herhangi bir *Yom Tov*'da olduğu gibi yiyip içer ve neşeleniriz.

Yakın Bir Bakış

Hahamlarımız, *teşuva* yaparsak, *tsedaka* verirsek ve *tefila* (dua) yaparsak, hakkımızda verilmiş olması muhtemel olumsuz bir kararı bile iptal ettirebileceğimizi öğretirler.

6. Roş Aşana'nın ilk gecesinde insanlar birbirlerini "*Leşana Tova Tikatevu Vetihatemu*" ve "*Tizku Leşanim Rabot*" sözleriyle selamlarlar.

Biliyor muydunuz??

Bu sözler sırasıyla "*İyi bir yıl için yazılıp mühürlenin*" ve "*Nice senelere layık olun*" anlamına gelir.

7. Roş Aşana gününde uyumamak gelenektir. Bunun yerine insanlar, bayram yemeğinden sonra Tora öğrenirler ya da *Teilim* okurlar.

8. Roş Aşana gecesi yediğimiz ilk ekmek parçasını önce şekere ya da bala batırırız. Ekmekten sonra bir parça elma bala batırılarak yenir. Ama bunun yerine doğrudan bir elma reçeli de yenebilir. Bu elma ya da elma reçelini yemeden önce bir *beraha* söylemek gerekir. Onun ardından Tanrı'dan bize tatlı bir yeni yıl vermesi için özel bir istekte bulunuruz.

Yakın Bir Bakış
Elma tatlısı ya da ballı elma yememizin amacı, Tanrı'nın bize bal gibi tatlı bir yıl vereceğine dair ümidimizi belirtmektir.

Biliyor muydunuz??
Bazı cemaatlerde Roş Aşana günü özellikle yuvarlak şekilli özel ekmekler yemek âdettir.

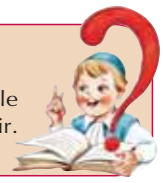

9. Roş Aşana gecesi belli başlı yiyecekleri yeme geleneği vardır. Bu yiyeceklerin isimleri ya da farklı bir özelliği, yeni yıl hakkında iyi bir şeyi simgeler. Örneğin balık yenir, çünkü balık bereketi simgeler. Bunun gibi, yenen diğer yiyecekler cemaatten cemaate farklılık gösterir. Bunlardan bazıları şunlardır: Pırasa, pazı, hurma, kabak, balık ve bir kuzunun, tavuğun ya da balığın başı.

Biliyor muydunuz??

Bu simgesel yiyecekleri yememizin çeşitli nedenleri vardır. Bunların bazıları tatlıdır (ve bu, tatlı bir yeni yıla işaret eder), bazıları ise İbranice ya da Aramca isimleriyle bolluk ve bereketi (ve bu yeni yılın mitsvalar ve başarılarla dolu olmasını simgeler), bazıları da düşmanların bizden uzaklaşmasını simgeler.

10. Roş Aşana'nın ilk günü öğleden sonra, yani Minha duasından sonra, deniz veya göl gibi bir su birikintisinin olduğu yere gidilir ve *Taşlih* adlı bir dua söylenir.

Biliyor muydunuz??

Taşlih, günahlarımızı suyun içine attığımızı simgeleyen bir duadır. Roş Aşana'nın ilk günü Şabat'a rastlarsa, bazı cemaatler *Taşlih*'i ikinci gün söylerler [Türkiye'de ise yine ilk gün söylenir]. Deniz, nehir, göl gibi su birikintileri çok uzaktaysa ya da Roş Aşana günü vakit kalmamışsa, *Taşlih* duası Yom Kipur'a kadar, hatta bazılarına göre Oşana Raba'ya kadar söylenebilir.

Yom Kipur

Tanrı'nın Bizleri Tamamen Affettiği Gün

Sivan ayının yedinci günüydü. Roş Hodeş'ten beri, Sinay Dağı'nın üstünde kutsal bir bulut bulunuyordu. Etraf tamamen sessizdi. Tek bir kuş bile ötmüyor, tek köpek havlamıyor, hatta tek yaprak bile uçuşmuyordu. Tanrı, On Emir'in sözlerini söylemeye başladı. "Ben, sizin Tanrınız *A-Şem*'im" dedi. Sonra ikinci emri verdi. Ama Tanrı'nın Sesi o kadar kutsal ve korku vericiydi ki, insanlar dinlemeye korkuyordu. Moşe'ye yalvararak, On Emir'in geri kalanını Tanrı'dan onun duymasını ve sonra kendilerine aktarmasını istediler. Ve Moşe böyle yaptı.

Daha sonra Tanrı, Moşe'yi dağa, oradan da yukarıya, Göklere çağırdı. Moşe orada kırk gün ve kırk gece kaldı. Bu süre zarfında Tanrı ona Tora'yı bütünüyle öğretti. Kırkıncı gün, Tamuz ayının on yedisine rastlıyordu. Birçok kişi Moşe'nin dağdan on altı Tamuz'da dönmesini bekliyordu. Ancak gerçekte bir hata yapmışlardı. Moşe'nin aslında *ertesi* gün gelmesi gerekiyordu. O gelmeyince Moşe'nin öldüğünü sandılar! Ne yapacaklarını bilemez halde, kendilerine Moşe'nin yerini alacak bir şey yapma hevesiyle altından bir buzağı yaptılar.

Moşe aşağıya inip, halkın Altın Buzağı'nın etrafında dans ettiğini görünce, On Emir'in yazılı olduğu levhaları dağın eteğinde kırdı. Sonra da Buzağı'yı alıp yaktı ve külünü de toz haline getirdi. "Kim Tanrı'nın yanındaysa bana katılsın," diye çağrıda bulundu. Levi kabilesi Moşe'ye katıldı ve o gün, Altın Buzağı'ya tapan üç bin kişi öldü.

Biliyor muydunuz?
Moşe'nin On Emir levhalarını kırdığı gün on yedi Tamuz'du. Bu tarih, Yahudi Ulusu için tarih boyunca kederli bir gün halini aldı. Yine on yedi Tamuz tarihinde meydana gelen trajediler arasında Romalılar'ın, İkinci Bet-Amikdaş döneminde Yeruşalayim'in surlarında gedik açıp şehri ele geçirmeleri de yer almaktadır.

Yakın Bir Bakış
Nasıl olmuş da, daha çok kısa bir süre önce Tanrı'nın Mısır'daki ve çöldeki mucizelerini görmüş olan halkın içinde bazı kişiler bir puta tapabilmiştir? Bunun temelinde, Moşe'nin, kendi hesapladıkları zamanda geri dönmemesi yatmaktadır. Lidersiz kaldıklarını düşündükleri için, kendilerini Tanrı'ya bağlayacak bir şeylerin arayışına girmişlerdi. Bu, Tanrı'yı çok kızdırmıştı, çünkü böyle bir heykeli yapmak, üstelik ona bir de tapmak kesinlikle yasaktır.

19 Tamuz'da Moşe, Altın Buzağı günahı nedeniyle Tanrı'dan halkı adına af dilemek için tekrar Sinay Dağı'na çıktı. Bir kez daha kırk gün ve kırk gece orada kaldı ve Tanrı'ya, Halkı'nı affetmesi için yalvardı.

Sonra, Av ayının 29'unda Moşe ikinci kez dağdan indi. Tanrı'dan, halkı için af sözü almıştı. "Yeni bir levha çifti yont," diye emretti Tanrı, Moşe'ye. "Onların üzerine On Emir'i tekrar yazacağım." Bunun üzerine Moşe bir kez daha dağa çıktı. Tanrı, ona Tora'yı bir kez daha öğretti.

Sinay Dağı'nda üçüncü bir kırk gün ve kırk gece kaldıktan sonra, Moşe, elinde yeni On Emir levhalarıyla birlikte dağdan indi. Halka "Tanrı sizi affetti," dedi. Moşe'nin dağdan yeni levhalarla döndüğü gün Tişri ayının 10'uydu. Bu gün, Yom Kipur olarak anılacak, Yahudi Ulusu için tarih boyunca bir af günü olacaktı. Moşe bu kez halka ikinci On Emir levhalarını verdi. Moşe'nin yüzü, kutsal bir ışıkla parlamaktaydı ve bu yüzden halk ona yaklaşmaya korkuyordu. Bu nedenle Moşe halka Tora'yı öğretirken yüzünü bir maskeyle örter, ancak Tanrı'yla konuştuğunda bu maskeyi çıkarırdı.

Moşe böylece halka Tora'yı - Tanrı'nın kanunlarını - öğretmeye başladı.

Yakın Bir Bakış

Moşe'nin Sinay Dağı'nda Tanrı'nın yanında geçirdiği ilk kırk gün güzeldi. Tanrı, halkından memnundu. İkinci kırk gün ise kötü zamanlardı; Tanrı, Altın Buzağı günahı nedeniyle halkına karşı öfkeliydi. Üçüncü kırk gün yine iyi bir zaman oldu. Tanrı Halkını affetti ve tekrar onlardan memnuniyet duymaya başladı.

Biliyor muydunuz??

Tora bize, Moşe'nin Tanrı'yla "yüz yüze", yani doğrudan konuştuğunu söylemektedir. Moşe'nin Tanrı'yla olan ilişkisi, diğer tüm insanlarınkine göre benzersizdir.

Günümüzde insanlar Yom Kipur'da gün boyunca sinagogda dururlar ve Yaşam Kitabı'na mühürlenmek için Tanrı'ya dua ederler. Bu dualarda mutluluk, başarı ve sağlık dolu bir yıl için arzumuzu dile getiririz.

Yakın Bir Bakış

Rav Yisrael Salanter, Tanrı'nın bizi affettiği bir gün olan Yom Kipur, bize yetmiş yılda sadece bir kez verilmiş olsaydı bile, bunun bizim için son derece büyük bir armağan anlamına geleceğini öğretir. Öyleyse, bize *teşuva* yapabileceğimiz ve günahlarımızı yılın diğer günlerine göre daha kolay bir şekilde affettirebileceğimiz bir günü bize her yıl verdiği için Tanrı'ya ne kadar şükran borçlu olduğumuz kolayca anlaşılacaktır.

Biliyor muydunuz??

Bet-Amikdaş zamanında Yom Kipur'da özel bir ibadet gerçekleştirilirdi. Bu, yıl içinde Koen Gadol'un Kutsallar Kutsalı adlı yere girdiği tek gündü. Günümüzde Yom Kipur hâlen özel bir gündür ve bu günde oruç tutulur, dua edilir, Tanrı'dan ve diğer insanlardan af dilenir.

YOM KİPUR KURALLARI

1. Yahudi yılının, Roş Aşana ile başlayıp Yom Kipur'la sona eren ilk on günü *Aseret Yeme Teşuva* - On Teşuva Günü olarak adlandırılır.

Yakın Bir Bakış
Bu günler boyunca mitsvaları yapmak ve kendimizi geliştirmek konusunda normal günlere göre bile çok daha gayretli ve dikkatli olmamız gerekir.

2. Çoğu cemaatte, Roş Aşana ile Yom Kipur arasındaki günlerden birinde insanlar *kaparot* adlı bir uygulama yaparlar. Bu amaçla bir tavuk ya da bir miktar para alınıp insanın başının üstünde döndürülür ve bir dua okunur.

Biliyor muydunuz??
Bu bize aslında günahlarımız için cezayı hak ettiğimizi hatırlatır. Yapılan hareketle, ceza görme konusunda tavuğun ya da paranın bizim yerimizi alması simgelenir. Bir tavuk kullanılmışsa, onun eti ya da değeri fakirlere verilir. Eğer para kullanılmışsa, bu para hayırsever amaçlara verilir.

3. Yom Kipur'dan önce insanlardan, belki yıl içinde onlara karşı kasten ya da kazayla olumsuz bir davranışta bulunmuş olabiliriz diye özür dilemek gerekir.

Yakın Bir Bakış
Yom Kipur'da *teşuva* yaparak Tanrı'dan bizi günahlarımız nedeniyle affetmesi için dua ederiz. Ama eğer başkalarına karşı yanlış davranışlarda bulunmuşsak, nasıl olur da Tanrı'dan bizi affetmesini dileyebiliriz? Bu nedenle incitmiş olduğumuz kişilerin bizi affetmelerini sağlamamız gerekir.
Diğer yandan eğer biri bizi incitmişse, sonra onu affetmemiz gerekir. Çünkü eğer biz başkalarını affetmeye hazır değilsek, nasıl olur da Tanrı'dan bizi affetmesini isteyebiliriz? Eğer biz başkalarını affedersek, Tanrı'nın da bizi affedeceğini ümit edebiliriz.

4. Erev Yom Kipur'da, yani Yom Kipur arifesinde güzel yemek yeme konusunda özel bir mitsva vardır.

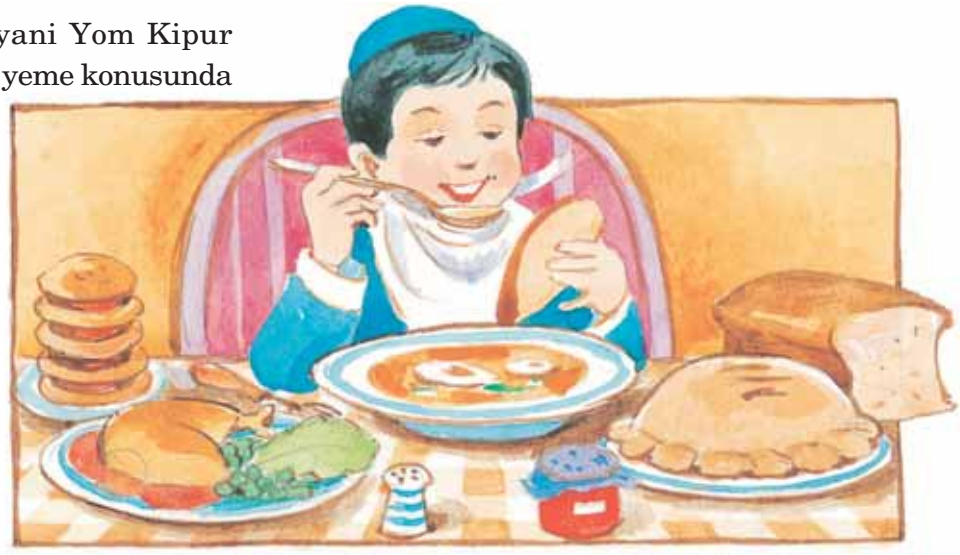

Biliyor muydunuz??
Bir kişi Yom Kipur'dan önceki günde [doğru sebepten dolayı] yemek yediği takdirde, bu, sanki o kişi Yom Kipur'da olduğu gibi o gün de oruç tutmuş gibi sayılır.

5. Yom Kipur'un kendisinde söylediğimiz *Viduy* (itiraf) duasını Erev Yom Kipur'daki *Minha* duası sırasında da okuruz.

Yakın Bir Bakış
Hahamlarımız, belki Yom Kipur'da söyleme fırsatı bulamayız düşüncesiyle, *Viduy* duasını Yom Kipur'dan önce söylememizi öngörmüşlerdir.

6. Erev Yom Kipur'da sinagoga gitmeden önce ebeveynler çocuklarını güzel dileklerle kutsarlar.

Yakın Bir Bakış
Yom Kipur'un kutsiyeti artık başlamış, Merhamet ve Teşuva Kapıları artık açılmıştır. Ebeveynler çocuklarına iyi ve sağlıklı bir yaşam bahşedilmesi için dua ederler.

7. Bazı kişiler Yom Kipur'un hem gecesinde hem de gündüz boyunca dualar sırasında hep beyaz giysiler giymeyi adet edinmişlerdir.

Biliyor muydunuz??
Beyaz giysiler insana melek benzeri bir görünüm kazandırır. Bazı kişiler beyaz giysileri Roş Aşana'da da giyerler.

8. Yom Kipur'da yemek, içmek, yıkanmak ve deri ayakkabılar giymek yasaktır. Şabat günü yapılması yasak olan işlerin hepsi Yom Kipur'da da yasaktır.

Biliyor muydunuz??
Bet-Amikdaş döneminde Yom Kipur günü Koen Gadol'un gerçekleştirmesi gereken özel bir ibadet vardı. Bu ibadetin bitiminde Tanrı, halkın affedilip affedilmediğini bilmesini sağlardı. Affedildikleri takdirde büyük bir mutluluk yaşanır, bu mutluluk ülke çapında danslar ve neşeyle kutlanırdı.

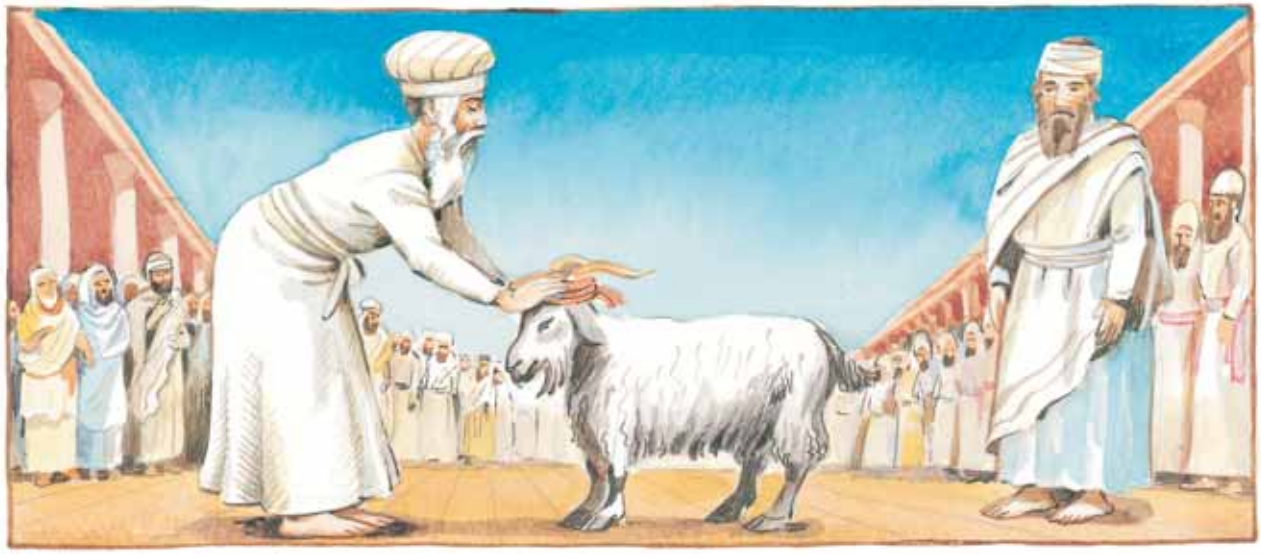

9. Yom Kipur'da deri haricindeki başka bir maddeden (mesela lastik, bez gibi) yapılmış ayakkabılar, giyilebilir.

Yakın Bir Bakış
Bazı terliklerde deri bulunur ve bu yüzden bunlar Yom Kipur'da giyilemez.

10. On Teşuva Günü'nde ve Yom Kipur'da birbirimizi "*Gmar Hatima Tova*" sözleriyle selamlarız.

Biliyor muydunuz??
Bu sözcüklerin anlamı yaklaşık olarak "hakkınızda iyi karar verilip mühürlensin" şeklindedir. Diğer insanların Yaşam Kitabı'na mühürlenmesini ve iyi şeylerle karşılaşmalarını dileriz.

11. Yom Kipur'da dualarımızda elimizden geldiği kadarıyla gayretli olur, yoğun bir konsantrasyonla dua ederiz.

12. Bir kişi hastaysa o kişinin oruç tutmasının gerekip gerekmediği konusunda bir Haham'a başvurulmalıdır. Bir kişinin sırf oruç tutmak için kendi hayatını tehlikeye atmasına hiçbir şekilde izin verilmez.

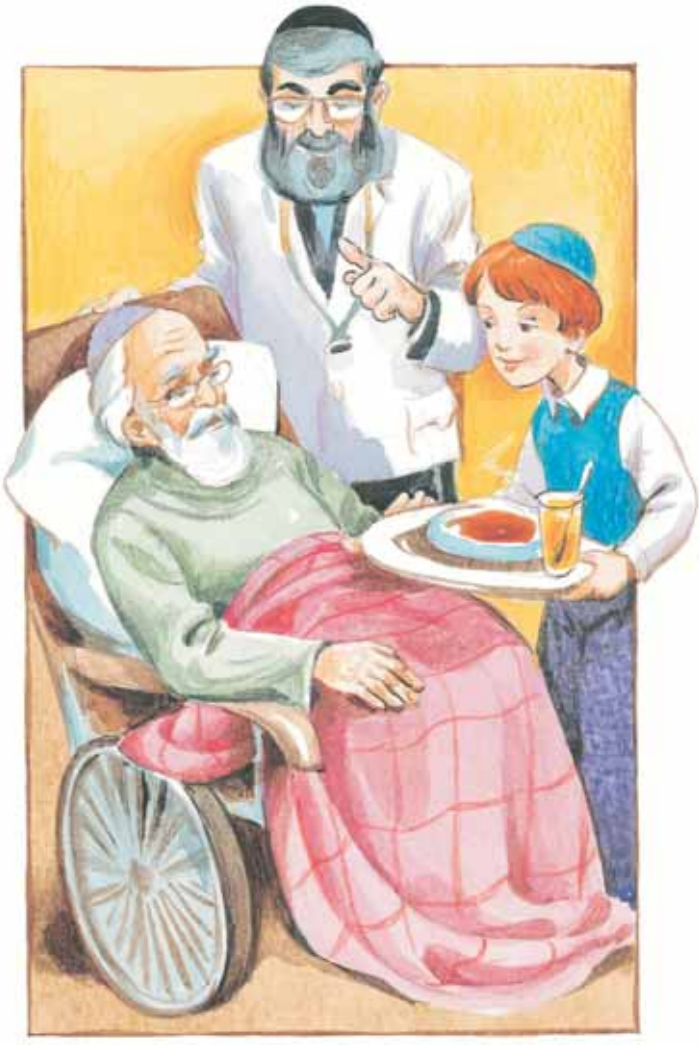

Biliyor muydunuz??

Bir yıl, Vilna şehrinde, çok tehlikeli ve hayatı tehdit eden bir hastalık olan kolera salgını baş göstermişti. Rav Yisrael Salanter, zayıf düşüp bu ölümcül hastalığa yakalanmamak için herkesin Yom Kipur'da yemek yemesi gerektiğini ilan etmişti. Kendisi şahsen sinagogun ortasında *Kiduş* söyleyip yemek yemişti.

13. Yom Kipur bitiminden önce *Neila* adı verilen ek bir dua yapılır.

Yakın Bir Bakış

Neila sözcüğü "kapanış" anlamına gelir. Bu, Elul ayı ve On Teşuva Günü boyunca açık olan Göklerdeki Teşuva Kapıları kapanmadan önce dua etmek için son şansımızdır.

Yakın Bir Bakış

Neila duasının bitiminde Şofar çalınır. Bu Şofar'ın nasıl çalınacağı konusunda farklı gelenekler vardır.

14. Her ay, Ay'la ilgili olarak Tanrı'ya *Birkat Alevana* adı verilen özel bir dua ederiz. Tişri ayında bu duanın Yom Kipur'un bitiminde hemen okunması geleneği vardır.

Yakın Bir Bakış

Bazı kişiler *Birkat Alevana* duasını, Yom Kipur öncesinde fazladan bir mitsva yapmış olmak için Yom Kipur'dan önce okumayı tercih ederler.

Sukot

Tanrı, Çöl Yolculuğu Boyunca Bene-Yisrael'i Koruyor

Mısır'dan kurtarıldıktan sonra, Bene-Yisrael, Erets-Yisrael'e doğru yaptıkları çöl yolculuğuna başladılar. Erets-Yisrael, Tanrı'nın onlara vereceğine dair söz verdiği, süt ve balın bol olduğu bir ülkeydi. Tanrı halkı Mısır'dan çıkardıktan sonra, Kızıldeniz'i yardı (bkz. Pesah, sayfa 50), sonra da onları, Tora'yı alacakları yer olan Sinay Dağı'na getirdi (bkz. Şavuot, sayfa 68).

Tanrı, halka "Size Erets-Yisrael'e olan yolculuğunuz boyunca rehberlik edip koruma sağlayacak bir meleği önünüzden gönderiyorum," dedi. "Eğer kanunlarımı dinlerseniz, oraya çabuk ve güvenli bir şekilde ulaşacaksınız."

Çöldeki yolculuk başlar başlamaz Tanrı, halkı *Anane Akavod*, yani Onur Bulutları olarak adlandırılan yedi bulutla sarmaladı. Bu bulutlar halkı her türlü zarardan koruyor, konforlu olmalarını sağlıyordu. Onları gündüz güneşten, gece de soğuktan koruyordu. Halk kendisine ayrıca *sukot*, yani *suka*lar, çardaklar da inşa etmişti.

Yakın Bir Bakış

Tora bize şöyle anlatmaktadır: "Hepiniz yedi gün boyunca *suka*larda yaşayacaksınız; bu sayede Mısır'dan çıktıktan sonra sizi çardaklarda yaşattığımı hatırınızda tutacaksınız." Hahamlarımız, *suka*da oturduğumuz zaman, Tanrı'nın bizi Onur Bulutları ile koruduğunu düşünmemiz gerektiğini öğretirler. Elbette aynı zamanda halkın çöldeyken kullandıkları çardakları da düşünmemiz gerekir.

Tanrı halka bir *Mişkan* inşa etmelerini emretti ve Moşe'ye bunun nasıl yapılacağının ayrıntılarını öğretti. *Mişkan*, çöl yolculuğu boyunca Tanrı'nın Kutsal Varlığı'nın barınacağı bir yer görevi yapacaktı. İlk *Yom Kipur*'dan sonra inşasına başlanan bu yerde *korban*lar yapılacak, *Koen*ler de buradaki kutsal ibadet görevlerini yerine getireceklerdi. *Mişkan*'ın inşası için tüm halk çeşitli bağışlarda bulundu.

Biliyor muydunuz??

Mişkan'ın inşasına Yom Kipur'un ertesi gününde başlandı ve tüm kısımlarının yapımı 25 Kislev tarihinde tamamlandı. Ancak Tanrı, *Mişkan*'ın normal kullanımının sadece 1 Nisan tarihinde başlayacağını bildirdi. 25 Kislev tarihi ise, bu aşamada *Mişkan*'ın açılışına sahne olamadıysa da, daha ileri bir dönemde, bir süre kapalı kalan *Bet-Amikdaş*'ın tekrar hizmete açılışının kutlandığı Hanuka bayramının ilk günü olmuştur (bkz. Hanuka, sayfa 29).

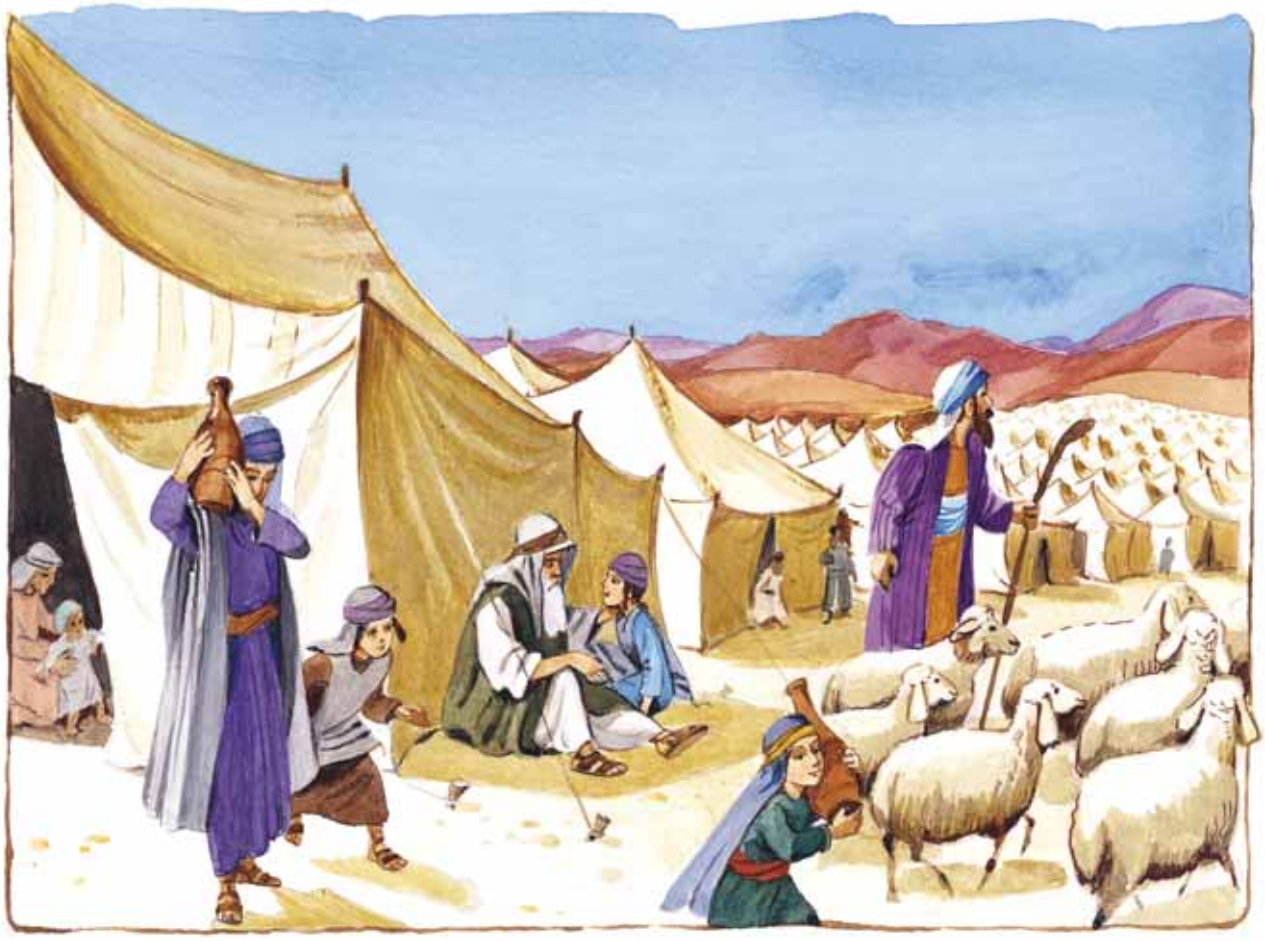

Sonunda, *Mişkan* artık hazır olunca, halk Sinay dağından yola çıkarak çölde ilerlemeye başladı. Kutsal Sandık - *Aron Aberit* onların önünden gidiyor, Onur Bulutları da onları koruyordu.

Biliyor muydunuz??

Tora, Onur Bulutları'ndan yedi kez söz etmektedir. Bu, Yahudiler'i koruyan yedi farklı bulutun olduğuna işaret eder. Bunların dördü halkın dört bir yanını sarıyordu. Beşinci bulut onları üstte güneşten koruyordu. Altıncı bulut ayaklarının altını korurken, yedinci bulut ise önden giderek hem yoldaki engebeleri ortadan kaldırıyor hem de çölde sıkça rastlanan yılan ve akrep gibi zararlı hayvanları ortadan kaldırıyordu.

Aron Aberit ile ilerlerken, Moşe "Kalk ey Tanrım ve düşmanların dağılıp yok olsunlar. Senden nefret edenler kaçışsınlar," diyordu. Yolculuğa ara verileceğinin işareti olarak *Aron Aberit* durduğunda ise Moşe "Ey Tanrım; halkın Yisrael'in binlerce, on binlercesinin arasında barın," diyordu.
Her gün, halkın yiyebilmesi için yerde *man* bulunuyordu.

Yakın Bir Bakış
Man, bir tohum şekline sahipti ve rengi beyazdı. İnsan ne isterse onun tadını alıyordu. İnsanlar ne kadar toplarsa toplasın, sonuçta herkes eşit miktarda alıyordu ve bir kişi onu ertesi güne saklamak istediğinde çürüyüp bozuluyordu. Cuma günleri ise herkes için normal günlerin iki katı *man* yağıyordu - biri Cuma günü, diğeri de dışarıda bir şey taşımanın yasak olduğu Şabat günü içindi.

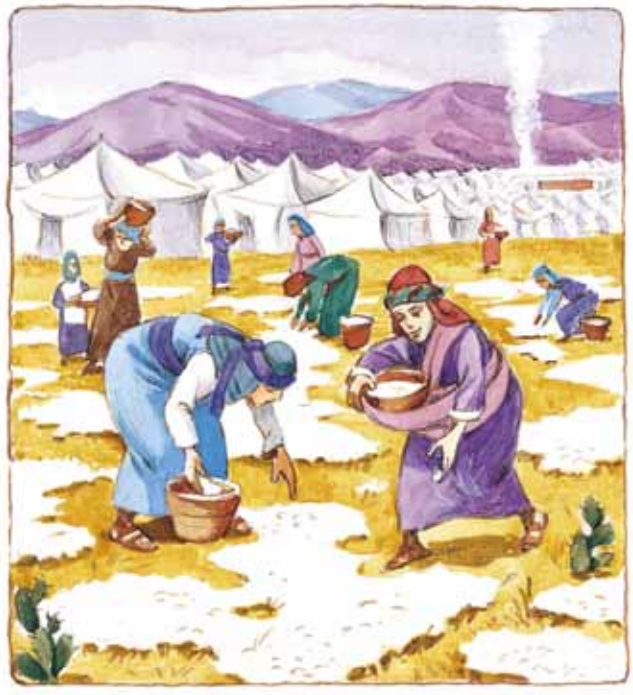

Aslında Yahudiler'in *Mişkan*'ı inşa ettikten sonra doğrudan *Erets-Yisrael*'e gitmeleri gerekiyordu. Ancak olaylar farklı gelişti. Moşe *Erets-Yisrael* hakkında bilgi toplamaları için on iki tane casus gönderdi. Bu casuslar, kendi kabilelerinin liderleri olan çok önemli kişilerdi. "Gidip *Erets-Yisrael*'deki insanların zayıf mı yoksa güçlü mü olduklarına bakın," dedi Moşe onlara. "Ülkenin tarıma uygun olup olmadığını da kontrol edin."
Kırk gün sonra casuslar şöyle bir raporla geri döndüler: "Ülkeye ulaştık. Burası gerçekten de süt ve balın bol olduğu bir ülke. Ama orada yaşayan insanlar çok kuvvetli ve büyük, güçlü surlara sahip şehirlerde yaşıyorlar. Dev insanlar bile gördük! Onlarla karşılaştırıldığımızda bizler çekirge gibi görünüyoruz! Onları yenmemiz imkânsız!"
Casuslardan ikisi, Yeoşua ve Kalev, diğer casuslara karşı çıkıp "Gördüğümüz ülke çok iyi," dediler. "Ve eğer Tanrı orayı ele geçirmemizi istiyorsa, o zaman bunu yapabiliriz demektir. Tanrı'ya isyan etmeyin ve bu insanlardan korkmayın!"
Ancak halk Yeoşua ve Kalev'e inanmadı. Korkuya kapılıp gece boyunca ağladılar. "Kendimize, bizi Mısır'a geri götürecek yeni bir lider seçelim. Orada güvende oluruz," diyorlardı.

Halkın Tanrı'ya güvenmemesi büyük bir yanlıştı. "Erets-Yisrael hakkında kötü sözler sarf eden casuslar çok ağır bir şekilde cezalandırılacak," diye hükmetti Tanrı. "Halk kırk yıl boyunca çölde dolaşacak ve Bana güvenmeyenlerin hepsi bu süre zarfına ölecek. Ülkeye sadece onların çocukları girebilecek. Ayrıca Yeoşua ve Kalev de *Erets-Yisrael*'e girebilecek ve kendi miras paylarını alabilecekler."

Yakın Bir Bakış
Halkın ağladığı gece 9 Av gecesiydi - yani Tişa Beav. Yahudiler o gece ağladıkları için, Tanrı bu tarihin, tarih boyunca kederli olaylara sahne olacağına karar verdi.

Tanrı çölde halkı korumaya devam etti. Moşe'nin ablası Miryam'ın onuruna onlara bir su kuyusu verdi. Böylece halk için her zaman yeteri kadar su vardı. Ancak kırk yıllık sürenin sonlarına doğru Miryam ölünce, bu kuyu da kurudu. Bunun üzerine halk "Bizi bu çöle susuzluktan ölmek için mi getirdiniz," diye yakınmaya başladı.
Tanrı, Moşe'ye "Asanı al ve kayaya konuş. O zaman halk için yeteri kadar su olacak," dedi. Moşe halka "Siz Tanrı'ya isyan ediyorsunuz!" diye çıkıştı. Asasını kaldırdı ve kayaya vurdu. İnsanların içmesi için bol miktarda su fışkırmaya başladı.

Yakın Bir Bakış
Yahudi Ulusu kırk yıla yakın bir süredir çölde dolaşmaktaydı. Miryam hayatta olduğu sürece kuyu da onlarla birlikte dolaşıyordu. Ancak o ölünce kuyu kurudu. Bu, Tanrı'ya bağlı kişiler sayesinde korunup kurtarıldığımızı gösteren bir örnektir. Bu kuyu da Miryam sayesinde halka eşlik ediyordu.

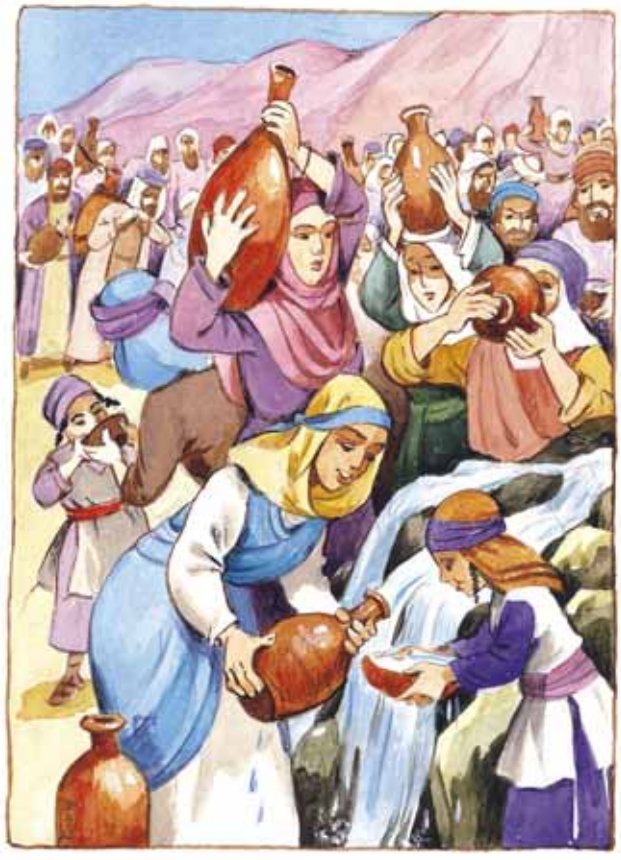

Biliyor muydunuz??
Tanrı, Moşe'ye kayaya konuşmasını söylemişti; ancak o kayaya vurdu. Tanrı'nın kendisine söylediği şeyi yapmadığı için Moşe cezalandırılmıştır. Tanrı onun *Erets-Yisrael*'e girmesine izin vermemiştir. O neslin geri kalanı gibi Moşe de çölde ölmüştür. Bu da bize Tanrı'nın emirlerini yerine getirirken ne kadar dikkatli olmamız gerektiğini öğretir.

Çöl yolculuğunun bir aşamasında, yabancı bir peygamber olan Bilam Yahudiler'e lanet okumaya geldi. Ancak Tanrı bir kez daha Yahudiler'i korudu. Bilam'ın lanet okumasına izin vermeyip, aksine onun halkı mübarek kılmasını sağladı. Tanrı'nın, Bene-Yisrael'in zarar görmesine izin vermeye niyeti yoktu.

Yakın Bir Bakış
Halk çadırlarını çok namuslu bir şekilde kurmuşlardı. Hiçbir çadırın kapısı diğer bir çadırın kapısını görmüyordu. Böylece kimse bir başkasının çadırının içine bakamıyordu. Bilam halkın ne kadar namuslu olduğunu gördüğü zaman, onlara lanet okumak yerine onları mübarek kıldı.

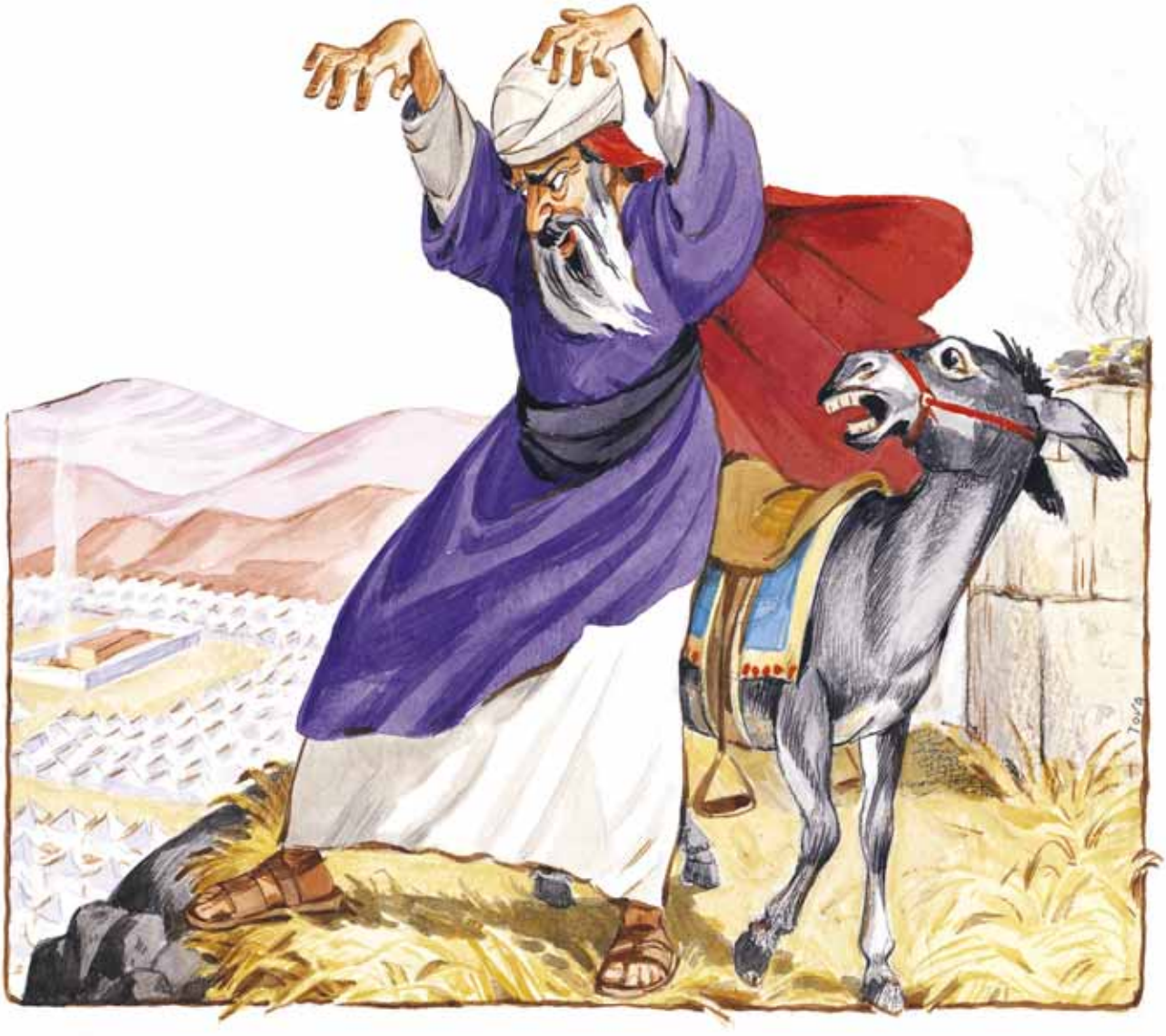

Yakın Bir Bakış
Bugüne kadar Moşe Rabenu'nun nerede gömülü olduğunu bilmiyoruz.

120 yaşındayken Moşe Rabenu çölde öldü. Bene-Yisrael, Mısır'dan çıkışlarının kırk yıl sonrasında, Moşe'nin öğrencisi Yeoşua'nın liderliği altında Erets-Yisrael'e girdiler.

Sukot bayramı *Zeman Simhatenu*, yani Neşe Zamanımız olarak adlandırılır. Elul ayında, Roş Aşana ve Yom Kipur'da yaptığımız *teşuva*nın ardından, Tanrı'nın bizi affedip bize iyi bir yeni yıl verdiğine dair ümidimizi kutlarız.

Mısır'dan çıkışımızın yıldönümü olan Pesah, kutladığımız ilk bayramdır. Sonra Tora'nın alınışını andığımız Şavuot bayramını kutladık. Sukot, bu üç bayramlık seriyi tamamlamıştır. Tora, *Sukot* bayramına aynı zamanda *Hag Aasif*, yani Hasat Bayramı adını verir. Sukot yazın sonunda gelir. Bu dönem tarladan ürünlerin hasat edildiği, uzun ve soğuk kış için yiyecek depolandığı bir zamandır. Bu da bir başka neşelenme sebebidir.

SUKOT KURALLARI

1. *Suka*nın yapımına Yom Kipur'un bittiği gece başlamak gelenektir.

Yakın Bir Bakış

Bunun amacı, bir mitsvadan hemen bir diğerine geçme isteğimizdir. Ayrıca bu, Yom Kipur'daki *teşuva*mızın samimi olduğunun bir işaretidir. Böylece vakit kaybetmeden bir mitsva yaparız.

Biliyor muydunuz??

Tora, *Sukot* bayramı süresince *suka*da yaşamamızı emretmektedir. Bu bize iki şeyi hatırlatır: (1) Tanrı bizi Mısır'dan çıkardığı zaman çölde bizi Onur Bulutları'yla korumuştur. (2) Tanrı bizi çölde ayrıca küçük çardaklarda oturtmuştur.

2. *Suka*nın duvarları, normal bir rüzgârda sallanmayacak şekilde sağlam olmalıdır.

3. *Suka*nın çatı kısmına *sehah* adı verilir.

Biliyor muydunuz??

Temel olarak, *sehah*, yiyecek dışında topraktan yetişmiş herhangi bir şeyle yapılabilir. Ancak *sehah*ı oluşturan bitkilerin toprakla bağlantısının kesilmiş olması gerekir. *Sehah*ı oluşturan bitkiler, gün ortasında sukanın içindeki gölgeli kısım gün ışığı olan kısma göre daha çok olacak sıklıkta yerleştirilmelidir. Yine de en ideal sıklık, geceleyin bitkilerin arasından gökteki yıldızların görülebilmesine olanak tanıyacak sıklıktır.

4. Çoğu kişi *Suka*nın içine güzel süslemeler yerleştirir.

Yakın Bir Bakış
Her mitsvayı elimizden gelen en güzel şekilde yerine getirmemiz gerekir.

5. Tora bize, yedi gün boyunca, tıpkı kendi evimizde yaşıyormuş gibi *Suka*nın içinde yaşamamız gerektiğini öğretir. Hava çok kötü olmadığı sürece yemekler orada yenmeli, orada oturulup orada Tora öğrenilmeli, hatta orada uyunmalıdır.

Yakın Bir Bakış
Aslında Tanrı'nın bizi Onur Bulutları ile koruması, Mısır Çıkışı'nın hemen ardından, yani Nisan ayında gerçekleşmiştir. Ancak buna rağmen bayramı Nisan'da değil Tişri ayında kutluyoruz. Bunun sebeplerinden biri şudur: Nisan ayı ilkbahara rastlar ve bu zamanda hava insanların çardaklarda oturmasına uygun olduğu için, *suka*larda oturmamız pek de özel bir durum olmazdı. Ama bayramı sonbaharın başladığı ve insanların daha çok ev ortamında yaşadıkları Tişri ayında kutlamamız, *suka*larda oturmamızın sebebinin keyif değil, Tanrı'nın emrini yerine getirmek olduğunu açıkça ortaya koyar.

6. Sukada oturduğumuz zaman şu berahayı söyleriz:

Baruh Ata AD... E-loenu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Leşev Basuka.

Bizi emirleriyle kutsal kılan ve bize Sukada oturmayı emreden, Sen, Tanrımız; Mübareksin.

Yakın Bir Bakış
Büyük bir Haham şöyle derdi: "*Suka*ya bedenimin her kısmıyla girebilirim; ayakkabılarımdaki çamurla bile." Söylemek istediği, diğer mitsvalardan farklı olarak suka mitsvasının bedenin sadece belirli bir kısmını değil, tümünü kapsadığıdır. Verdiği başka bir mesaj da Sukot bayramının her durumda Tanrı'ya yakınlaşmak için bir fırsat olduğudur - yaptığımız bazı yanlışlarla söz gelimi lekelenmişsek bile Tanrı'ya yaklaşabiliriz.

7. Tora, *Sukot*'ta bir *lulav* (hurma ağacı dalı), bir *etrog* (ağaçkavunu olarak bilinen bir turunçgil), *adasim* (mersin ağacı dalları) ve *aravot* (söğüt ağacı dalları) almamızı emreder. Genel uygulamaya göre üç *adas* ve iki *arava* kullanılır.

Biliyor muydunuz??

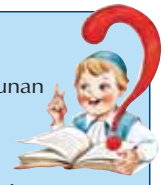

Sayılan dört bitki türü "***Arbaa Minim*** - *Dört Tür*" olarak bilinir.
Etrog hem güzel tada hem de güzel kokuya sahiptir. Bu haliyle hem Tora öğrenen hem de iyi davranışlarda bulunan bir tsadiki simgeler.
Lulav hurma dalıdır. Hurma iyi bir tada sahiptir, ama kokusu yoktur. Böylece Tora öğrenen ama iyi davranışları olmayan kişileri simgeler.
*Adas*ın güzel kokusu vardır, ama lezzetli değildir. O da iyi davranışları olan ama Tora öğrenmeyen kişileri simgeler.
*Arava*nın ise ne kokusu ne de tadı vardır. Bu haliyle Tora öğrenmeyen ve iyi davranışları da olmayan kişileri simgeler.
Bu dört bitkiyi bir arada tutarak, Yahudiler'in farklı kesimlerinin tek bir bütünü oluşturduğunu göstermiş oluruz.

8. Şabat haricinde, *Sukot*'un tüm günlerinde bu dört türü alırız. *Adas*lar ve *arava*lar, lulavın iki yanına bağlanır. *Lulav*ın "sırtı" bize baktığında üç *adas* onun sağında, iki arava da solunda yer alır. Bu demedi sağ elimizle alırken, *etrog*u da sağ elimizde, ama baş aşağı tutarız. Bu şekilde berahayı söyledikten sonra *etrog*u düz hale çevirip, dört bitkiyi, dört ana yöne, yukarıya ve aşağıya doğru olmak üzere altı yönde sallarız. Yönlerin sıralaması konusunda farklı gelenekler vardır.

Yakın Bir Bakış

Arbaa Minim'in her biri, insan vücudunun farklı kısımlarına benzer. *Etrog* kalbin şeklini andırır. *Lulav* insanın omurgasına, *adas* yaprakları göze, *arava* yaprakları ise dudaklara benzer. Bu dört bitkiyi bir arada tutarak, tüm kalbimiz ve bedenimizle Tanrı'ya bir bütün olarak hizmet etme isteğimizi ifade ederiz.

9. *Uşpizin* sözcüğü "konuklar" anlamına gelir. Yom Tov öğünlerimize konuklar davet etmek bir mitsvadır. Ancak *suka* o kadar kutsaldır ki, her gün *suka*mıza yedi özel misafiri davet ederiz. Bu özel konuklar, Yahudiler'in yedi önemli lideridir: Avraam, Yitshak, Yaakov, Yosef, Moşe, Aaron ve Kral David.

Biliyor muydunuz??
Sukot'ta *suka*da yaşayarak çok özel bir ayrıcalığı elde ederiz: Hem *Şehina*'yı (yani Tanrı'nın Kutsal Varlığı'nı) hem de bu yedi özel konuğu kendi *suka*mıza davet etme ayrıcalığını yaşarız.

10. Sinagogda, (Şabat haricinde) Sukot'un yedi günü boyunca sabah duası sırasında herkes kendi *Arbaa Minim*'ini eline alır ve *Oşanot* adı verilen dua söylenirken *teva*da (sinagogun merkezinde duanın yönetildiği ve Tora'nın okunduğu masada) bulunan bir *Sefer-Tora*'nın çevresinde döner.

11. Bu dönüşler bayramın ilk altı gününde bir kezdir. Yedinci gün ise *Oşana Raba* olarak adlandırılır ve bu günde *teva*nın çevresinde yedi kez dönülür. Ayrıca bu yedinci günde herkes eline beş tane *arava* dalı alır ve özel bir dua okuyarak bunları beş kez yere vurur.

Biliyor muydunuz??
Bazı kişiler *Oşana Raba* gecesi boyunca sabaha kadar uyanık kalıp Tora öğrenmeyi adet edinmişlerdir. Çünkü bu gece, Yom Kipur'da hakkımızda verilen karar için son onay mührü vurulur.

Yakın Bir Bakış
Bet-Amikdaş zamanında insanlar ellerine *arava* dallarını alarak *Mizbeah*'ın (*korban*ların yapıldığı yapının) çevresinde dönerlerdi.

12. *Sukot*'un başından itibaren sayıldığında sekizinci gün, *Şemini Hag Aatseret* olarak adlandırılan yeni bir bayram ve *Yom Tov*'dur.

Yakın Bir Bakış

Erets-Yisrael'de *Şemini Hag Aatseret* tek gün olarak kutlanır. Bu günde Tora'nın yıllık okunuşu tamamlandığı için *Simhat Tora*, yani Tora Neşesi adı verilen bir kutlama yapılır. Aynı gün içinde Tora'nın yıllık okunuşuna tekrar başlanır ve Bereşit peraşasının ilk kısmı okunur. Erets-Yisrael dışında ise *Şemini Hag Aatseret* iki gündür ve *Simhat Tora* kutlamaları ikinci günde yapılır.

Biliyor muydunuz??

Erets-Yisrael'de Oşana Raba, *suka*da oturulan son gündür. *Erets-Yisrael*'in dışında ise birçok yerde *Şemini Hag Aatseret*'in ilk gününde de *suka*da oturulur, ancak *suka* berahası söylenmez. Ancak *Simhat Tora*'da artık *suka*da oturulmaz.

13. *Simhat Tora* kutlamasında, sinagogdaki tüm *Sefer-Tora*lar çıkarılıp şarkı ve danslar eşliğinde yedi kez *teva*da bulunan bir *Sefer-Tora*'nın çevresinde tur atılır.

Yakın Bir Bakış

Bu turlara *Akafot* adı verilir. *Simhat Tora*'da hem akşam hem de sabah dualarının ardından *Akafot* yapılır. Ayrıca sabah duasında, sinagogdaki her erkek Tora'nın okunuşuna çağrılır. Bazı yerlerde *Bar-Mitsva* çağına, yani 13 yaşına ulaşmamış çocuklar bile kendi başlarına *Sefer-Tora*'ya çağrılırlarken, bazı yerlerde bu çocuklar bir grup halinde Tora'ya kalkar. Bazı cemaatlerde bu grubun üzerine bir *tallit* gerilir.

14. *Şemini Hag Aatseret*'te aynı zamanda bereketli yağmurlar için dua edilir. Buna *Tefilat Ageşem*, Yağmur Duası adı verilir. *Erets-Yisrael* dışında da bu dua *Şemini Hag Aatseret*'in ilk gününde yapılır.

Biliyor muydunuz??

Erets-Yisrael'de *Pesah*'la *Sukot* arasında neredeyse hiç yağış olmaz. Bu nedenle kış aylarında yağmur yağması büyük önem taşır; çünkü bu sayede hem ürünlerin sulanması hem de içmek için yeteri kadar su biriktirilebilir. *Şemini Hag Aatseret* yağmur mevsiminin başına denk geldiği için, dünyanın her yerindeki Yahudiler bu günde, gelen kış mevsiminde yeteri kadar yağmur yağdırması için Tanrı'ya dua ederler.

Hanuka

Bet-Amikdaş'ın Tekrar Hizmete Açılması

Antiyohus, II. *Bet-Amikdaş*'ın inşasından yaklaşık 200 yıl sonra Erets-Yisrael'de egemen olmuş bir Suriye-Yunan kralıydı. Son derece kötü biriydi. *Bet-Amikdaş*'tan altın ve gümüş eşyalar çalmış, hatta *Bet-Amikdaş*'ın en kutsal yeri olan *Kodeş Akodaşim*'e bile girmişti. "Yahudiler'in Tanrı'ya tapınmalarına izin vermeyeceğim," diye ilanda bulundu. "Tüm Yahudiler Yunanlılar gibi hareket etmeli ve bizim put ve ilahlarımıza tapmalılar." Antiyohus *Bet-Amikdaş*'a da bir put yerleştirdi.

Bazı kanunlar koydu. Bunlara göre Yahudi erkek bebeklere *Berit-Mila* (sünnet) yapılması, Yahudiler'in Şabat ve Roş Hodeş'i korumaları yasaklandı. Kimsenin Tora öğrenmesine izin verilmiyordu. Birçok Yahudi, yabancı putlara tapmaktansa ölümü tercih ediyordu.

Yakın Bir Bakış

Bazı Yahudiler, Yunanlılar gibi hareket ediyorlardı. Bu Yahudiler'e *Mityavenim* (Helenistler) adı verilmişti. *Mityavenim* diğer Yahudiler'i de kendileri gibi olmaya ikna etmeye çalışıyorlardı. Hatta bazı durumlarda Yunanlılar'a, Tora'yı korumak isteyen Yahudiler'i cezalandırmakta yardımcı bile oluyorlardı.

Biliyor muydunuz??

Mityavenim gibi olmayı reddeden kahraman kişiler arasında Hana ve yedi oğlu da vardı. Kral Antiyohus onlara bir putun önünde eğilmeyi emretmişti. Hana'nın oğullarının her biri bunu reddetti ve sonucunda ardı ardına işkencelerle öldürüldü. Anneleri Hana onlara Tanrı'nın yolunda yürümeyi öğretmişti. Yedi oğlunun hepsi öldükten sonra Hana bir çatıya çıktı ve ölüme atladı. O sırada göksel bir ses duyuldu: "Bu çocukların annesine ne mutlu!"

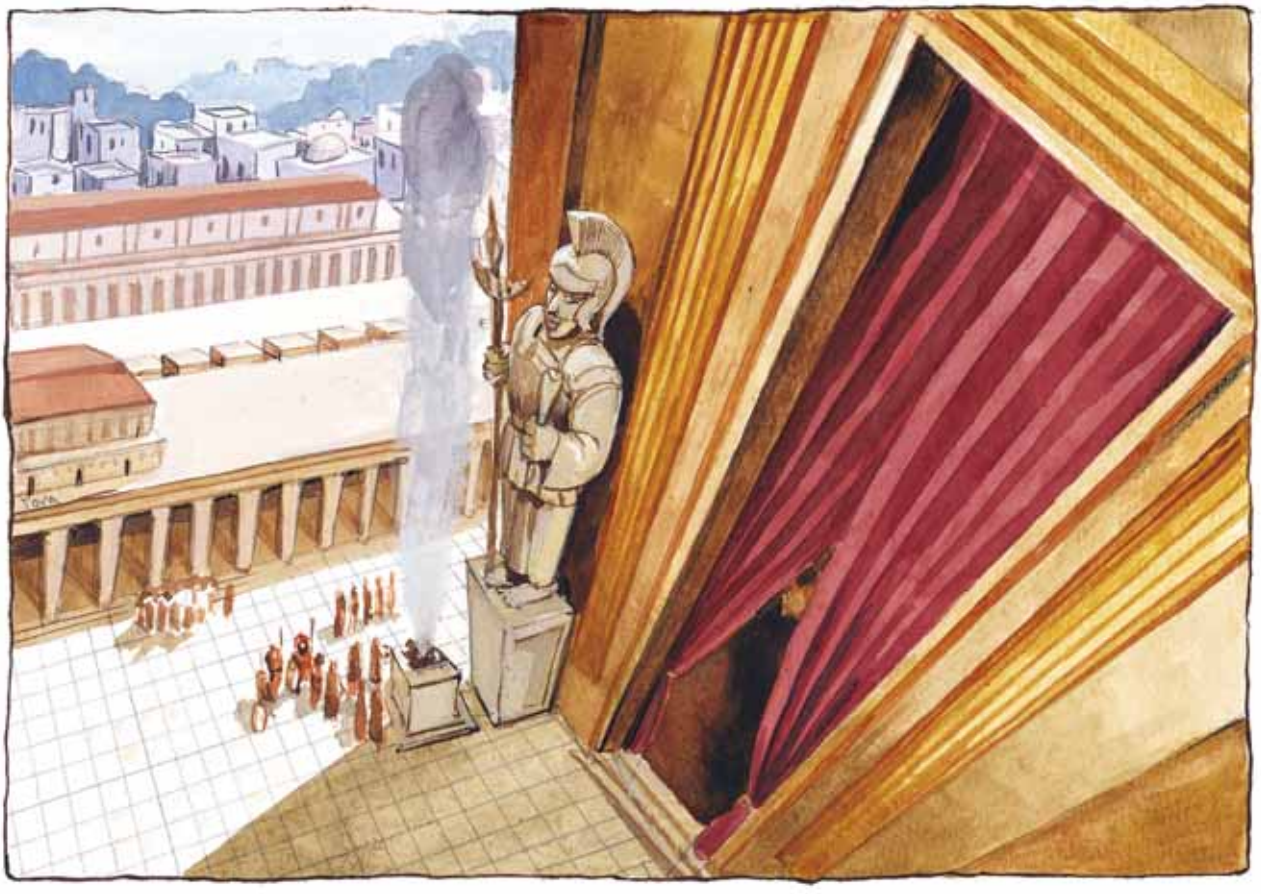

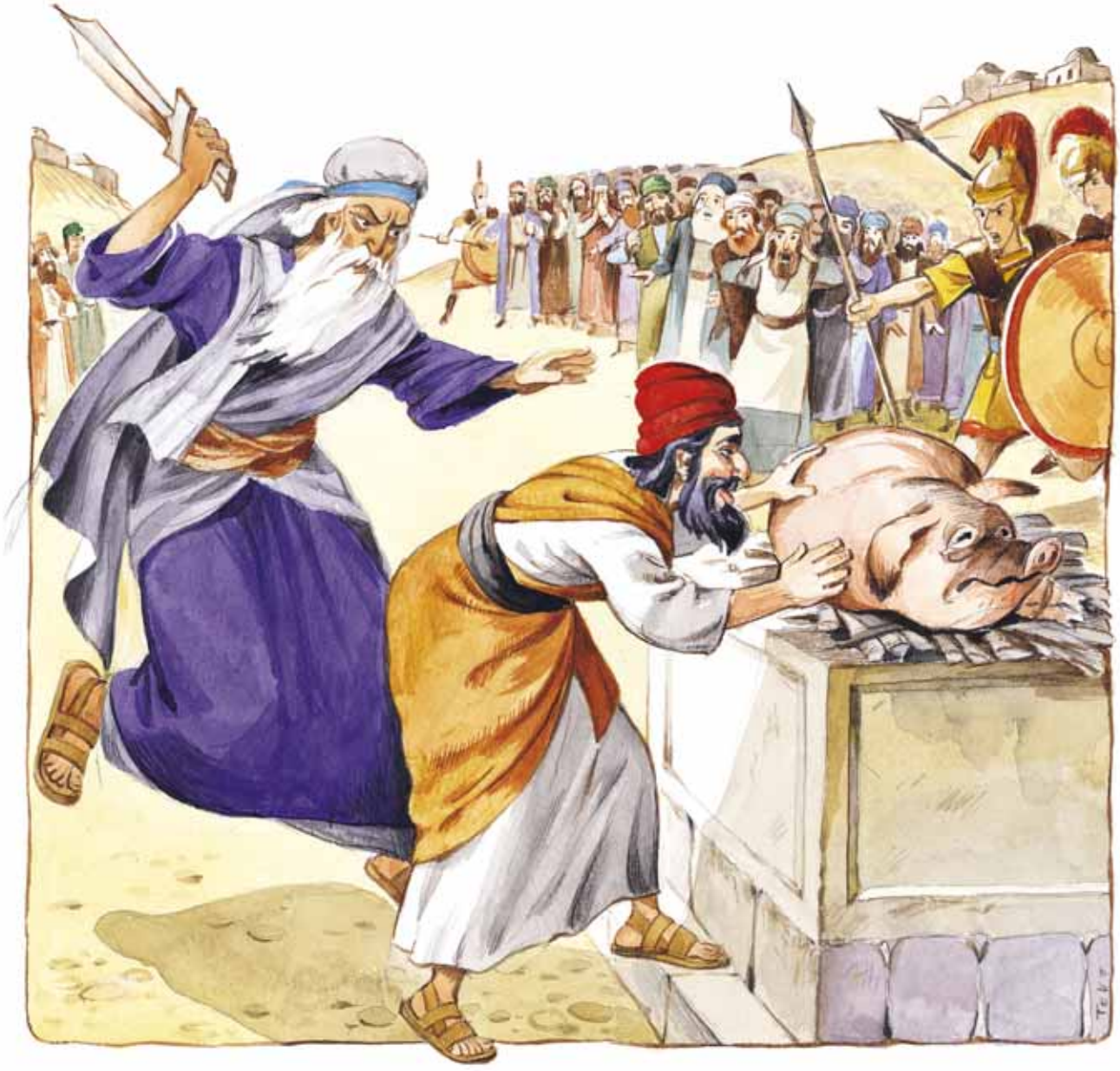

Yeruşalayim şehrinin dışında, Modiin adlı kasabada Matatyau adlı bir adam yaşıyordu. Kendisi bir Koen'di. Bir gün kralın askerleri Modiin'e geldiler. "Matatyau," diye bağırdılar, "Kral Antiyohus senin Mityavenim'i kendine örnek almanı ve artık Tora'ya bağlı kalmamanı emrediyor. Ona ait sunakta bir domuz kurban etmeni istiyor. Bunu gerçekleştirirsen kral seni çok zengin bir insan yapacak." Ancak Matatyau böyle bir şeyi hiçbir şekilde yapacak biri değildi.

Tam o sırada bir Yahudi oradaki sunağa yaklaştı ve Yunan putu için bir domuzu orada kurban etmeye başladı. Matatyau son derece öfkelenmişti. Eline bir kılıç aldı ve o Yahudi'yi tam orada öldürdü. Ardından da askerlerin hepsini öldürdü.

"Tanrı'nın yanında olanlar bana katılsın!" diye çağrıda bulundu Yahudiler'e.

Matatyau ve beş oğlu, birçok takipçileriyle birlikte tüm servetlerini orada bırakarak dağlara çıktılar. Orada Tanrı'nın kanunlarını rahatça uygulayabilecekler, aynı zamanda Antiyohus'a karşı savaşa hazırlanabileceklerdi.

Matatyau'nun ordusuna altı bin Yahudi katıldı. Geceleri Suriye-Yunanlılar'a saldırıyor, onların putlarıyla savaş kamplarını yok ediyorlardı.

Matatyau yaşlı bir adamdı. Ölümünden önce beş oğlunu bir araya topladı ve onlara "Tanrı'nın yolunu takip etmeye devam edin ve bu mücadeleyi hiçbir şekilde bırakmayın," dedi. "Tüm Yahudiler Tora'nın kurallarını hiçbir korku olmadan uygulayabilmeli." Matatyau'nun oğlu Yeuda kahraman askerlerden oluşan bu küçük orduya komuta ediyordu. Onun yanındakilere Makabiler adı verilmişti.

Biliyor muydunuz??

Yahudi ordusuna neden Makabiler adı verildiğine dair birkaç olası sebep vardır. Bir sebebe göre bu sözcük "çekiç" anlamına gelen Makevet ile bağlantılıydı. Başka kaynaklara göre ise Makabi sözcüğü "***Mi Kamoha Bae-lim Aşem*** - *Güçler Arasında Kim Senin Gibidir Ey Tanrım*" sözcüklerinin baş harflerinden oluşturulmuştur. Başka bir açıklamaya göre ise bu sözcük, ***Matatyau Koen Ben Yohanan*** (Yohanan'ın oğlu Koen Matatyau) sözcüklerinin baş harflerinden oluşmuştur.

Biliyor muydunuz??

Makabiler'in isyanı sırasında Yeudit adlı bir Yahudi kadın vardı. Bu kadın Suriye-Yunan kumandanı Holofernes'in çadırına gitti, orada kendisine hatırı sayılır miktarda peynir ikram ederek onun susamasını sağladı. Ardından susuzluğunu gidermesi için bol şarap içirdi ve sonunda kumandan uykuya daldı. Yeudit bu fırsatla kumandanı öldürdü ve Yunanlı askerler kumandanlarının öldüğünü gördüklerinde paniğe kapılarak kaçışmaya başladılar.

Bir keresinde Suriye-Yunan askerlerinden oluşan büyük bir ordu Makabiler'e doğru ilerliyordu. Yahudiler korkuya kapılmışlar, titriyorlardı. "Biz küçük ve kuvvetsiz bir insan grubuyuz. Bu büyük orduya karşı nasıl savaşacağız?" diye endişeleniyorlardı. Yeuda, babasının sözlerini hatırladı. "Eğer Tanrı'ya güvenirsek," dedi oradakilere, "o zaman bizim büyük ya da küçük bir ordu olmamız arasında bir fark yoktur. Tanrı bizim düşmanı mağlup etmemize yardımcı olacaktır!"

Yeuda ve Makabiler, Suriye-Yunan ordularına karşı zafer üstüne zafer kazandılar. Sonunda Suriye-Yunan ordusu utanç içinde yurduna geri döndü.

Yeuda, Yahudiler'e "Tanrı'ya övgüler sunalım," dedi. "Gelin şimdi *Bet-Amikdaş*'a gidelim, orayı tüm putlardan temizleyelim ve orayı bir kez daha Tanrı için kutsal hale getirelim." Hep birlikte Tapınak Tepesi'ne çıktılar. Orada, *Bet-Amikdaş*'ın duvarlarından ve zemininden yabani otlar ve çimenlerin çıktığını gördüler. Herkes göreve katıldı ve büyük gayretle çalışarak tüm bölgeyi tamamen temizlediler.

Taştan yeni bir *Mizbeah* inşa ettiler; ancak Menora'nın çalınmış olduğunu gördüler. Koenler yedi tane demir çubuk aldılar, onu çinkoyla kaplayıp yeni bir Menora yaptılar. "Ancak Menora'yı yakmak için gereken saf yağı nereden bulacağız?" diye sordu Yeuda. Her yeri araştırdılar, ama bulabildikleri tüm yağlar saflığını çoktan yitirmişti. Sonunda, üzerinde halen Koen Gadol'un mührünü taşıyan bir çömlek buldular. Bu mühür, yağın saflığını gösteriyordu! "Ama bu yağ Menora'yı sadece bir gün yakabilmemiz için yeterli," dedi Koenler. "Oysa yeni yağın hazırlanması için sekiz güne ihtiyacımız var." Ancak büyük bir mucize gerçekleşti. Bu az miktardaki saf yağ, sekiz tam gün boyunca yandı ve bu sırada Koenler yeni yağı hazırlayabildiler. Herkes büyük bir neşeyle dolmuştu; dans edip Tanrı'ya dualar ettiler ve şükranlarını sundular. Yahudiler bu yeni Menora'yı Kislev ayının yirmi beşinde yakmışlardı. Ertesi yıl, Hahamlar bu özel mucizenin onuruna sekiz günlük bir bayram ilan ettiler. Bu bayrama Hanuka adı verildi.

Yakın Bir Bakış

Tora'nın ilk kitabı olan *Bereşit*'i açın ve en baştan itibaren tüm sözcükleri sayın. 25'inci sözcüğün Or, yani "ışık" olduğunu göreceksiniz. Bu Tora'da, 25 Kislev'de kutlanan Hanuka'ya yönelik bir imadır.

Biliyor muydunuz??

Hanuka sözcüğü "adama" anlamına gelir. Bu bayrama Hanuka isminin verilmesinin nedeni, düşmanlar tarafından kirletilmiş olan *Bet-Amikdaş*'ın tekrar Tanrı hizmetine *adanması* ve bu sayede orada tekrar *korban*lar yapılabilmesidir. Bunun yanında Hanuka sözcüğü Hanu (dinlendiler) sözcüğü ile İbranice'de 25 sayısına denk gelen Kaf-E harfleriyle yazılır. Bu da Yahudiler'in Kislev ayının 25'inde zafere ulaşıp savaş yorgunluğundan dinlendiklerini ima eder.

HANUKA KURALLARI

1. Kislev ayının 25'inde başlayan Hanuka'da, sekiz gece boyunca her gece, *Hanukiya* adı verilen bir şamdan yakarız. Genel olarak evin reisi, tüm aile için Hanukiya'yı yakar. Ya da o ilk kandili yaktıktan sonra diğer kandillerin yakılmasına evin diğer bireyleri de katkıda bulunur. Aşkenaz ailelerinde ise herkesin kendisine ait ayrı bir Hanukiya'sı vardır.
2. Hanuka'nın ilk gecesinde, Hanukiya'nın en sağındaki kandil yakılır, ardından da diğer kandillerden ayrı duran *Şamaş* adlı yardımcı bir kandil yakılır. Diğer gecelerin her birinde ise sola doğru yeni bir kandil eklenir ve yakmaya bu eklenen kandilden başlanıp, sırayla sağa doğru ilerlenerek diğer kandiller yakılır ve en sonda *Şamaş* yakılır.

Biliyor muydunuz??
Hanukiya evde iki yere konabilir. Bir olasılık, evin dışındaki herkesin görebileceği bir noktaya yerleştirmektir. Böylece tüm dünyaya, gerçekleşen büyük mucizeyi ilan etmiş, onlara bunu duyurmuş oluruz. İkinci olasılık ise Hanukiya'yı evin içinde, kapı girişinde *mezuza*nın karşısına yerleştirmektir. Böylece kapıdan içeri girdiğimizde hem sağımızda hem de solumuzda mitsvalarla çevrili oluruz: sağda *mezuza*, solda Hanukiya.

3. Hanukiya'nın yakılması için mum ya da yağ kullanılabilir. Ancak en iyisi zeytinyağı kullanmaktır.
4. Hanuka kandilleri; okumak, başka bir şeyi yakmak ya da başka bir amaçla kullanılamaz. Onlar sadece mitsva için yakılır ve seyredilebilir.
5. Hanuka kandilleri yıldızlar çıktıktan sonra en az yarım saat yanacak şekilde uzun ömürlü olmalıdır.

Biliyor muydunuz??

Zeytinyağı kullanmamızın nedeni, *Bet-Amikdaş*'taki mucizenin de zeytinyağı ile gerçekleşmiş olmasıdır.

Yakın Bir Bakış

Şamaş, diğer kandillere göre daha aşağıda ya da daha yukarıda yer alır. Bu, Şamaş'ın, Hanuka kandillerinden biri olmadığını belirtmek içindir. Hanuka kandillerinden farklı olarak Şamaş başka amaçlarla kullanılabilir.

6. Hanuka'da kızarmış patates köfteleri ya da kızarmış ponçikler yemek âdettir. Bu ponçiklere Sufganiyot adı verilir.

Yakın Bir Bakış
Yağda kızarmış olan bu yiyecekleri, bize Hanuka olayları sırasında yağla meydana gelmiş olan mucizeyi hatırlatır.

7. Yeudit'in, Yunanlı generali susatmak için ona peynir yedirmesinin anısına, Hanuka'da peynirli yiyecekler yemek de âdettir.
8. Hanuka'da çocukların topaç oynaması da gelenek halini almıştır.

Biliyor muydunuz??
Bu dört yüzlü topaca *Sevivon* adı verilir. *Erets-Yisrael* dışındaki *Sevivon*larda bu dört yüzde Nun, Gimal, E ve Şin harfleri yer alır. Bunlar, ***Nes Gadol Aya Şam*** (Orada Büyük Bir Mucize Oldu) sözcüklerinin baş harfleridir. *Erets-Yisrael*'deki *Sevivon*larda ise Şin yerine Pe harfi yer alır ve böylece Nes Gadol Aya Po (***Burada*** Büyük Bir Mucize Oldu) sözcüklerinin baş harfleri olan Nun, Gimal, E ve Pe harfleri elde edilir. Çünkü Hanuka mucizesi *Erets-Yisrael*'de gerçekleşmiştir.
Sevivon oynama geleneği, Hanuka olayları sırasında çocukların gizlice Tora öğrenmek için bir araya gelişlerini hatırlama amacını taşır. Öğrenim sırasında düşman askerlerinin geldiğini duydukları takdirde çocuklar hemen topaçlarını çıkarıp, sanki sadece oyun oynamak için toplanmış gibi davranırlardı. *Sevivon* aynı zamanda küçük çocuklara Hanuka olaylarını anlatmak için bir araç olarak da kullanılır.

9. Hanuka'da *Amida* duası ve *Birkat Amazon* (Yemek Berahası) okurken, "*Al Anisim*" adlı bir parçayı ekleriz.

Biliyor muydunuz??
Al Anisim parçası Hanuka mucizesini - Tanrı'nın, zayıf ve az sayıda olan Yahudiler'in güçlü ve kalabalık düşmanları yenilgiye uğratmalarını sağlayışını - anlatır.

Purim

TANRI YAHUDİ ULUSUNU KURTARIYOR

Kral Ahaşveroş, Pers İmparatorluğu'nun başkenti Şuşan'daki tahtına kurulmuştu. "Ben dünyanın en güçlü insanıyım," diye düşünüyordu. "Hindistan'dan Etiyopya'ya kadar 127 ülkeye hükmediyorum. Ne kadar zengin ve kuvvetli olduğumu herkese göstermek için devasa bir parti düzenleyeyim."

İnanılmaz bir partiydi bu. Altı ay boyunca insanlar tıka basa yiyip içtiler. Bundan yıllar önce *Bet-Amikdaş*'tan çalınmış olan altın ve gümüş eşyalar bile bu büyük partide sergilenmişti.

Daha sonra kral, sadece Şuşan kenti sakinleri için ikinci bir parti düzenledi. Ahaşveroş çok sarhoş olmuştu. "Hemen bana Kraliçe Vaşti'yi getirin," diye hırladı. "Herkesin karımın ne kadar güzel olduğunu görmesini istiyorum."

Ancak Vaşti'nin gelmeye niyeti yoktu. "Kim olduğunu sanıyor?" diye düşündü Vaşti. "O kim ki, beni böyle canı çektiği gibi ayağına çağırtıyor? Pers Kraliçesiyim Ben!"

Biliyor muydunuz??

Yeruşalayim'de ilk *Bet-Amikdaş*'ı Kral Şelomo inşa etmişti. Yahudi ulusu 410 yıl boyunca orada Tanrı'ya hizmet ettiler. Sonra Babil Kralı Nevuhadnetsar gelip *Bet-Amikdaş*'ı yıktı ve Yahudiler'i Babil'e sürdü. Bundan elli bir yıl sonra Pers orduları gelip Babilliler'i mağlup ettiler. O zaman birçok Yahudi Babil'den Pers'e getirildi.

Yakın Bir Bakış

Nevuhadnetsar'ın torunu olan Vaşti son derece kötü bir kadındı. Yahudi kızları kendisi için, özellikle de Şabat günleri çok ağır işler yapmaya zorlardı. Ayrıca kralı, Yahudiler'e Yeruşalayim'deki *Bet-Amikdaş*'ı tekrar inşa etme iznini vermemeye ikna eden de oydu.

Ahaşveroş'a Vaşti'nin gelmeyi reddettiği söylendiğinde kral büyük bir öfkeye kapıldı. Bilge danışmanlarıyla bir toplantı yaptı ve onlar, kraliçenin, kralın emrini göz ardı ettiği için öldürülmesi gerektiğini söylediler. Bunun üzerine Ahaşveroş, adamlarına onu öldürmeleri emrini verdi. Vaşti öldürüldükten sonra Kral Ahaşveroş kendisini son derece kederli ve yalnız hissetmeye başladı. "Majesteleri, tüm imparatorluğu, size yeni bir güzel kraliçe bulmak için araştıracağız," diye öneride bulundular hizmetkârları. Bu öneri kralı çok mutlu etti.

İmparatorluğun her yanından kadınlar kendi istekleriyle geldiler; ama bazı durumlarda kralın görevlileri gelmek istemeyen kadınları buna zorluyorlardı. Yine de kral, kendi kraliçesi olması gerektiğini hissettiği bir kadın bulamadı.

Sonunda kralın görevlileri Ester adında Yahudi bir kadın getirdiler. Ahaşveroş onu gördüğü anda onun yeni kraliçesi olmasına karar verdi.

Ester, hem büyük bir haham hem de Şuşan'da yaşayan Yahudiler'in lideri olan Mordehay'ın kuziniydi. Mordehay Yahudi Yüksek Mahkemesi olan Büyük Sanedrin'in bir üyesiydi ve tüm halk ona saygı gösterirdi. Mordehay, Ester'i "Yahudi olduğunu krala sakın söyleme," diye uyarmıştı ve Ester de Mordehay'ın söylediği her şeyi harfiyen uyguluyordu.

Yakın Bir Bakış

Saraydayken Ester sadece *Kaşer* yiyecekler yemeye özen gösteriyordu. Ayrıca kutsal Şabat'ın kurallarını da uyguluyordu.

Biliyor muydunuz??

Ester'in anne ve babası hayatta değildi, bu yüzden Mordehay onu kendi evinde büyütmüştü. Ester'in ikinci bir ismi daha vardı: Adasa.

Bir gün, kralın sarayının kapısında otururken Mordehay iki muhafızın konuşmalarına kulak misafiri oldu. Bu kişilerin isimleri Bigtan ve Tereş idi ve ikisi, kralı öldürmek için planlar yapıyorlardı. Mordehay durumu vakit kaybetmeden Ester'e bildirdi, Ester de Mordehay'ın adıyla bunu krala iletti. Kral bu haberin doğruluğunu kontrol ettirdi ve gerçek olduğu ortaya çıkınca "O iki muhafız öldürülsün!" emrini verdi.

Mordehay'ın kralın hayatını nasıl kurtardığı kralın hatıra defterine kaydedildi. Daha sonra, Aman adında kötü yürekli biri Kral Ahaşveroş'un baş vezirliğine yükseldi. Ahaşveroş'a, partide yanına gelmediği için Vaşti'yi öldürmesini öneren de Aman'ın ta kendisiydi.

Biliyor muydunuz??
Bahsi geçen iki muhafız kendi aralarında Tarsi adı verilen bir dilde konuşuyorlardı. Bu dil az bilindiği için kimsenin onları anlamayacağını düşünmüşlerdi, ancak Mordehay Sanedrin'in bir üyesi olduğu için yetmiş dili anlayabiliyordu ve onların ne dediklerini gayet iyi kavramıştı.

"Ben yolda yürürken herkes benim önümde eğilmeli," diye emretti Aman. Ancak Mordehay onun önünde eğilmiyordu. Bu, Aman'ı çok kızdırdı. "Hem Mordehay'ı hem de tüm Yahudiler'i öldüreceğim," diye karar verdi.

Aman Yahudiler'i öldürmek için en uygun tarihi belirlemek üzere bir kura çekti. Kurada 13 Adar tarihi çıktı. Adar, Yahudi takvimindeki 12. aydır.

Tarihi belirledikten sonra, Aman, fikrinden bahsetmek üzere hemen Ahaşveroş'a koştu. "Efendim; krallığınızda diğer tüm gruplardan farklı olan bir millet yaşıyor," diye açıkladı Aman. "Bu kişiler kendi kanunlarına göre yaşıyorlar ve kralın kanunlarını dinlemiyorlar. Bu sizin krallığınız için iyi değil. Bence en iyisi onları ortadan kaldırmanız. Eğer bunu yaparsanız sizin kraliyet hazinenize şahsen on bin parça gümüş bağışlayacağım." Kral hemen kabul etti. "Üzerinde mührümün yer aldığı kraliyet yüzüğümü al ve istediğin neyse yap," dedi Aman'a. Kralın yüzüğü elinde olduğu sürece Aman istediği her şeyi yapabilirdi. Ahaşveroş ayrıca "Bahsettiğin gümüş de sende kalabilir," dedi.

Yakın Bir Bakış

Aman'ın Ahaşveroş'a teklif ettiği on bin parça gümüş yaklaşık 750 ton gümüşe eşittir - bu inanılmaz bir miktardı!

Aman Adar ayının Yahudiler'i öldürmek için iyi bir zaman olduğunu düşünmüştü, çünkü Moşe Rabenu bu ay içinde ölmüştü. Ancak Aman'ın bilmediği bir şey vardı ki, o da Moşe Rabenu'nun aynı zamanda Adar ayında doğmuş olduğuydu! Moşe Rabenu aynı tarihte doğmuş ve ölmüştür: 7 Adar.

Biliyor muydunuz??

Aman'ın giysisine dikilmiş bir put vardı. Mordehay'ın onun önünde eğilmeyi reddetmesinin nedenlerinden biri de buydu. Aman, Esav'ın torunu olan Amalek'in soyuna mensuptu. Esav ile Amalek ve onların ismini taşıyan uluslar daima Yahudi ulusundan nefret etmişlerdir. Örneğin Mısır Çıkışı'nın ardından, Amalek, çölde Yahudi ulusuna saldıran ilk milletti.

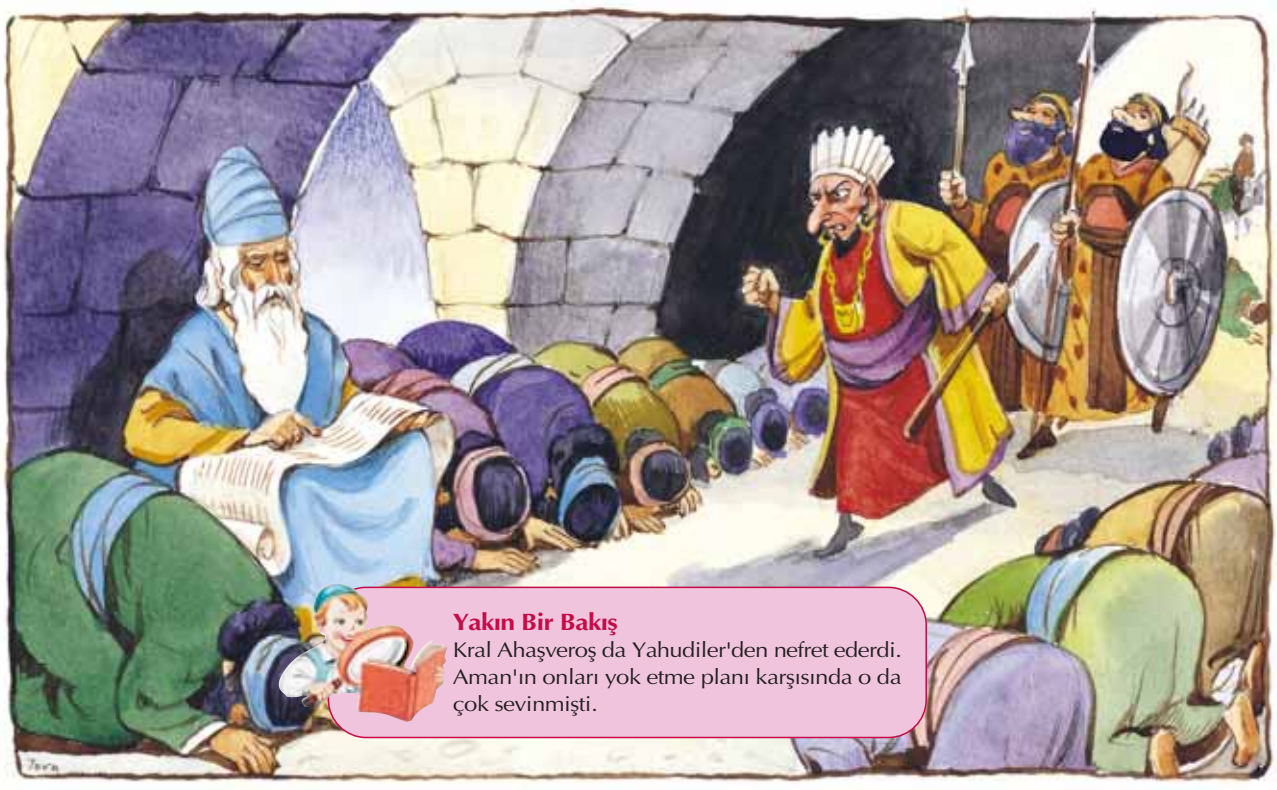

Yakın Bir Bakış

Kral Ahaşveroş da Yahudiler'den nefret ederdi. Aman'ın onları yok etme planı karşısında o da çok sevinmişti.

Aman, kralın yazıcılarını bir araya topladı. "Bugün, kralın adıyla, imparatorluğun yönetimi altındaki tüm bölgelerin yöneticilerine hitaben, 13 Adar tarihinde tüm Yahudiler'in öldürülmesini emreden bir mektup yazacaksınız," diye emretti. Bu mektupları kralın mühürlü yüzüğüyle mühürledi. Mektuplar Pesah bayramından birkaç gün önce ülkenin her yanına gönderildi. 13 Adar tarihine on bir ay vardı.
Şuşan Yahudileri bu mektubun tüm duvarlara asıldığını gördüklerinde çok şaşırmışlardı.

Yakın Bir Bakış
Megila [=Purim olayını anlatan kitap] neden Yahudiler'in şaşırdıklarını söylemektedir? Korkmaları gerekmez miydi? Bunun sebebi, birçok Yahudi'nin, birer Yahudi gibi yaşamayı terk etmiş olmalarıydı. Bu kişiler Persler gibi davranıyorlardı ve kendilerini Yahudi değil Pers olarak görüyorlardı ve bu nedenle Persler'in onları öldürmek isteyeceklerine inanmıyorlardı.

Mordehay kralın bu hükmünü duyduğu zaman matem işareti olarak giysilerini yırttı ve üzerine çuval giyip başına kül koydu. Yahudiler'e "Yanlış davranışlarınızdan vazgeçip Tora'ya uygun yaşamalısınız," dedi. "Aman'ı ve kötü niyetli planını sadece Tanrı durdurabilir." Yahudiler onu dinleyip oruç tuttular ve Tanrı'ya kendilerini kurtarması için yalvarıp ağladılar.

Mordehay bu kötü karar hakkında Ester'e bir mesaj gönderdi. "Kralın huzuruna çıkıp bu kötü kararı yırtıp atması gerektiğini söylemelisin," diyordu mesajında.

Biliyor muydunuz??
Mordehay, Ester'in, kraliçe olmasına rağmen Aman'ın kötü kararından kendisinin de kurtulamayacağını anlamasını istiyordu.

Ancak Ester geriye gönderdiği mesajında "Kral çağırmadıkça kimse onun yanına giremez - ben bile!" diye açıkladı. "Eğer çağrılmadan gidersem bu benim hayatıma mal olabilir!" Ancak Mordehay ısrar etti. "Tanrı'nın bizi kurtarmak için birçok yolu var elbet," dedi. "Ya sen gidersin, ya da Tanrı başka bir yol bulur. Ama sen gitmezsen kendi şansını kaybetmiş olursun! Belki de Tanrı seni tam da bu olayda yararlı olman için kraliçe konumuna getirmiştir."

Yakın Bir Bakış
On binlerce Yahudi Şuşan'ın merkez meydanında toplandı. Mordehay, kefene sarılmış bir Sefer Tora'yı okumaya başladı. Okuduğu bölüm, Yahudiler'e, günahkâr bir yaşam sürdükleri takdirde Tanrı'nın onlara nasıl sertçe davranacağını anlatan bir bölümdü.

"Madem öyle, herkese üç gün boyunca oruç tutup dua etmelerini söyle," diye rica etti Ester. "Kimse yiyip içmemeli. Sonra kralın yanına gidip senin söylediklerini yapacağım." Üçüncü günde Ester kraliyet giysilerini giydi ve kralın huzuruna çıktı. "Kralın beni bu yaptığımdan dolayı öldürebileceğinin farkındayım, ancak kendi halkım için elimden geleni yapmalıyım," diye düşünüyordu.

Ahaşveroş onu gördüğüne çok şaşırmıştı. Asasını ona doğru uzatıp yaklaşmasını söyledi. "Kraliçemin isteği nedir?" diye sordu. "Arzu ettiğin her şeyi alabilirsin. Kraliyetimin yarısına kadarını bile isteyebilirsin."

"Eğer kral uygun bulursa," diye cevap verdi Ester, "kral ile Aman'ın, bugün düzenleyeceğim özel bir partiye gelmelerini isterdim."

Bunun üzerine Ahaşveroş, hizmetkârlarına "Hemen Aman'a söyleyin. Acele etsin ve birlikte kraliçenin vereceği partiye gideceğiz."

Daha sonra parti sırasında kral sorusunu tekrarladı: "Ester, istediğinin ne olduğunu bana söyle. Arzu ettiğin her şeyi alabilirsin. Kraliyetimin yarısına kadarını bile isteyebilirsin."

Ester krala baktı. "İsteğim şu," dedi, "siz ve Aman, yarın düzenleyeceğim ikinci bir partiye gelin. Krala, bilmek istediği her şeyi o zaman söyleyeceğim."

Yakın Bir Bakış

Ester, Aman'ın da partide olmasını, ona tuzak kurabilme amacıyla istemişti.

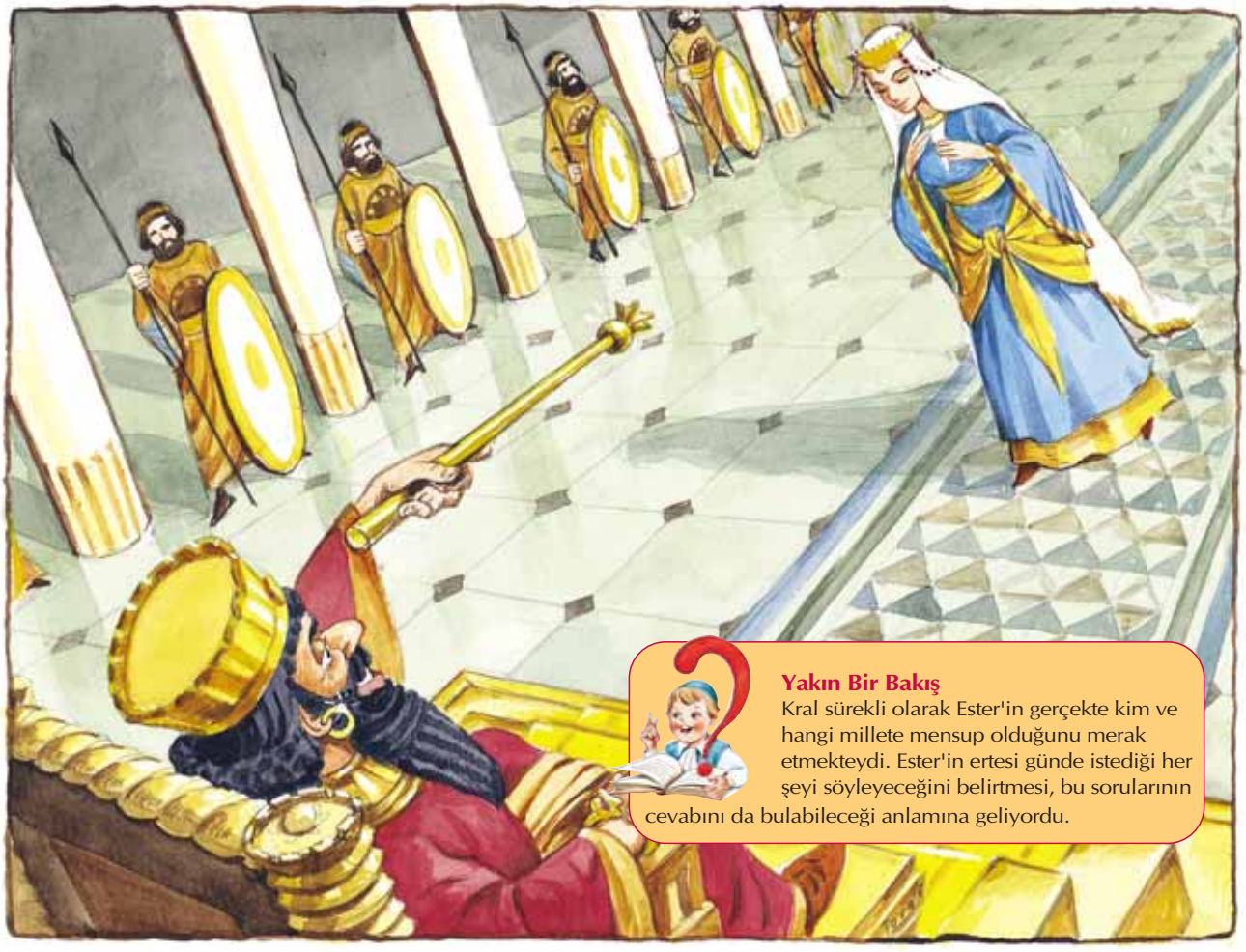

Yakın Bir Bakış

Kral sürekli olarak Ester'in gerçekte kim ve hangi millete mensup olduğunu merak etmekteydi. Ester'in ertesi günde istediği her şeyi söyleyeceğini belirtmesi, bu sorularının cevabını da bulabileceği anlamına geliyordu.

Aman partiden ayrıldığında oldukça keyifliydi - ta ki, önünde eğilmeyi reddeden Mordehay'ı görene kadar. Onu görünce hemen evine koştu ve karısıyla dostlarını çağırdı. Onlara ne kadar zengin ve güçlü olduğunu böbürlenerek anlattı. O kadar ki, Kraliçe Ester bile onu kendi özel partilerine davet etmekteydi! Ancak Mordehay'ın onun önünde eğilmemesi nedeniyle Aman halen çok kızgındı. Acaba ne yapmalıydı?

"Neden yüksek bir darağacı hazırlamıyorsun? Sabah olduğunda kraldan, Mordehay'ı oraya asmak için izin isteyebilirsin," diye önerdiler. "Sonra mutlu olursun!" Aman ertesi sabaha kadar bekleyemeyecekti. Darağacını hemen hazırlatıp, Mordehay'ı öldürmek üzere izin almak için gece yarısı hemen krala gitmeye karar verdi.

Aman'ın evinde bunlar olurken, kralın uykusu kaçmıştı. Sonunda kişisel hatıra defterinin getirilip okunması emrini verdi.

Kral orada yazılı olan olayları dinlerken, Mordehay'ın onun hayatını nasıl Bigtan ve Tereş'ten kurtardığını da duydu.

"Mordehay'a benim hayatımı kurtarması karşılığında ne ödül verildi?" diye sordu kral.

"Hiçbir şey," diye cevap verdi hizmetkâr.

Tam o sırada Aman kralın avlusuna girmişti. Kral onun içeri alınmasını emretti. "Aman," diye sordu kral, "kralın onurlandırmak istediği bir kişiye ne yapılmalı?" Aman'ın yüzünde geniş bir sırıtma belirdi. "Kralın onurlandırmak istediği kişi benden başkası olamaz; ne de olsa ben onun en takdir ettiği hizmetkârıyım," diye düşünmüştü. Aman bu düşünceyle konuşmaya başladı: "Kralın onurlandırmak istediği kişiye kraliyet giysileri giydirilmeli ve kraliyet atının üstünde önemli bir hizmetkâr tarafından ana caddelerde dolaştırılmalı, önünde de 'Kralın onurlandırmak istediği kişiye işte böyle davranılır!' diye duyuruda bulunulmalı."

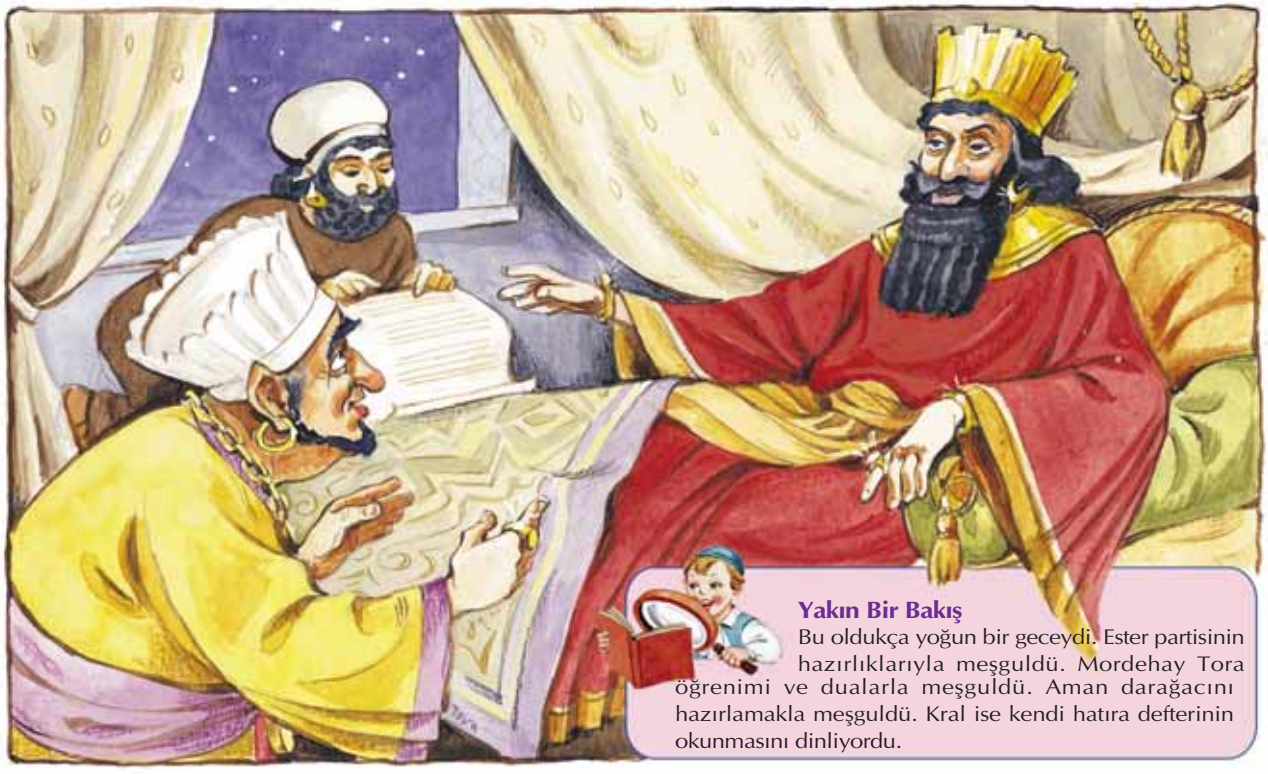

Yakın Bir Bakış

Bu oldukça yoğun bir geceydi. Ester partisinin hazırlıklarıyla meşguldü. Mordehay Tora öğrenimi ve dualarla meşguldü. Aman darağacını hazırlamakla meşguldü. Kral ise kendi hatıra defterinin okunmasını dinliyordu.

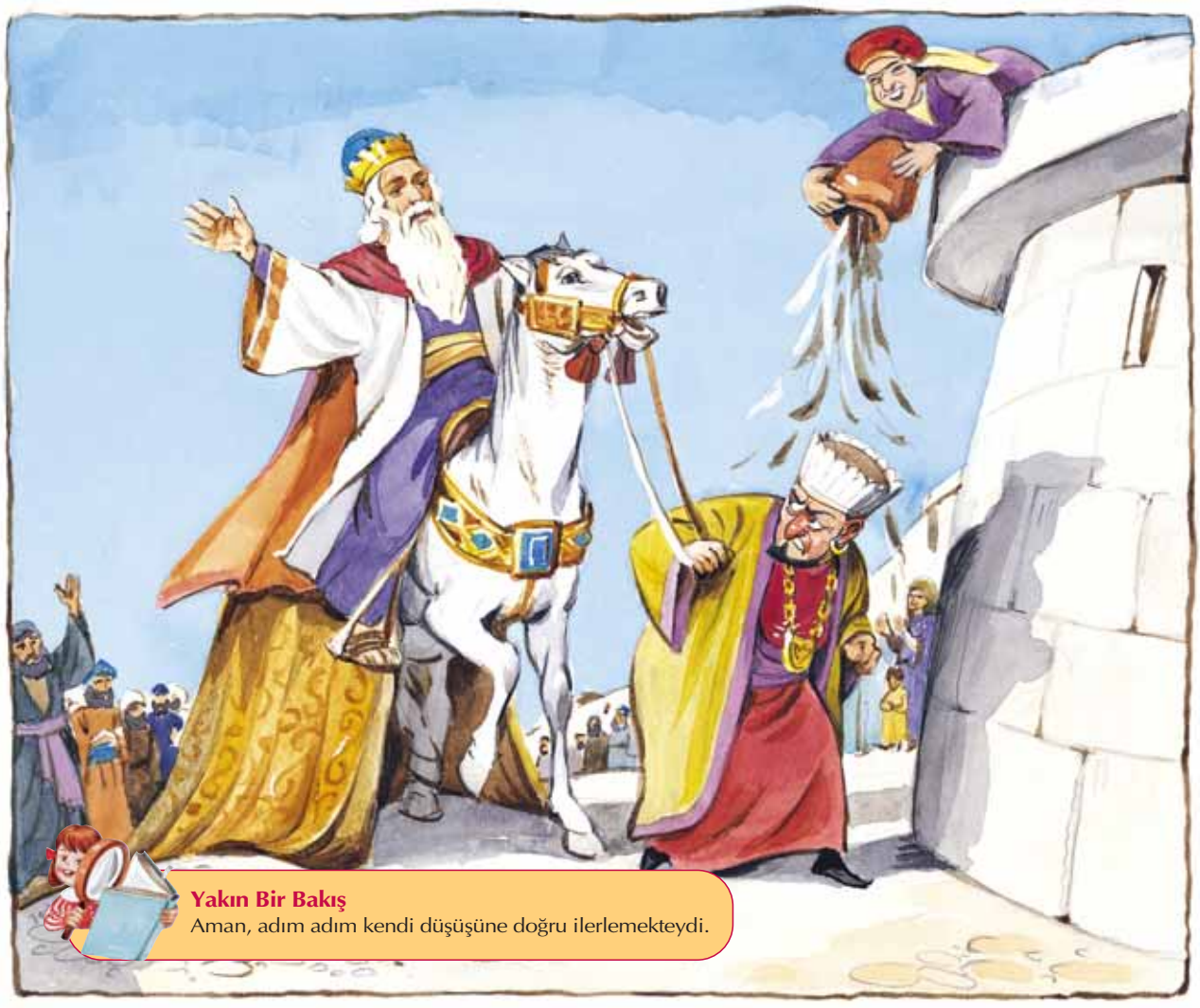

Yakın Bir Bakış
Aman, adım adım kendi düşüşüne doğru ilerlemekteydi.

Yakın Bir Bakış
Aman'ın kızı, birilerinin "Kralın onurlandırmak istediği kişiye işte böyle yapılır!" diye duyuruda bulunduğunu duyduğu zaman, Mordehay'ın Aman'ı onurlandırmakta olduğundan emindi. Bu nedenle, kraliyet atını çeken kişinin Mordehay olduğu düşüncesiyle onun üzerine bir kova dolusu pislik attı. Ancak bu kişinin babası olduğunu fark ettiğinde çatıdan atladı ve öldü.

"Öyleyse çabuk ol! Bahsettiğin gibi kraliyet giysilerini ve atını alıp söylediğin her şeyi Yahudi Mordehay'a aynen uygula - hepsini!" diye emretti kral. "Sakın hiçbir şeyi eksik bırakma!"

Aman şoka girmişti. Düşman saydığı Mordehay'ı onurlandırmayı hiç istemiyordu, ama kralın emrini yerine getirmek zorundaydı. Mordehay'a kraliyet giysilerini giydirdi ve onu ata bindirerek Şuşan şehrinin caddelerinde "Kralın onurlandırmak istediği kişiye işte böyle davranılır!" diye duyuruda bulundu.

Aman eve döndüğünde son derece üzgündü. Karısı Zereş ona "Yahudi olan Mordehay'a karşı düşüşe başladığına göre, ona karşı başarılı olmana imkân yok. Düşmeye devam edeceksin!" dedi.

O sözlerini tam bitirmişti ki kralın muhafızları Aman'ı Ester'in partisine yetiştirmek için geldiler.
Ester'in ikinci partisi başladı. "Söyle bana kraliçem," diye sordu Ahaşveroş. "Arzun nedir?" diye sordu. "Kraliyetimin yarısına kadarını bile sana vermeye hazırım." "Şimdi açıklayacağım," diye cevapladı Ester. "İsteğim kendim için değil, halkım için. Benim halkımı yok etmek isteyen kötü bir insan var. Lütfen kralım, halkımı kurtar!" "Kim böyle bir şeye cüret eder?" diye kükredi kral.
"Şu kötü adamdan başkası değil! İşte... Aman!"
Kralın yüzü öfkeyle buruştu. Aman canının bağışlanması için yalvarmaya başlamıştı. Saray hizmetkârlarından biri olan Harvona, Aman'ın daha yeni hazırlamış olduğu darağacını gösterip "İşte, Aman, kralın hayatını kurtarmış olan Mordehay'ı öldürmeyi bile tasarlamıştı," dedi.
"Götürün Aman'ı!" diye bağırdı kral, "ve onu o darağacına asın."
Aman asıldıktan sonra Ester Mordehay'ı krala getirdi ve onun kuzeni olduğunu söyledi. Ahaşveroş, "Aman'ın tüm mallarını size veriyorum," dedi Ester ile Mordehay'a. Kral kraliyet mührünü taşıyan yüzüğünü Mordehay'a vererek onu ülkedeki en güçlü kişi haline getirdi. Ancak Aman'ın Yahudiler'i öldürme konusundaki hükmü halen geçerliliğini koruyordu. Bu yüzden Ester tekrar Ahaşveroş'a gidip ondan halkını kurtarmasını istedi. Kral, Mordehay'la Ester'in yeni bir kararname yazabileceklerini söyledi.
Mordehay'la Ester, ülkenin her yanına yeni bir mektup göndererek herkese, 13 Adar tarihinde, yani Aman'ın tüm Yahudiler'i öldürmeyi planladığı günde, Yahudiler'in kendilerini savunabileceklerini bildirdiler. Kendilerine saldıran kişilerle savaşmaya hakları vardı. O gün geldiğinde her şehirdeki Yahudiler kendilerini savunmak için bir araya toplandılar ve kendilerini öldürmek isteyen düşmanlarını mağlup ettiler. Şuşan'da, aralarında Aman'ın on oğlunun da bulunduğu 500 kişi yenilgiye uğratıldı.

Biliyor muydunuz??
Aman'ın asıldığı darağacı 50 *amot* (yaklaşık 25 metre) yüksekliğindeydi. O kadar yüksekti ki Şuşan'da herkes, düşmanca davranışın bedelinin ne olduğunu görebilmişti.

Biliyor muydunuz??
Şuşan'da yenilgiye uğratılan 500 kişinin hepsi Amalek'in soyuna mensuptu.
Aman Nisan ayında, Pesah bayramı içinde asıldı. Yahudiler'in kendilerini savundukları gün ise, bundan yaklaşık 11 ay sonra, 13 Adar günüydü.

Pers İmparatorluğu'nun geri kalan kısımlarında kesin olarak mağlup edilen düşmanların sayısı ise 75.000'di.
Tüm bunlar 13 Adar günü olmuştu. Ertesi gün, yani 14 Adar'da Yahudiler dinlendiler ve bunu birbirlerine hediyeler verip fakirlere yardım ederek mutlu bir gün olarak kutladılar.
Başkent Şuşan'da Ester, Yahudiler'in kendilerini 14 Adar'da da savunmaları için izin istedi. Ayrıca Aman'ın on oğlunun da, Aman'ın Mordehay için hazırlamış olduğu darağacına asılmalarını istedi. O şehrin içinde mücadele 14 Adar gününde de devam etti ve düşmanlar yenilgiye uğratıldıktan sonra 15 Adar'da kutlama yapıldı.
Hahamlarımız 14 Adar tarihinin Purim adı altında bir bayram olarak kutlanmasına karar verdiler. Şuşan'da ve Bene-Yisrael'in Yeoşua'nın komutasında Erets-Yisrael'e girdikleri dönemde çevresi surlarla çevrili olan diğer şehirlerde bayramın 15 Adar'da kutlanmasına karar verildi. Yeruşalayim böyle bir şehirdir.
Tanrı, Yahudiler'i bir kez daha kurtarmıştı.

Yakın Bir Bakış
Her ne kadar Tanrı'nın İsmi *Megila*'da hiç geçmese de, O'nun tüm olayları yönettiğini görmek zor değildir. Hiçbir şey rastlantıyla meydana gelmiş değildir. Hepsini Tanrı planlamıştır.

Yakın Bir Bakış
"Purim" sözcüğü "zarlar" anlamına gelir. Aman, Yahudiler'i yok etmek için gün belirlerken çektiği kurayı zarlar aracılığıyla yapmıştı. Ancak kendi kazdığı kuyuya düştüğü için bu bayram da Purim olarak adlandırılmıştır.

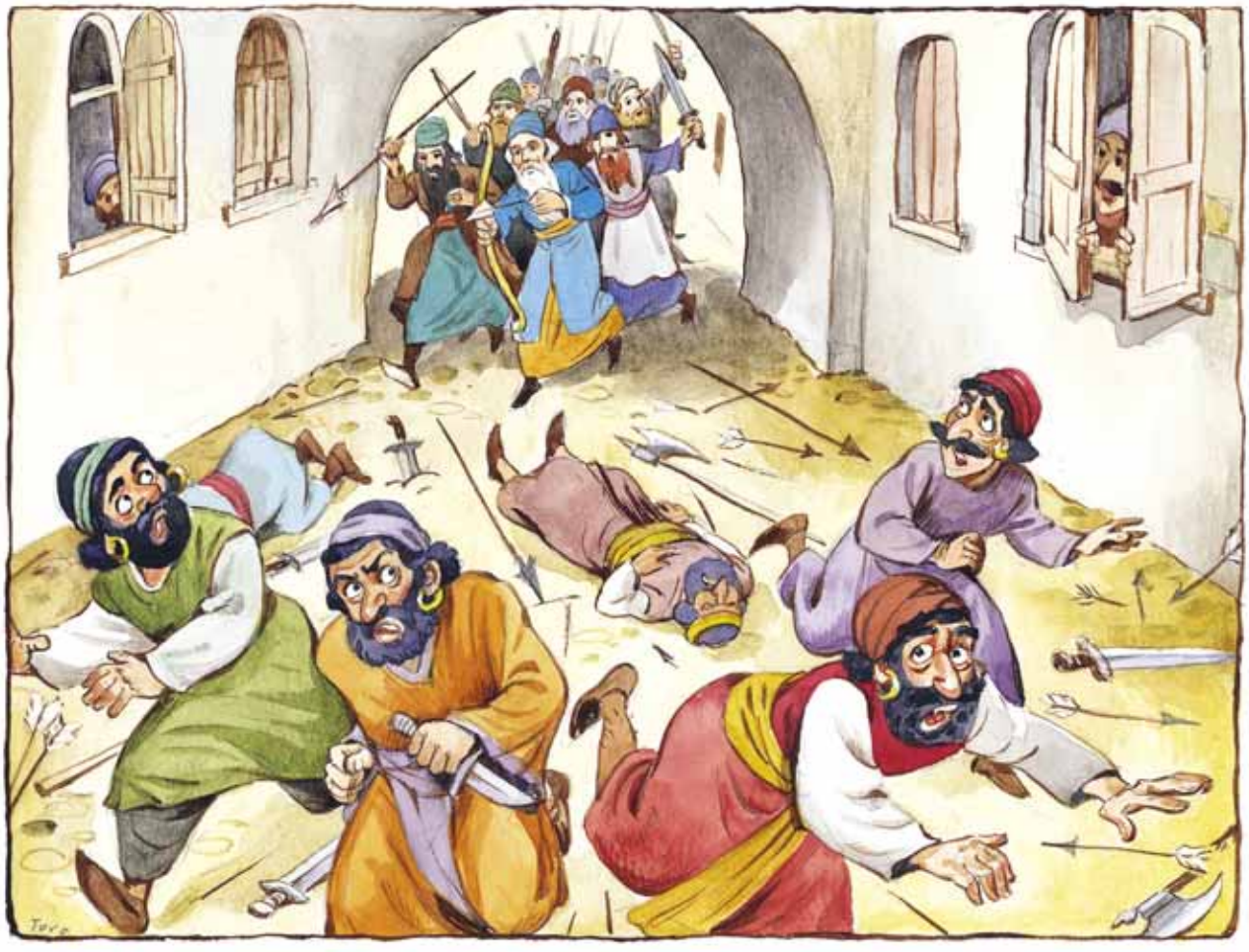

PURİM KANUNLARI

1. Purim, Adar ayının on dördünde kutlanır. Hahamlarımız Adar ayının, Yahudiler için çok neşeli bir ay olduğunu öğretirler.
2. Adar ayının on üçüncü gününde oruç tutulur. Bu oruca *Taanit Ester* adı verilir.

Biliyor muydunuz??

Yahudiler sıkıntılı zamanlarda oruç tutarlar. Burada da Kraliçe Ester, Kral Ahaşveroş'la konuşmaya gitmeden önce Yahudiler'in üç gün ve üç gece boyunca oruç tutmalarını istemişti. Her ne kadar bu oruç Adar ayında değil Nisan ayında idiyse de, biz oruca Purim bayramından hemen önceki gün tutarız, çünkü Ester'in krala gitmesiyle gerçekleşen kurtuluşu kutladığımız zaman Adar ayına rastlayan Purim'dir.

Yakın Bir Bakış

Yahudiler'in on üç Adar'da öldürülmeleri emredilmişken, daha sonra alınan kararla Yahudiler'in kendilerini savunmak için düşmanlarını öldürebilecekleri fermanı çıkmıştır. Zaferi on dört Adar'da kutlamışlardır ve Purim bayramı da bu tarihe sabitlenmiştir. Başkent Şuşan'da ise savaş ve zafer on dört Adar'da olmuş, kutlama da on beş Adar'da yapılmıştır. Bu nedenle on beş Adar tarihi Purim Şuşan olarak adlandırılır.

Hahamlarımız bir kural koyarak, Şuşan gibi etrafı surlarla çevrili olan şehirlerde Purim'in on beş Adar tarihinde kutlanmasını kararlaştırmışlardır. Ancak o zamanlarda Erets-Yisrael yıkıntı halindeydi ve Hahamlarımız bu özel statünün sadece Erets-Yisrael'in dışındaki şehirlerde olmasını istememişlerdi. Bu nedenle kanunu şöyle genişlettiler: Bene-Yisrael'in Erets-Yisrael'i [Purim olaylarından 900 yıl kadar önce] Yeoşua'nın önderliğinde fethettikleri dönemde etrafı surlarla çevirili olan her şehirde, Purim, on dört değil, tıpkı Şuşan'da olduğu gibi on beş Adar'da kutlanacaktı. Yeruşalayim, o zamanlarda etrafının surlarla çevrili olduğundan emin olduğumuz şehirlerden biridir ve Purim orada sadece Şuşan Purim olarak on beş Adar tarihinde kutlanır. [İstanbul'un ve İzmir'in o zamanlarda surlarla çevrili olma ihtimali olduğu için, İstanbul'da ve İzmir'de Purim normal tarihinde yani on dört Adar'da kutlanmasına rağmen, on beş Adar'da da *Megila* okuma geleneği vardır, ama şüphe nedeniyle bu yapılırken beraha söylenmez.]

3. Purim'de deri parşömen üzerine yazılmış olan Megila okunur. Bu hem akşam hem de ertesi sabah yapılır.
4. Adar ayının başlangıcından itibaren, Purim bayramı başlamadan önceye kadar "***Zeher Lemahatsit Aşekel*** - *Yarım Şekelin Anısına*" yarım gümüş *şekel*e eşit maddi değere sahip bir para bağışı yapma geleneği vardır.

Biliyor muydunuz??
Megila, Purim olaylarını anlatır. İnsanlar Aman'ın ismini duyduklarında ayaklarını yere vurarak ya da başka bir şekilde gürültü yaparlar. Amaç "Aman'ın ismini silmek"tir. Aman, Amalek adlı bir ulusun soyundan geliyordu ve bu ulus, Mısır Çıkışı'ndan beri hep Yahudiler'e düşmanlık etmişti. Megila'yı okuyan kişi, Aman'ın on oğlundan oluşan listeyi tek nefeste okur. Bunun sebebi, hepsinin aynı zamanda asılmış olmalarıdır.

Biliyor muydunuz??
Bu yarım *şekel*lik bağış, *Bet-Amikdaş* döneminde, toplumsal korbanların satın alımı için Adar ayı içinde herkesin yaptığı yarım şekellik bağışın anısına yapılır. *Şekel* belirli bir ağırlık birimidir. Ama aynı zamanda para birimidir. Bu nedenle birçok yerde verilecek paranın miktarı, o ülkedeki para biriminin yarısı olarak hesaplanır. Örneğin yarım dolar, yarım euro gibi. Ancak bu her yerde aynı değildir ve hesap yarım şekel ağırlığındaki saf gümüşe göre de yapılır.

Biliyor muydunuz??
Al Anisim bize Purim mucizesini - Aman'ın Yahudiler'i nasıl yok etmek istediğini, ancak Tanrı'nın bizi kurtarıp onları kazdıkları çukura nasıl düşürdüğünü - anlatan bir parçadır.

5. Purim'de *Amida* duasına ve *Birkat Amazon*'a (yemek sonrasında söylenen beraha) "Al Anisim" adı verilen bir parça eklenir.

6. Purim'de en az iki arkadaşımıza, yenmeye hazır olan iki yiyecek göndermek gerekir. Buna *Mişloah Manot* (yiyecek göndermek) adı verilir. Bunun yanında en az iki fakir insana para şeklinde armağan verilmelidir. Buna da *Matanot Laevyonim* (fakirlere armağanlar) adı verilir.

Biliyor muydunuz??
Mişloah Manot ve *Matanot Laevyonim* mitsvalarından hem erkekler hem de kadınlar sorumludur. Hahamlarımız, Purim gününde, fakirlere para armağanları vermenin, çok lüks *Mişloah Manot* ya da ziyafetlerden daha önemli olduğunu öğretirler.

7. Purim, neşeyle, ziyafetle ve şarapla kutlanır.

Biliyor muydunuz??
Purim gününde yenen bu neşeli ziyafete *Seudat Purim* (Purim ziyafeti) adı verilir.

8. Bir başka gelenek de, özellikle çocukların Purim gününde farklı giysiler giymeleri ve maskeler takmalarıdır. Bazı yerlerde bu, maskeli balo ya da kıyafet balosu gibi bir kutlama şeklinde yapılır.

Biliyor muydunuz??
Bazılarına göre, bu kıyafet değişikliğinin sebebi şudur: Purim mucizesi diğer tüm mucizelere göre farklı bir özellik taşır. Bir mucize olduğu bellidir, ama Tanrı'nın bu mucizelerdeki Eli "gizlidir". Megila'nın hiçbir yerinde Tanrı'nın İsmi geçmemektedir ve her şey doğalmış gibi görünen bir planın parçasıdır. Bunu aklımızda tutmak için kostümlerimizin arkasına "gizleniriz".

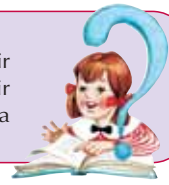

Pesah

Mısır'dan Çıkış

"Çocukların yabancı bir ülkede yabancı konumunda olacak," dedi Tanrı, Avraam Avinu'ya. "Orada köle olacaklar ve acı çekecekler. Tüm bunlar dört yüz yıllık bir süre içinde gerçekleşecek. Sonunda özgürlüklerine kavuşacaklar ve zengin olacaklar. Ayrıca Ben, onları köleleştiren ulusu cezalandıracağım."

Bundan yaklaşık iki yüz yirmi yıl sonra, aralarında Avraam'ın torunu Yaakov ile çocuklarının yaşadığı yer olan Kenaan topraklarının da bulunduğu birçok ülkede kıtlık baş gösterdi. Yaakov ile oğulları, aç kalmamak için Mısır'a geldiler ve Mısır'daki Goşen adlı bölgeye yerleştiler.

Biliyor muydunuz??

Yahudiler'in Mısır'a geliş serüveni bunun 22 yıl öncesinden başlamıştır. O zaman Yaakov'un oğulları, kardeşleri Yosef'i köle olarak satmışlardı ve Yosef Mısır'a getirilmişti.

Mısır'da Yosef haksız yere bir suçla suçlanmış ve hapse atılmıştı. Oradayken Paro'nun [yani Mısır Firavunu'nun] iki hizmetkârının rüyalarını doğru bir şekilde açıklamıştı. Daha sonraları Paro kimsenin açıklayamayacağı bir rüya görmüş, Paro'ya Yosef'in rüya açıklama yeteneğinden bahsedilince Yosef Paro'nun rüyasını yorumlamak üzere onun huzuruna çıkartılmıştı. Yosef, Mısır'da yedi yıl bolluk olacağını, ama ardından yedi kıtlık yılının geleceğini söylemişti. Paro'ya ilk yedi yılda yiyecek depolanmasını tavsiye etmişti, çünkü bu sayede kıtlık yılları geldiği zaman yemek ve başkalarına satmak için yeterli yiyecekleri olacaktı. Paro Yosef'in çok akıllı biri olduğunu görünce onu ülkenin başbakanı konumuna getirmişti. Daha sonraları Yaakov ile oğulları Mısır'a geldiklerinde Yosef onları Goşen bölgesine yerleştirdi ve tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını sağladı.

Yıllar geçip Yaakov'un tüm oğulları öldükten sonra, Mısır'ın başına yeni bir kral geçti. Yosef'in Mısır için yapmış olduğu büyük iyiliklere, Yosef'in Mısır'ı kıtlıktan kurtarıp, depolanan yiyeceklerin satılmasıyla ülkeye büyük zenginlik kazandırmış olmasına aldırmıyordu. "Çok fazla Yahudi var," diye şikâyet ediyordu Paro danışmanlarına. Tanrı, Yahudiler'i o kadar bereketli kılmıştı ki, bir kadın bir kerede altı çocuk birden doğuruyordu! "Gelin Yahudiler'den daha akıllı davranalım," dedi Paro, "ve onları kendi kölelerimiz haline getirelim." Dediği gibi yaptı. Yahudiler Mısır'da köleleştirildiler ve çok ağır işlerde çalıştırılmaya başladılar.

Ama Mısırlılar hâlâ endişeliydi. Aralarında gittikçe daha çok Yahudi'nin yaşamakta olduğunu görüyorlardı. Bir gün Paro'nun astrologları şok edici bir kehanette bulundular: "Yahudiler'i özgürlüğe kavuşturup Mısır'dan çıkaracak bir bebeğin doğmak üzere olduğunu görüyoruz!" dediler. "Buna izin veremeyiz!" diye bağırdı kral. "Bundan böyle doğan tüm Yahudi erkek bebekler Nil Nehri'ne atılıp boğulacaklar."

Biliyor muydunuz??
Paro, Yahudi ebelere, Yahudi erkek bebekleri doğdukları anda öldürmelerini emretmişti. Ancak iki Yahudi ebe olan Yoheved ile kızı Miryam bu emri dinlemediler. Gerekçe olarak da Paro'ya "Yapabileceğimiz bir şey yok," dediler. "Yahudi kadınlar çok akıllı. Biz oraya ulaşmadan önce hemen kırlara kaçıp bebeklerini orada doğuruyorlar." Yoheved ile Miryam'ın bu cesur davranışları sayesinde birçok Yahudi bebeğin yaşamı kurtulmuştu. Paro, Yahudi ebelerden yardım göremeyince, tüm Yahudi erkek bebeklerin Nil Nehri'ne atılıp boğulması emrini verdi.

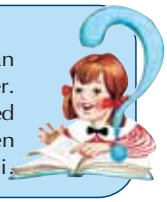

Bir gece Yoheved, yani bahsi geçen ebe, bir erkek çocuk dünyaya getirdi. "Bebeğimizle ne yapacağız?" diye sordu Yoheved, kocası Amram'a. "Mısırlı askerler onu mutlaka bulup Nil Nehri'ne atacaklar!"

Yine de Yoheved, bebeği üç ay boyunca evinde gizlemeyi başardı. Ama durum çok tehlikeli bir hal alınca bebeği bir sepetin içine yerleştirdi ve bu sepeti Nil Nehri'ne bıraktı. "Tanrı'ya onu koruması için dua edelim," diye düşündü Yoheved.

Miryam, bu küçük sepet içinde nehirde yüzen bebeğe ne olacağını merak ediyordu. Onu gözden kaçırmadan takip etmeye başladı.

Paro'nun kızı olan Bitya o sırada nehirde yıkanmaya gidiyordu. Sepeti görünce hizmetkârlarına "Oradaki şey de ne?" diye sordu. Bitya kolunu uzatıp sepeti yakaladı. İçinde ağlamakta olan çok tatlı bir bebek gördü. Onun Yahudi olduğunu hemen anlamıştı. Bitya küçük bebeğe acıdı. Bitya hizmetkârlarına bebeğe yemek vermelerini emretti, ama bebek yemek istemiyordu. Sonra tüm bunları uzaktan izlemekte olan Miryam, Bitya'nın yanına geldi ve "Bu bebeği emzirecek bir Yahudi kadın getirmemi ister misiniz?" diye sordu. Bitya kabul edince Miryam Yoheved'i getirdi ve Yoheved bebeği kendi evine götürerek Bitya adına büyüttü. Bebek biraz büyüdüğü zaman tekrar Bitya'nın yanına, yani Paro'nun sarayına getirildi. "Ona Moşe ismini vereceğim," dedi Bitya, "çünkü bu sözcük 'sudan çekilmiş' anlamına geliyor ve bu bebek de sudan çekildi."

Biliyor muydunuz??
Moşe dünyanın yaratılışına göre 2368 yılında 7 Adar tarihinde doğmuştur.

Moşe, kraliyet sarayında bir prens olarak büyütüldü. Oradakiler onunla oynamaya bayılıyordu. Bir keresinde, henüz çok küçük bir çocukken Paro'nun kucağında oturmaktaydı. Birden Moşe Paro'nun tacını kapıp kendi başına koydu.

Tüm danışmanlar ve hizmetkârlar şoka girmişti. "Bu, Moşe'nin ileride Paro'ya isyan edeceğinin bir işareti olabilir!" diyorlardı.

Çocuğun gerçekten ne yaptığının farkında olup olmadığını anlamak için bir test yapmaya karar verdiler. Bir tepsinin bir kısmına altın, bir kısmına da yanan kor parçaları koydular, sonra da tepsiyi Moşe'nin önüne yerleştirdiler. "Bakalım neyin gerçekten değerli olduğunu mu biliyor, yoksa sadece parlak şeyleri seviyor diye mi böyle davrandı," dediler. "Eğer altını alırsa, Paro'nun tacını bilinçli olarak kaptığı ortaya çıkacak."

Moşe elini önce altına doğru uzattı, ama o sırada bir melek gelip elini yanan korlara doğru itti. Moşe böylece bir kor parçası aldı ve can havliyle bunu ağzına götürünce dili yandı. O zamandan itibaren Moşe düzgün konuşamamaya başladı.

Moşe büyüyüp genç bir delikanlı oldu. Yahudi olduğunu biliyordu ve kardeşleri olan diğer Yahudiler'in nasıl bir yaşam sürdüklerini görmek istiyordu. Bir gün kölelerin arasında yürüyüşe çıktı. Mısırlı bir adamın, Yahudi bir köleyi acımasızca dövdüğüne şahit oldu. Moşe hemen araya girdi ve Mısırlı'yı öldürdü. Ertesi gün Moşe tekrar çıktı ve bu kez iki Yahudi'nin kavga ettiğini gördü. Bu iki adamın ismi Datan ve Aviram'dı. Pek iyi insanlar değillerdi. "Ne yapacaksın bize?" dedi Datan. "O Mısırlı'yı öldürdüğün gibi bizi de mi öldüreceksin?"

Olay Paro'nun da kulağına geldi. Mısırlı'yı öldürdüğü için Moşe'nin idam edilmesine karar verdi. Moşe durumu fark edince artık Mısır'da kalmasının mümkün olmadığını anladı.

Böylece Moşe Mısır'dan kaçıp Midyan'a geldi. Orada, bir grup çobanın, kuyudan su çekmek isteyen bazı kızları kovmaya çalıştıklarını gördü. Moşe hemen araya girip kızları o çobanlardan kurtardı ve onların sürülerine su verdi. Bunlar, Midyan reisi Yitro'nun kızlarıydı. Moşe daha sonra bu kızlardan biri olan Tsipora ile evlendi.

Mısır'da ise Yahudiler'in durumu her gün daha da kötüye gidiyordu. Kendilerini kurtarması ve Mısır'dan çıkarması için sürekli olarak Tanrı'ya dua etmekteydiler. Tanrı onların dualarını işitti. Artık Yahudiler'i kurtarmak için göndereceği elçisini seçme vakti gelmişti. Bir gün, Moşe çölde kaybolmuş küçük bir kuzuyu takip ederken, yanar gibi görünen bir çalılığa rastladı. Ama bir gariplik vardı. Ateşle kaplı olmasına rağmen bu çalılık yanmıyordu! Moşe ne olduğunu merak ederek çalılığa yaklaştı. Aniden çalılığın içinden gelen bir Ses duydu.

Yakın Bir Bakış

Tanrı, Moşe'ye ilk olarak yanan bir çalılıktan konuşmuştur. Çalılık ağaçların en bodurudur. Ayrıca Tanrı daha ileride Tora'yı verirken Kendisi'ni halka Sinay Dağı'nda göstermiştir. Sinay dağı da dağların en alçağıdır. Bu şekilde Tanrı bize alçakgönüllü olmanın önemini öğretmeyi amaçlamıştır.

Biliyor muydunuz??

Moşe'nin gördüğü yanan çalılık Sinay Dağı'ndaydı. Tanrı daha ileride Yahudiler'e Tora'yı burada verecekti.

"Moşe; Moşe," diye çağırdı Ses.

"Buradayım," diye cevap verdi Moşe.

"Daha yaklaşma," diye uyardı Ses. "Ayakkabılarını çıkar. Üzerinde durduğun toprak kutsaldır! Ben senin atalarının Tanrısı'yım: Avraam'ın Tanrısı, Yitshak'ın Tanrısı ve Yaakov'un Tanrısı."

Moşe büyük bir korkuya kapılmıştı. Ateşler içindeki çalılığa bakmaktan korkuyordu.

"Mısır'daki Halkımın çektiği acıları gördüm," dedi Tanrı. "Onları Mısır'dan çıkarıp süt ve bal akan bir ülkeye getireceğim. Ve seni Paro'ya Benim elçim olarak gitmekle görevlendiriyorum. Halkımı Mısır'dan sen çıkaracaksın."

"Ama ben kimim ki, Paro'ya gideyim?" dedi Moşe.

"Yanında olacağım," dedi Tanrı. "Sadece git ve halka, onları kurtarmak üzere seni gönderdiğimi bildir. Ama şunu bil ki, Paro Halkımı kolaylıkla göndermeyecek. Sonunda bunu sağlamak için Mısır'a karşı büyük mucizeler gerçekleştireceğim."

Biliyor muydunuz??

Moşe'nin elinde bir asa vardı. Bu asa ilk olarak *Adam Arişon*'a aitti. Sonra nesilden nesle aktarılarak Avraam, Yitshak ve Yaakov'a kadar ulaşmıştı. Daha sonra asa bir şekilde Moşe'nin eline geçti. İleride *Maşiah* geldiğinde de elinde bu asa olacaktır.

Moşe bu göreve layık olmadığını iddia ettiği için, Tanrı, Yahudiler'e ve Paro'ya konuşması için Moşe'nin ağabeyi Aaron'u da onunla gönderdi.

Moşe ile Aaron Paro'nun sarayına ulaştılar. "Yisrael'in Tanrısı olan *A-Şem*, bizi size elçi olarak gönderdi. Size, Halkının, Mısır'dan çıkıp çölde O'na ibadet etmelerine izin vermenizi emrediyor!"

Paro gülmeye başladı. "Sizin Tanrınız kim ki, O'nun sözünü dinleyeyim?" Bu görüşmeden sonra Paro Yahudiler'e verilen işlerin daha da ağırlaştırılmasını emretti. Onların tembel olduklarını ve işten kaçmak için bahaneler aradıklarını öne sürdü. "Mısır'dan çıkmak istiyorlar öyle mi? Ben onlara gösteririm!" dedi.

Biliyor muydunuz??
Paro'nun sarayına geldiklerinde Moşe 80, Aaron ise 83 yaşındaydı.

O zamana kadar Mısırlılar, tuğlaların üretiminde kullanılan samanları Yahudiler'e kendileri sağlıyorlardı. Ama şimdi Paro onların daha da ağır çalıştırılmasını emretti: "Onlara saman vermeyin. Gereken samanı kendileri toplasınlar ve daha önce ürettikleri tuğla miktarını da aynen üretsinler." Bu olay, bazı Yahudiler'in Moşe ile Aaron'a kızmalarına yol açtı. "Bizi kurtarmaya mı geldiniz?" diye yakındılar. "Sizin yüzünüzden daha da ağır çalışıyoruz!"

Sonra Tanrı, Moşe'ye, yakında Mısır'ın üzerine büyük felaketler getireceğini ve Paro'yu, Yahudiler'i serbest bırakmaya zorlayacağını bildirdi. Tanrı Moşe'ye şöyle dedi: "Aaron'a, asasını Nil Nehri'ne doğru uzatmasını ve ona vurmasını emret. Mısır'daki tüm sular kana dönüşecek! Bardaklarına koydukları sular bile!"

Aaron asasıyla nehre vurdu ve Mısır'daki tüm sular kana dönüştü. Sudaki tüm balıklar öldü ve etrafa berbat bir koku yayıldı. Bu felaket yedi gün sürdü.

Biliyor muydunuz??
Yahudiler'e ait olan sular kana dönüşmemişti. Mısırlılar Yahudiler'in suyunu zorla aldıkları zaman o da kana dönüşüyordu; ama bunun için para verdikleri zaman su olarak kalıyordu. Tanrı bu felaketi getirmek için nehre vurma emrini Moşe'ye değil Aaron'a vermişti. Çünkü nehir Moşe'yi bebekliğinde korumuş, Moşe bir sepet içinde nehirde güven içinde yüzmüştü. Bu nedenle Moşe'nin nehre vurması doğru olmazdı. Bu, biri bize iyilik yaptığı zaman ona şükran duymamız gerektiğini öğretir.

Tanrı, Mısır'a toplamda on felaket göndermiştir: 1) kan 2) kurbağalar 3) bitler 4) vahşi hayvanlar 5) çiftlik hayvanlarını etkileyen bir salgın hastalık 6) çıbanlar 7) dolu 8) çekirgeler 9) karanlık 10) *behor*ların ölümü. [Not: Bir annenin doğan ilk çocuğu erkekse, ona *behor* adı verilir.]

Sonunda, onuncu beladan sonra Paro Moşe'yi çağırıp emretti: "Hemen Mısır'ı terk edin, hepiniz!"

Biliyor muydunuz??
15 Nisan gecesi, Tanrı Mısırlılar'ın tüm *behor*larını tam gece yarısında öldürmüştür.

Yakın Bir Bakış
Yahudiler'e *Korban Pesah* adı verilen bir *korban* gerçekleştirmeleri emredilmiştir. Bir kuzuyu kesip kanını kapının pervazlarına süreceklerdi. Sonra da Mısırlı *behor*ların öldüğü onuncu bela sırasında, Tanrı, bu kan işaretini taşıyan evleri atlayacaktı. *Korban*ın eti de 15 Nisan'da Mısır'dan çıkışlarından önceki gece Pesah yemeği sırasında yenecekti.
Bu bayrama *Pesah* adı verilir. Bu sözcük "bir şeyi atlama" anlamına gelir. Bu isim verilmiştir, çünkü Tanrı Mısırlı *behor*ları öldürdüğü sırada Yahudiler'in evlerini atlamıştır.
Yahudiler'in kuzuları kesmeleri büyük cesaret isteyen bir şeydi, çünkü Mısırlılar kuzuya taparlardı ve onların tanrı saydıkları bir hayvanın kesilmesine sert bir tepki verebilirlerdi.

Moşe Yahudiler'e şöyle demişti: "Özgürlük vaktimiz gelmiştir. Tanrı bizi Mısır'dan Kuvvetli Eli ve Uzanmış Kolu ile çıkaracak ve Erets-Yisrael'e getirecek."
Mısırlılar Yahudiler'i Mısır'ı terk etmeye resmen zorlamışlardır. O kadar ki, Yahudiler'in, açtıkları hamurun mayalanmasını bekleyecek kadar bile zamanları olmamıştır. Bu nedenle hamur, ekmek şeklinde kabaramamış matsa olarak kalmıştır.

Yakın Bir Bakış
Tanrı, Avraam'a Yahudiler'in 400 yıl boyunca yabancı olarak yaşayacaklarını söylemişti. Ancak Tanrı, Yahudiler'i Mısır'dan, orada sadece 210 yıl yaşadıktan sonra çıkarmıştır. Tanrı çok merhametli ve iyiliksever olduğu için, bu 400 yılın sayımına Yitshak'ın doğumundan itibaren başlamıştır. Ayrıca Mısırlılar Yahudiler'i o kadar ağır çalıştırmışlardı ki, bu 210 yıl, 400 yıllık çalışmaya bedeldi.

Biliyor muydunuz??
Mayalanmadan pişirilen bu yassı ekmeğe matsa adı verilir. Pesah'ta, Mısır'dan ne kadar hızlı bir şekilde çıktığımızı anımsamak için matsa yeriz. Pesah'ta Mısır'dan çıkan yirmi ile altmış yaş arasındaki Yahudi erkeklerin sayısı altı yüz bin civarındaydı. Buna yaşlıları, kadınları ve çocukları da eklersek, Mısır'dan çıkan halk yaklaşık üç milyon kişi civarındaydı.

Yahudiler ülkeyi terk ettikten sonra, Paro fikrini değiştirdi. "Ne yaptık biz?" diye bağırdı. "Yahudiler'in ülkemizi terk etmelerine nasıl izin verdik? Bizim için tüm bu işleri şimdi kim yapacak?" Böylece Paro, kendi arabasını bizzat hazırlayarak ordusunun önüne geçti. Mısır'ın bütün savaş arabaları da dâhil olmak üzere, ordusunun tümüyle birlikte Yahudiler'i takibe başladı.

Bene-Yisrael Sazlık Denizi'nin kıyısında kamp kurmuşlardı. Paro'nun ordusunun yaklaştığını gördüklerinde korkuya kapıldılar. "Kaçacak yerimiz yok," diye haykırdılar Moşe'ye. "Arkamızda Mısırlılar var, önümüzde ise Deniz. İki yanımız ise çöl! Neden bizi Mısır'dan çıkardın? Çölde öylesine ölelim diye mi?"
"Korkmayın!" diye emretti Moşe. "Tanrı bu savaşı sizin adınıza Bizzat gerçekleştirecek. Şimdi O'nun gerçek kuvvetini ve görkemini göreceksiniz."
Sonra Moşe asasını denizin üzerine doğru uzattı. Kuvvetli bir doğu rüzgârı gece boyunca esti. Sonra Moşe halka denize doğru yürümelerini söyledi. Yeuda kabilesinin lideri Nahşon suya atladı ve sular burnuna ulaşacak derinliğe gelene kadar yürüdü - ve o anda deniz yarıldı. Yahudiler Sazlık Denizi'ni kuru toprağa basarak geçtiler.

Biliyor muydunuz??
Yahudiler Mısır'dan çıktıkları anda, onlara yol göstermek üzere önlerinde mucizevî bir bulut sütunu belirmişti. Halk Deniz'in kıyısında kamp kurduğu sırada bu bulut, arkalarından takip eden Mısır ordusu ile aralarında engel oluşturacak şekilde halkın arkasına geçti. Bulut, Mısırlılar'a tam bir karanlık getirdiği gibi, onların attıkları ok ve mancınık taşlarını da engelliyordu.

Yakın Bir Bakış
Deniz, her kabilenin kendi patikasından geçebileceği şekilde on iki farklı patika şeklinde yarılmıştır.

Biliyor muydunuz??
Yahudiler'in Sazlık Denizi'ni geçtikleri günün tarihi 21 Nisan'dı. Bu, Pesah'ın yedinci gününe rastlar.Denizi geçtikten sonra Yahudiler Tanrı'yı övme amacıyla bir şarkı söylediler. Sonra Moşe'nin ablası Miryam da kadınlara liderlik etti ve birlikte Tanrı'ya övgü dolu şarkılar söylediler.

Mısır ordusu Yahudiler'in arkasından, kurumuş olan deniz yatağına girdiler. Tüm Yahudiler denizden çıktıktan sonra Tanrı, Moşe'ye "Elini bir kez daha Deniz'e doğru uzat," diye emretti. Moşe bunu yapar yapmaz sular eski haline döndü ve Mısır ordusu tamamen yok oldu.

Moşe halka, denizi yarıp onları Mısırlılar'dan kurtarmış olan Tanrı'yı öven bir şarkı söylemekte öncülük etti.

Pesah, Mısır'dan ve kölelikten kurtuluşumuzu kutladığımız manevi bir bayramdır. Ancak aynı zamanda kış boyunca büyüyen tahıl ürünlerinin artık olgunlaştığı ve meyve ağaçlarının tomurcuklanmaya başladığı bir zamandır. Hahamlarımız, bu dünyadaki başarımızın tamamen Tanrı'nın göndereceği berekete bağlı olduğunu öğretirler. Bunu görmek için bir çiftçinin ürünlerinden daha iyi bir yer yoktur. Çiftçi, Tanrı'nın yağmur ve uygun hava şartları vermesine ihtiyaç duyar. Aynı şekilde bu dünyadaki tüm başarılarımız da sadece Tanrı'nın bereketinden kaynaklanır.

PESAH KANUNLARI

1. Pesah'ta Yahudiler Mısır'daki kölelikten kurtuluşu kutlarlar. Tora bize Pesah'ın Nisan ayının on beşinde başladığını öğretir. Bu, Tanrı'nın bizi Mısır'dan çıkardığı tarihtir.

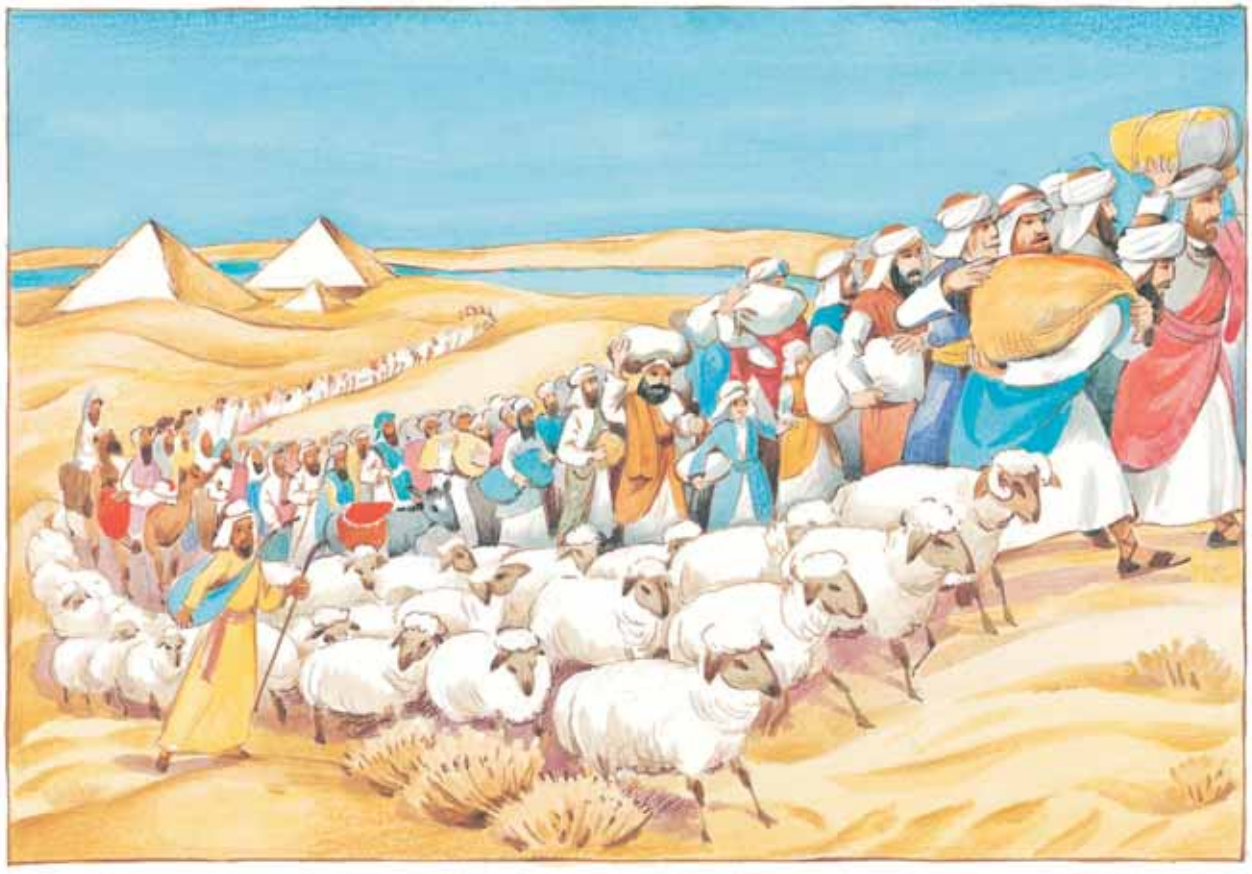

2. Pesah'tan önce *Maot Hitim* adlı yardım yapılır. Bu, Pesah bayramı için gereken yiyeceği temin etmekte zorlanan kişilere yapılan özel bir tsedaka türüdür.

Biliyor muydunuz??

Maot Hitim sözleri "buğday parası" anlamına gelir. Bu özel tsedakanın bu ismi almasının sebebi, Pesah öncesinde (genelde buğday unuyla yapılan) matsanın ve Pesah için gereken diğer yiyeceklerin alınabilmesidir.

Yakın Bir Bakış

Kendimiz mutlu ve doygun olduğumuz zamanlarda bizden daha az şeye sahip olan kişilerin de bizim gibi mutlu ve doygun olmalarını sağlamamız gerekir. Sadece kendimizi düşünmemeliyiz; başkalarının ihtiyaçlarını da karşılamalıyız.

3. Pesah'tan önce evimizi iyice temizleyerek her türlü *hametsten* arındırırız. *Hamets*, içinde mayalanmış tahıldan yapılmış yiyecek içeren şeylere verilen isimdir. Ekmek ve bisküviler bu tip yiyeceklerdir. Bazı durumlarda, bizim yiyecek olarak kabul etmediğimiz birçok şey de *hamets* olabilir.

Yakın Bir Bakış

Pesah boyunca, hiç *hamets* yemiyorsak bile, *hamets* olan hiçbir şeye sahip de olamayız. Pesah öncesi yapılan temizlik basit bir bahar temizliği değildir. Bu temizliğin temel amacı, mitsvayı en iyi şekilde yerine getirmektir.

4. Pesah'tan önceki gece, ev iyice temizlendikten sonra, hiçbir *hametsi* gözümüzden kaçırmadığımızdan emin olmak için evi iyice kontrol ederiz. Bu kontrole *Bedikat Hamets* (*Hamets* Araması) adı verilir. Bu arama sırasında evde hamets bir şeyin girmiş olabileceği her yerde geniş bir tarama yapılır. Buna çekmeceler, cepler, köşeler ve hamets yiyeceklerin düşmüş olabileceği yerler de dahildir. Arabalarımızı bile kontrol etmemiz gerekir! Bu yerleri en iyi şekilde kontrol edebilmek için Hahamlarımız, ışık veren ama büyük alevi olmayan normal bir mumun ışığının kullanılması gerektiğini öğretirler. Bu şekilde hatayla bir yangına sebebiyet verme korkusu olmadan dar yerlere dikkatle bakabilmemiz mümkün hale gelir. Günümüzde bazı kişiler küçük el feneri kullanmaktadır. Elbette bir yangına sebebiyet vermemek için daima dikkatli olmalıyız.

   Arama tamamlandıktan sonra varlığının farkında olmadığımız herhangi bir *hametsin* artık bizim olmadığını ilan eden bir cümle söyleriz.

Biliyor muydunuz??

Bazı cemaatlerde arama sırasında bir tüy ile tahta bir kaşığın kullanılması gelenektir. Tüy, bir *hamets* bulursak onu ve tüm kırıntılarını kaşığın içine süpürmek içindir. Tüm *hametsi* topladıktan sonra, bunları, kaşığı ve tüyü, ertesi sabah yakılmak üzere bir kenara koyarız.

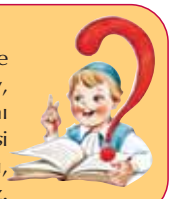

Yakın Bir Bakış

Arama başlamadan önce evin çeşitli yerlerine on parça ekmek dağıtma şeklinde bir gelenek vardır. Bu şekilde arama sırasında biraz hamets bulunması garanti altına alınır. Birçok evde ekmek parçalarını çocuklar saklar.

5. Pesah boyunca *hamets* yememiz, hatta *hamets* sahibi olmamız yasaktır.

Yakın Bir Bakış

On Felaket'te çektikleri acılardan sonra Mısırlılar Yahudiler'i Mısır'dan kovmuşlardı. İnsanların pişirmeye hazırladıkları hamurun mayalanmaya vakti olmadığı için, Bene-Yisrael'in çöle getirdikleri ekmek, aslında ekmek değil, mayalanmamış yassı bir hamur işiydi - yani matsa.

6. Pesah'tan önceki gün tüm *behor* erkekler oruç tutarlar. Eğer *behor* bir çocuk, oruç tutamayacak kadar küçükse, onun yerine orucu babası tutar.

Yakın Bir Bakış

Bu uygulama, Bene-Yisrael'in Mısır'dan çıkmalarından önceki gece, Tanrı'nın tüm Mısırlı *behor*ları öldürürken Yahudi *behor*ları sağ bırakmasını anmak içindir.

Biliyor muydunuz??

Çoğu cemaatte *behor*lar bir *siyum* törenine, yani *Talmud*'un bir kısmının öğreniminin tamamlanışının kutlanmasına katılırlar. *Siyum* bir mitsvadır ve bu vesileyle verilen ziyafete oruç tutan *behor*lar bile katılabilirler. Ve o ziyafete katıldıktan sonra günün geri kalanında da yemek yiyebilirler.

7. Tora, Pesah boyunca *hamets* şeylere sahip olmamızı, onları yemeyi düşünmüyorsak bile yasaklamıştır. Bu, Pesah'tan önce tüm *hamets*in yenmesi, başkalarına verilmesi, atılması, yok edilmesi ya da yakılması gerektiği anlamına gelir. Bir kişi, sahip olduğu *hamets* şeyleri Yahudi olmayan birine de satabilir.

Biliyor muydunuz??

*Hamets*in satılması karmaşık kurallara uygun bir şekilde yapılması gerektiği için, bu işi bilen bir Haham aracılığıyla gerçekleştirilir. Halen evde *hamets* varsa bunlar, onları satın alan Yahudi olmayan kişinin iyeliğine geçirilir; ama yine de, hiç dokunmamak şartıyla evde görünmeyen bir yerde tutulabilir. Pesah bittikten sonra aracılık yapan Haham, bu *hamets*i tekrar bizim adımıza geri satın alır.

8. Pesah'tan önceki sabah, satılmayacak olan tüm *hamets*ler, önceki geceki aramada kullanılan on parça ekmekle birlikte yakılır. Ardından, eğer sahip olduğumuz başka *hamets*ler varsa, onların üzerindeki sahiplik haklarımızdan feragat ettiğimizi beyan eden bir cümle söylenir. Bu söylendikten sonra, iyeliğimizde hiç *hamets* kalmaz.
9. Pesah arifesinde matsa yenmez. Hatta bazıları, Pesah'tan önceki otuz gün boyunca matsa yememeyi adet edinmişlerdir.
10. Erets-Yisrael'in dışında yaşayan Yahudiler, Pesah'ın ilk iki gecesinde Seder yaparlar. Erets-Yisrael'de yaşayanlar ise sadece ilk gece Seder yaparlar.

Biliyor muydunuz??
Bu şekilde Seder'de yenecek olan matsa bizim için yeni bir şey gibi değerli olur, onun tadına özellikle varabiliriz.

Biliyor muydunuz??
"Seder" sözcüğü "düzen" anlamına gelir. Hahamlarımız, Seder sırasında okunan Agada'yı, o geceye özgü mitsvaların hepsini (örneğin Pesah hikayesinin anlatılışını, dört kadeh şarap içmeyi, matsa ve maror yemeyi vs.) nasıl yerine getireceğimizi tam olarak anlayabileceğimiz şekilde düzenlemişlerdir.

Yakın Bir Bakış
Yahudiler henüz Mısır'dayken, Tanrı, 14 Nisan gününün öğleden sonrasında Yahudiler'in gruplar halinde bir araya gelmelerini ve bir kuzu kesmelerini emretmişti. Hayvanın etini ateşte kızartacaklar, o akşam da bunu yiyeceklerdi. Bu, *Korban Pesah* olarak bilinir. Daha ileride Yahudiler *Erets-Yisrael*'e girdikten sonra, *Korban Pesah*'ı Mişkan'da, daha da ileride ise *Bet-Amikdaş*'ta yapmaya başladılar. Bu *korban*, Pesah arifesinde öğleden sonra kesilir, eti de Seder'de yenirdi.

Biliyor muydunuz??
Erets-Yisrael'de bayram toplam yedi gündür. Pesah'ın yalnızca ilk ve yedinci günleri *Yom Tov*'dur. Diğer günler ise *Hol Amoed* olarak adlandırılır.

11. Seder'de bazı yiyecekleri yerken, özgürlüğün simgesi olarak sol tarafa doğru rahat bir pozisyonda yaslanılır. Bazıları bunu daha da belirgin hale getirmek için bir yastık kullanırlar.
12. Seder masasındaki tepsiye üç bütün matsa yerleştirilir.

Biliyor muydunuz??

Üç matsa kullanmanın birçok nedeni vardır. Temel nedenlerden biri, *Agada*'yı önümüzde kırık bir matsa durur halde söylemenin önemli olmasıdır. Seder'in başındaki *Yahats* (ikiye bölme) adlı kısımda bir matsayı ikiye bölmemizin nedeni budur. Ama daha sonra ellerimizi yıkayıp *Amotsi* berahası söylemek için iki tam matsaya ihtiyaç olacaktır. Dolayısıyla toplam üç matsa gerekir.
Verilen başka nedenler arasında, üç matsanın, Yahudi halkının üç kısmını temsil etmesi de vardır: Koenler, Leviler ve Yisraeller. Bir başka amaç, Pesah zamanında Avraam'ı ziyarete gelen üç melek için, Sara'nın üç ölçek undan matsalar yapmasını hatırlamaktır. Ayrıca Tanrı bizi Mısır'dan üç Atamız, Avraam, Yitshak ve Yaakov'un hatrına çıkarmıştır. Üç matsa bunu da hatırlatır.

13. Seder gecesi matsa yeme mitsvası için kullanılan matsaların, "*Şemura*" adı verilen matsalardan olması tercih edilir. Hatta bazıları bütün Pesah boyunca *Şemura* matsa yerler.

Yakın Bir Bakış

Şemura sözcüğü "korunmuş" anlamına gelir. *Şemura* matsalar, henüz tarladan hasat edildiği andan itibaren suyla temas etmemesi konusunda titizlikle korunmuş olan buğdaydan elde edilmiş unla üretilir. Buğday taneleri hiç ıslanmamışsa, *hamets* olmadığından emin olunabilir. Pesah'ta *hamets* yeme yasağı son derece önemli olduğu için, bazıları Pesah bayramının tamamında sadece *Şemura* matsa yerler.

14. Seder'da kullanmak üzere masaya özenle düzenlenmiş bir tepsi yerleştirilir.

Yakın Bir Bakış

Seder tepsisine, Seder sırasında bahsi geçen yiyecekler yerleştirilir. Bu yiyeceklerin bazıları Seder sırasında yenir. Tepsiye yerleştirilen yiyecekler şunlardır:

a) *Matsa* - Bu, hem köleliği hem de özgürlüğü temsil eder. Köleliği hatırlatır, çünkü atalarımız Mısır'da ağır işlerde çalıştırıldıkları zaman, kendilerine hamurlarının mayalanabileceği kadar bile vakit tanınmazdı. O yüzden ekmeklerini mayalanmamış halde pişirip yemek zorunda kalırlardı. Özgürlüğü hatırlatır, çünkü Mısır Çıkışı çok hızlı olduğundan, hamurun mayalanmasına vakit olmamıştır.

b) *Maror* - Acı otlar. Bu da atalarımızın Mısır'daki acı hayatlarını hatırlatır. Matsadan sonra iki kez yenir - bir kez tek başına, bir kez de matsayla birlikte sandviç yapılarak. Kendisi acı olmasa da burada *marul* yenir, çünkü İbranicesi *Maror*'dur ve bu sözcük "***Mar*** - *Acı*" ile aynı kökten gelir. Bazıları ise gerçekten çok acı olan yabanturpu (*Hazeret*) yerler.

c) *Karpas* - Kereviz yaprağı (ama başka herhangi bir sebze de kullanılabilir). Bu, Seder'in başında, atalarımızın ağlayışlarını hatırlamak için, gözyaşını simgeleyen Kaşer sirkeye ya da tuzlu suya batırılarak yenir.

d) *Haroset* - Bu, bazı yerlerde siyah kuru üzüm ezmesi olarak hazırlanır, bazı yerlerde ise ezilmiş elma, hurma, ceviz, tarçın ve kırmızı şarap karışımı olarak yapılır. Görüntü olarak çamuru andırdığı için, kölelik sırasında çamur ve harç içinde çalışan Yahudiler'in zor durumunu hatırlatır. *Maror* yenmeden önce *haroset*e batırılır.

e) *Zeroa* - Yanmış kuzu kolu. *Bet-Amikdaş* zamanında Pesah arifesinde iki korban yapılırdı. *Korban Pesah* ve *Korban Hagiga*. Bunların eti doğrudan ateşte kızartılır ve Seder ziyafetinde yenirdi. Ateşte yakılan kuzu kolu *Korban Pesah*'ın anısınadır. Bunu yemeyiz, çünkü günümüzde *Bet-Amikdaş* olmadığından korban yapılamamaktadır. Bunun yanında, *zeroa* "kol" anlamına geldiği için, Tanrı'nın Bene-Yisrael'i "güçlü bir El ve uzanmış bir Kolla" kurtarışını hatırlatır.

f) *Betsa* - Katı haşlanmış yumurta. Bu da, *Bet-Amikdaş*'ta Yom Tov'un onuruna gerçekleştirilen *Korban Hagiga*'nın anısınadır. Bazı geleneklere göre, bu yumurta Seder'in merkezindeki yemeğin öncesinde yenir.

15. Önce de belirttiğimiz gibi Seder'in bazı kısımlarında sola doğru yaslanmak gerekir. Bu, dört kadeh şarap içilirken, matsa, sandviç (*Koreh*) ve *Afikoman* (yemeğin en sonunda yenen matsa parçası) yenirken yapılır. Bazıları Agada'yı okurken ve yemek yerken de yaslanır.

Biliyor muydunuz??

Sadece özgür insanlar yemek yerken rahat bir şekilde oturma lüksüne sahiptir. Seder sırasında özgürlüğümüzü vurgulamak için bu yaslanma hareketini yapmak önem taşır.

Yakın Bir Bakış

Maror yenirken yaslanılmaz, çünkü *maror* köleliğin acılarını hatırlatır.

16. Seder'in dört noktasında birer kadeh şarap içilir. Toplamda bu dört kadeh şarap ya da üzüm suyu içmek anlamına gelmektedir.

Biliyor muydunuz??

Bu dört kadeh, Tanrı'nın, Bene-Yisrael'i kurtaracağını söylerken kullandığı dört sözcüğe denk gelir: 1) *Veotseti*: Sizi çıkaracağım, 2) *Veitsalti*: Sizi kurtaracağım. 3) *Vegaalti*: Sizi özgür kılacağım, 4) *Velakahti*: Sizi Kendi Halkım olarak alacağım.

17. Seder'in başında, masadaki en küçük çocuk Dört Soru sorar.

Biliyor muydunuz??
Masada hiç çocuk yoksa, bu dört soruyu yetişkinlerden biri sorar. Bu soruları sormak o kadar önemlidir ki, bir kişi tek başına Seder yapıyorsa bile kendi kendine sormalıdır.

18. Seder'in başlarında yer alan *Yahats* adlı kısımda, üç matsadan ortadaki ikiye bölünür, yarısı iki bütün matsanın arasında bırakılır, diğer yarısı da *afikoman* olarak saklanır.
19. *Afikoman* olarak saklanan matsa, yemeğin en sonunda yenir ve ondan sonra gece boyunca başka hiçbir şey yenmez.

Yakın Bir Bakış
Afikoman parçasının saklanmasının amacı, çocukların dikkatini canlı tutmaktır. Bazı yerlerde çocuklar bu parçayı sezdirmeden almaya çalışırlar. Bunu başardıkları zaman da, evin reisi onlardan bu parçayı geri alabilmek için bir hediye vaadinde bulunur.

Yakın Bir Bakış
Afikoman parçasını yemeğin sonunda yememizin iki sebebi vardır:
a) Bu, *Korban Pesah*'ı hatırlatır, çünkü bu korban da yemeğin en sonunda yenirdi.
b) Afikoman, "ağız tatlandırıcı" anlamına gelir ve yemekten sonra ağızda güzel bir tat bırakan yiyecekleri tanımlar. Matsanın tadının ağızda uzun süre kalması için, o gece boyunca bu matsa parçasından sonra başka bir şey yemeyiz.

Lag LaOmer

Rabi Akiva ve Öğrencileri

Yaklaşık 2000 yıl kadar önce, Akiva adında, cahil, ama dürüst bir çoban yaşamıştı. Her gün davar sürüsünü büyük bir sadakatle güderdi. Bir keresinde, kırk yaşındayken, sürekli damlayan su damlalarının bir kayada nasıl bir delik açtığını gördü. "Eğer su bu sert kayada delik açıp içine girebiliyorsa," diye düşündü, "o zaman Tora da benim kalbime girebilir." Hemen Rabi Eliezer'in yeşivasına gitti ve Tora öğrenmeye başladı. Zamanla kendi neslinin en önde gelen Hahamı oldu.

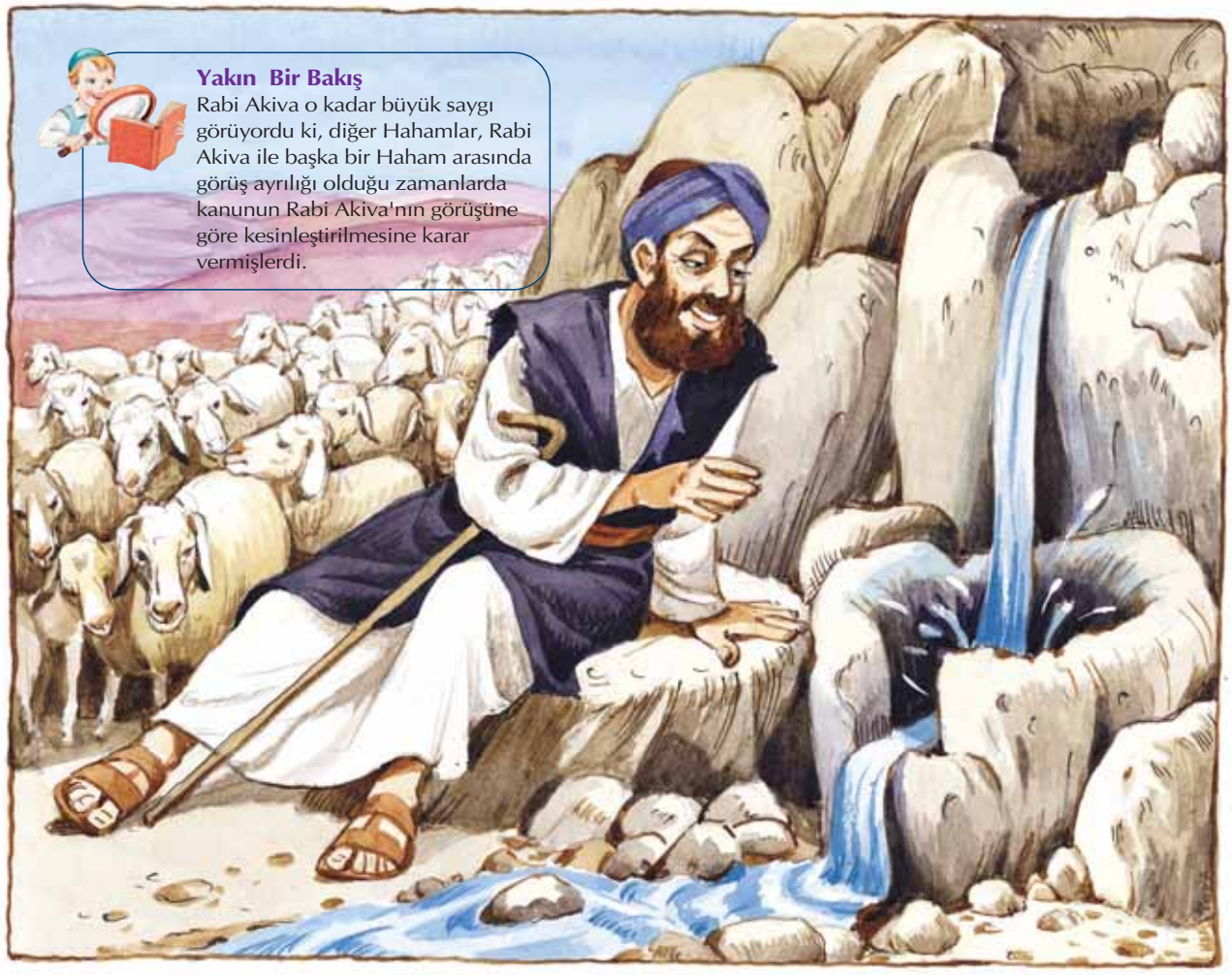

Yakın Bir Bakış

Rabi Akiva o kadar büyük saygı görüyordu ki, diğer Hahamlar, Rabi Akiva ile başka bir Haham arasında görüş ayrılığı olduğu zamanlarda kanunun Rabi Akiva'nın görüşüne göre kesinleştirilmesine karar vermişlerdi.

Biliyor muydunuz??

Rabi Akiva, sonradan Yahudi olmuş bir aileye mensuptu. Sonraları Rahel adlı bir kadınla evlendi. Rahel, çok zengin ve saygıdeğer bir aileden geliyordu. Babası Kalba Savua, Rahel'in Akiva ile evlenmesini istememişti. "O fakir ve cahil bir çoban; sen böyle biriyle evlenemezsin!" diyordu öfkeyle. Ama Akiva, Rahel onunla evlenmeyi kabul ettiği takdirde gidip yeşivada Tora öğrenmeye karar vermişti. Evlenmelerinin ardından Rahel'in babası onların evine girmesini yasakladı. Rahel ve Akiva çok fakirdiler, ama Akiva yine de yeşivaya gitti. 12 yıl sonra geri geldi. Evinin kapısına ulaştığında, içeride arkadaşıyla konuşmakta olan karısının, "ben onu 12 yıl daha beklemeye hazırım, yeter ki öğrensin," dediğini duydu. Bunun üzerine hemen yeşivaya gidip 12 yıl daha öğrendi. Sonunda, 24 yıl sonra eve yanında binlerce öğrenciyle döndü. "Sahip olduğum tüm Tora bilgisi ve sizin benden öğrendiğiniz her şey onun sayesindedir," dedi öğrencilerine. "Beni Tora öğrenmeye gönderen sevgili eşimdir."

Rabi Akiva'nın 24.000 öğrencisi vardı ve bunların hepsi Pesah ile Şavuot arasındaki kırk dokuz gün boyunca *Omer*'in sayıldığı dönemde ölmüştü. Hahamlarımız onların ölümüne sebep olan salgının sebebinin, bu öğrencilerin birbirlerine gerektiği gibi saygı göstermemesi olduğunu öğretirler. Bu ölümler, *Omer* sayımının ilk 33 günü içinde gerçekleşmiş, 33. günde sona ermişti. *Omer*'in sayımından itibaren, bu ölümler nedeniyle yas işareti olarak düğün yapılmaz, tıraş olunmaz ve müzik dinlenmez. Ölümlerin sona erdiği 33. gün mutlu bir gündür. Aşkenaz cemaatleri, yas belirten uygulamaları bu günde sona erdirirler. Sefarad cemaatleri ise 34. günün sabahını beklerler. Bu kadar çok öğrencinin ölmesi sonucunda Tora'nın o nesilde kaybolması tehlikesi doğmuştu. Ama Rabi Akiva kendine yeni bir öğrenci grubu oluşturmuş ve kutsal Tora'nın öğrenimini böylece devam ettirmiştir.

Yakın Bir Bakış

Rabi Akiva'nın öğrencileri birbirlerine karşı acımasız ya da saygısız değildi. Aslına bakılırsa bizim kıstaslarımıza göre birbirlerine oldukça saygılı davranıyorlardı. Ancak *tsadik*ler normal insanlara göre daha yüksek standartlarla yargılanırlar. Sahip oldukları yüksek düzey nedeniyle birbirlerine karşı çok daha büyük saygı göstermeleri gerekirdi.

O dönemde Erets-Yisrael'de Romalılar hâkimdi ve Tora öğrenimini yasaklamışlardı. "Tora öğrenen, Tora öğreten ya da Tora'nın kanunlarını uygulayan herkes idam edilecektir," ilanında bulunmuşlardı. Ama Rabi Akiva yine de Tora öğretmeye devam etti. Sonunda Romalılar tarafından yakalandı ve ölene kadar işkence gördü. Ölmeden önce son sözleri "***Şema Yisrael, Aşem Elokenu, Aşem Ehad*** - *Dinle Yisrael, Aşem Tanrımız'dır; Aşem Bir'dir*" şeklindeydi.

Yakın Bir Bakış

Rabi Şimon bar Yohay, Rabi Akiva'nın son öğrencilerindendi. Romalılar onu da tutuklamak istemişti, bu yüzden Rabi Şimon, oğlu Rabi Elazar ile birlikte 13 yıl boyunca bir mağarada gizlendi. Bu süre boyunca sürekli olarak Tora öğrendiler. Bir mucize gerçekleşti ve yiyip içebilmeleri için yanı başlarında bir keçiboynuzu ağacı ile su kaynağı ortaya çıktı. Sonunda Eliyau Anavi mağaranın girişine gelerek "Roma İmparatoru öldü. Artık dışarı çıkabilirsiniz, etraf güvenli," dedi.

Biliyor muydunuz??

Rabi Şimon bar Yohay, öldüğü gün, öğrencilerine Tora'nın çok sayıda sırrını öğretmişti. Bunlar *Zoar* adlı bir kitaba kaydedilmiştir. Rabi Şimon Yahudiler'in, o gün öğrettiği Tora bilgileri nedeniyle bu günde kutlama yapmalarını vasiyet etti. O gün İyar ayının 18'iydi; yani Lag LaOmer.

OMER SAYIMI ve LAG LAOMER

1. *Omer* sayımına Pesah'ın ikinci gecesi başlarız. Sayıma, kırk dokuz gün sonraki Şavuot bayramına kadar devam ederiz.

Biliyor muydunuz??
Omer'i saymakla geçirdiğimiz bu yedi hafta, Bene-Yisrael'in Mısır'dan çıktıktan sonra çölde Sinay Dağı'nda Tora'yı Tanrı'dan almaya hazırlandıkları yedi haftayla aynıdır.
Omer sözcüğü, yılın ilk hasat edilen arpa demedini tanımlar. *Bet-Amikdaş* zamanında Yahudiler, sayıma bu demetle yapılan *korban*la başlarlar, sayım tamamlandıktan sonra da yılın ilk buğday hasadından elde edilen unla yapılan *Şete Alehem*'in (İki Ekmek) getirildiği Şavuot bayramını kutlarlardı.
Bu yedi hafta aslında oldukça neşeli bir dönemdi. Yahudiler'e Mısır Çıkışı'nı ve Tora'nın verilişini hatırlatıyordu. Ancak ne yazık ki daha ileri dönemlerde bu günler Yahudiler için hüzünlü bir dönem halini aldı. Artık Omer korbanını getiremiyor olmamız, şu an için bir *Bet-Amikdaş*'ımız olmadığını hatırlatır. Ayrıca Omer döneminin ilk otuz üç günü boyunca Rabi Akiva'nın öğrencileri ölmüştü. Ondan bin yılı aşkın bir süre sonra, günümüzden yaklaşık 800 yıl önce Haçlılar döneminde de Avrupa'daki birçok Yahudi, Omer sayımı döneminde katledilmişti.

Yakın Bir Bakış
Omer yılın ilk arpa hasadıyla yapılan bir *korban*dı [Buradan, sadece hayvanlarla değil, bazı durumlarda bitkilerle de *korban* yapılabildiğini görüyoruz]. Tora o günden itibaren kırk dokuz gün (yedi hafta) saymamızı emretmektedir. Ellinci günde Şavuot bayramı kutlanır. Bu zaman dilimine *Sefirat A-Omer* (Omer Sayımı) adı verilir.

2. Omer'in sayıldığı her gece, sayımdan önce şu beraha söylenir: "***Baruh Ata AD... E-loenu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Al Sefirat Aomer*** - *Bizi Emirleriyle Özel Kılan ve Bize Omer Sayımını Emreden, Sen Tanrımız, Mübareksin*".

3. Omer, ayakta sayılır. Sayım geceleyin yapılır. Eğer geceleyin saymayı unuttuysak, ertesi gün, gün batımına kadar sayabiliriz, ama bu durumda *beraha* söylenmez. Sonra ertesi gece tekrar *beraha* söyleyerek normal sayıma devam edebiliriz. Ama eğer gün batımına kadar da saymayı hatırlamadıysak, geriye kalan günlerdeki sayımı *beraha*sız yapmak gerekir.

Yakın Bir Bakış
Önce sayıma başladıktan beri kaçıncı gün olduğunu söyleriz, sonra da aradan kaç hafta ve kaç gün geçtiğini belirtiriz. Örneğin sekizinci geceki sayım şöyledir: "Bugün Omer'in sekizinci günü; yani bir hafta ve bir gün." Sonra da Tanrı'ya, *Bet-Amikdaş*'ın yakın zamanda tekrar inşa edilebilmesi için kısa bir dua ederiz.

4. Omer sayımı döneminin en az ilk 33 günü boyunca Rabi Akiva'nın öğrencilerinin ölümü nedeniyle matem havası vardır. Bu süre zarfında tıraş olunmaz, düğünler yapılmaz ve müzik dinlenmez.

Biliyor muydunuz??
Matemin hangi 33 gün için geçerli olduğu konusunda farklı gelenekler vardır. İşte başlıca gelenekler: Bazı cemaatler mateme ilk gün başlayıp Lag LaOmer'e kadar sürdürürler. Bazıları buna Omer'in 34. gününe kadar devam ederler. Başkaları ise Roş Hodeş İyar'dan, Şavuot'tan üç gün öncesine kadar matem tutar; ama Lag LaOmer bunun dışındadır. Ve yine başkaları Omer sayımının tümü boyunca yas uygulamalarını sürdürür, ama buna Yom Tov, Lag LaOmer, Roş Hodeş ve Şavuot'tan önceki üç günü, dahil etmezler - bunlar çıkınca da geriye 33 matem günü kalmaktadır.

Şavuot

Tanrı Bene-Yisrael'e Tora'yı Veriyor

Pesah ve Şavuot Arası

Deniz yarıldıktan ve Mısır ordusu bertaraf edildikten sonra Bene-Yisrael Tora'yı almaya ve Tanrı'nın liderliğinde Erets-Yisrael'e gitmeye hazırdılar.

Biliyor muydunuz??
Mara sözcüğü "acı" anlamına gelir.

Çölde üç gün boyunca ilerledikten sonra Mara adlı bir yere ulaştılar. Halk susamıştı, ama oradaki suyu içemiyordu, çünkü su acıydı. "Ne içeceğiz?" diye yakındılar Moşe'ye. Tanrı, Moşe'ye bir ağaç dalı gösterdi. Moşe bu dalı suya atınca, acı sular tatlı hale geldi ve halk susuzluğunu giderebildi.

Bene-Yisrael çöldeki yolculuklarına devam ettiler ve bu kez açlık baş gösterdi. "Keşke Mısır'da ölseydik," diye şikâyete başladılar. "Orada bari yiyeceğimiz vardı. Burada açlıktan öleceğiz!"

Tanrı "Size göklerden yiyecek yağdıracağım," dedi. "Her gün halk, o gün için ne kadar yiyeceğe ihtiyacı varsa o kadarını toplayacak. Cuma günleri de, Şabat için fazladan bir yiyecek porsiyonu bulacaksınız."

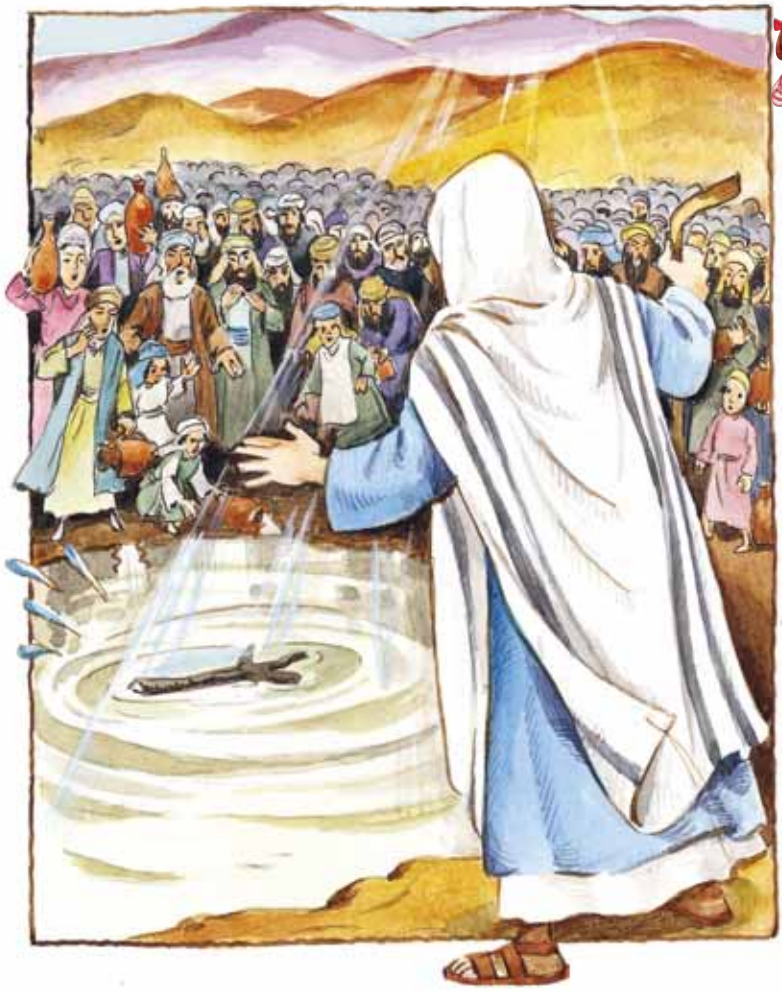

Yakın Bir Bakış
Göklerden gelen bu yiyeceğin adı *Man*'dı. Bu mucize, bizlere, Tanrı'ya olan güvenimizin hiçbir zaman zayıflamaması gerektiğini öğretir. Başımız ne kadar büyük bir dertte olursa olsun, Tanrı, tıpkı atalarımızı çölde kurtarmış olduğu gibi bizi de kurtaracaktır.

Yakın Bir Bakış

Her gün çok miktarda *Man* yağıyordu. Bir kişi ne kadar az ya da çok toplarsa toplasın, sonuçta herkeste eşit miktarda *Man* oluyordu. Toplanmayan *Man*'ın tümü öğleden sonra eriyip gidiyordu. Bir kişi ertesi güne biraz *Man* saklamak istediğinde, *Man* bozuluyordu. Ertesi sabah başka *Man* yağacaktı. Tüm bunlar Bene-Yisrael'e Tanrı'ya her gün güvenmek gerektiğini öğretmiştir.

Her Cuma günü iki porsiyon *Man* yağardı - biri Cuma, diğeri de Şabat içindi. Şabat günü dışarıda bir şey taşımak yasak olduğu için, Şabat gününe ait *Man*, Cuma gününden yağıyordu. Bir kişi ne kadar Tanrı'ya bağlıysa, *Man*'ı da onun çadırına o kadar yakın yere düşüyordu. En üst düzeydeki kişiler *Man*'ı hemen kapılarında buluyorlardı. Yanlış tutum içinde olanlar ise *Man* toplamak için uzun bir yol yürümek zorunda kalıyordu.

Biliyor muydunuz??

Aaron bir kavanoza *Man* doldurup bunu *Aron Aberit*'in önünde bir yere yerleştirmiştir. Daha sonra bu Erets-Yisrael'e getirilmiş ve Bet-Amikdaş inşa edildikten sonra buraya konmuştur. Bu şekilde gelecek nesiller de Tanrı'nın yapmış olduğu mucizeyi görebilecekti. *Man*, halk Erets-Yisrael'e ulaşana kadar toplam kırk yıl boyunca yağmıştır. En son gün yağan *Man* bozulmamıştır. Yahudiler, ilk hasatta yiyecek elde edene kadar bu *Man*'dan sürekli yiyebilmişlerdir!

Cuma günleri, Şabat'ın onuruna iki porsiyon *Man* yağdığı için, biz de Şabat günleri yemeklerde iki tam ekmekle *Amotsi* yaparız. Bu iki ekmeğe "***Lehem Mişne*** - *Çifte Ekmek*" adı verilir.

Yahudiler çöldeki yolculuklarına devam ettiler. Refidim adlı yere geldiklerinde tekrar su eksikliği baş gösterdi. "Bize su ver ki, çölde ölmeyelim," diye yalvardılar. Tanrı, Moşe'ye elindeki asasıyla bir kayaya vurmasını emretti ve Moşe bunu yapınca kayadan kaynak suyu fışkırmaya başladı.

Biliyor muydunuz??

Bene-Yisrael Refidim'deyken Amalek ulusu onlara saldırdı. Yahudiler bu savaşı kazandılar, ama yine de bu, Bene-Yisrael Mısır'dan çıktıktan sonra bir başka ulusun onlara saldırmaya ilk cüret edişiydi. Bene-Yisrael Amalek'e karşı galip gelmelerine rağmen, şimdi, Amalek'in saldırısı nedeniyle, diğer uluslar da artık Bene-Yisrael'e rahatça saldırabileceklerini düşünmeye başlamışlardı. Tanrı Amalek'in bu yaptığını daima hatırda tutmamızı emretmiştir. Amalek, bu saldırısıyla Yahudiler'i Tanrı'dan soğutmayı amaçlamıştı. Bu nedenle, Amalek'in simgelediği düşüncelerle sürekli mücadele etmek gerekir. Bu saldırıdan 900 yılı aşkın bir süre sonra, Amalek'in soyundan gelen Aman, Purim olaylarından hatırlayacağımız üzere Yahudiler'i yok etmeyi denemiştir.

Sinay Dağı'nda Tora'nın Alınışı

Çölde beş haftadan uzun bir süre dolaştıktan sonra Bene-Yisrael Sinay Çölü'ne ulaştılar ve orada kamp kurdular. Sivan ayının ilk günüydü. Tanrı, Bene-Yisrael'e Tora'yı vermek üzereydi.

Yakın Bir Bakış

Tanrı dünyanın tüm uluslarına Tora'yı teklif etmiş ve "Toramı kabul etmeye hazır mısınız?" diye sormuştur. Bir ulus "Bu Tora'da ne yazıyor?" diye sorunca "Öldürmek yasak," diye cevap vermiştir Tanrı. Bunun üzerine "Tora'yı kabul edemeyiz," demişlerdir. "Biz kılıcımızla yaşamaya alıştık." Tanrı daha sonra başka bir ulusa gitmiş, o ulus da "Bu Tora'da ne yazıyor?" diye sorunca "Çalmak yasak," demiştir. Ancak bu kez de cevap "Tora'yı kabul edemeyiz," şeklinde gelmiştir, "Çalmak bizim yaşam şeklimiz". Bu şekilde Tanrı her ulusa teklif götürmüş, ama hiçbir ulus Tora'yı kabul etmeye yanaşmamıştır. Tanrı sonunda Tora'yı Bene-Yisrael'e teklif edince, onlar hemen "Tanrı'nın söyleyeceği her şeyi yapacağız ve dinleyeceğiz." Tora'da ne yazdığını sormamışlardır bile. Tanrı'ya güvenmişler ve O'nun Sözü'nü hemen kabul etmişlerdir.

Tanrı, Moşe'ye Bene-Yisrael'e şöyle söylemesini emretti: "Mısır'da sizin için yaptıklarımı gördünüz. Eğer Beni dinler, Emirlerim'i gözetirseniz, daima Benim sevgili halkım olacaksınız." Halk bir ağızdan "Tanrı'nın söyleyeceği her şeyi yapacağız," diye cevap verdiler. "Herkes kendisini kutsal olaya hazırlasın," dedi Tanrı. "Üçüncü gün Sinay Dağı'nda tüm halka Görkemi'mi göstereceğim. Kimse, bir hayvan dahi, dağa değmesin, hatta yaklaşmasın bile."

Yakın Bir Bakış

Sinay Dağı'nda 600.000'den çok yetişkin erkek vardı. Hep birlikte üç milyondan çok insan vardı orada. Doğacak olan tüm Yahudiler'in ruhları da oradaydı (seninki de!).

Bu insanların her biri Tanrı Sinay Dağı'nda Tora'yı verdiği sırada olanları bizzat görmüştür. Kimsenin gelip Tanrı'nın Tora'yı verdiğini söylemesine gerek yoktu; çünkü bunu kendileri görmüştü! Onlar bunu çocuklarına anlattılar, çocukları da kendi çocuklarına anlattılar. Üç bin yılı aşkın bir süredir günümüze kadar bu bilgi nesilden nesle aktarılarak gelmiştir. Yahudilik böyle bir iddiada bulunan tek dindir.

Biliyor muydunuz??

Şavuot'ta Tanrı'nın Bene-Yisrael'e kutsal Tora'yı vermesini kutlarız.

2448 yılının 6 Sivan günü bir Şabat sabahıydı. Şimşek ve gök gürültüleri arasında ağır bir bulut Sinay Dağı'nın üzerine inmişti. Son derece kuvvetli bir Şofar sesi duyuluyordu ve halkın tümü korkudan tir tir titremekteydi. Dağ sarsıldı ve yoğun bir duman salıverdi. Tanrı'nın Kutsal Varlığı dağın üzerine yerleşmişti. Şofar sesi gittikçe güçleniyordu. Moşe dağa çıktı ve Tanrı On Emir'i söylemeye başladı.

Biliyor muydunuz??

Tanrı On Emir'in ilk ikisini Bizzat söylemiştir; ama bu halk için çok büyük bir kutsiyet anlamına geliyordu. Moşe'ye yalvararak Tanrı'nın Sözleri'ni kendilerine onun aktarmasını istediler, çünkü bu büyük kutsiyette ölmekten korkuyorlardı. Tanrı konuşmaya başladığında tüm dünyada başka hiçbir ses duyulmamıştır. Hiçbir kuş ötmemiş, hiçbir nehir akmamış, hiçbir hayvan tek çıt çıkarmamıştır. Dünyaya tam bir sessizlik hâkim olmuştur.

Yakın Bir Bakış

Halk sadece şimşekleri değil, aynı zamanda gök gürültüsünü ve Şofar sesini de "görmüşlerdir"! Bu büyük bir mucizedir, çünkü onlar, normal insanların sadece duyabildikleri şeyi, görmüşlerdir. Biz gök gürültüsünü "göremeyiz".

Tanrı, Moşe'ye "Sinay Dağı'na çık ve sana kanunlarımı öğreteceğim," dedi. "Bu arada Aaron, büyük oğulları Nadav ve Aviu ve yetmiş ileri gelen, dağın eteğinde bekleyecekler." Moşe dağda kırk gün ve kırk gece boyunca kaldı. Tanrı ona Tora'yı öğretti. Ona aynı zamanda, Tora'daki her şeyin açıklamasını içeren Sözlü Tora'yı da öğretti.

Biliyor muydunuz??

Sinay Dağı'nda Tora'nın verilişinin hatırlanması özel bir mitsvadır. Yom Kipur'da Moşe Sinay Dağı'ndan ikinci On Emir levhalarıyla birlikte inmiştir (Yom Kipur, sayfa 11'ye bakınız).

Yakın Bir Bakış

Tora, Yahudiler için en önemli şeydir. Suya benzetilir, çünkü susuz yaşamak nasıl imkânsızsa, Tora'sız yaşamak da aynı şekilde imkansızdır.

Tora aynı zamanda dünyanın taslağıdır. Tanrı bu dünyayı Tora'ya bakarak yaratmıştır ki, bizler de Tora'nın mitsvalarını yerine getirebilelim.

Ancak halk korkunç bir hata yaptı. On Emir'i dinlemelerinden kırk gün sonra, Moşe'nin dağdan ineceğini bekliyorlardı. Ama Moşe'nin Sinay Dağı'ndan inmekte geciktiği kanısına varmışlardı. Endişelendiler. "Aaron!" diye haykırdılar, "Moşe'ye ne olduğu belli değil. Bize liderlik edecek bir ilah yap."

"Bana tüm altınlarınızı verin," dedi Aaron onlara. Sonra Aaron tüm altını bir araya getirdi ve ateşe attı. Altınlar eridi ve alevlerin arasından altın bir buzağı şekli çıktı. Tanrı sonra Moşe'ye "Şimdi aşağıya in ve halkının ne büyük bir hata yaptığını gör," dedi. "Kendilerine altın bir buzağı yaptılar ve şimdi onun önünde eğiliyorlar. Bu, onları yok etmemi haklı kılacak kadar ağır bir günah!"

Moşe Tanrı'ya halkı affetmesi için yalvardı. "Bene-Yisrael'i şimdi öldürürsen dünyanın diğer ulusları Senin, halkı Mısır'dan onları çölde öldürme amacıyla çıkardığını söyleyecekler. Avraam, Yitshak ve Yaakov'un hatırına Bene-Yisrael'e acı." Tanrı, Moşe'nin halk için dua etmesini istiyordu ve Moşe bunu yapınca, Tanrı onun duasını kabul etti. Moşe elinde iki taş levhayla dağdan indi. Taşların her iki yanında, Tanrı'nın yazmış olduğu On Emir yer alıyordu. Moşe halkın altın buzağının etrafında dans edip ona taptıklarını gördü. Son derece öfkelendi ve On Emir levhalarını yere atarak paramparça etti. "Kim Tanrı'nın yanındaysa bana gelsin," diye bağırdı. Tüm Levi kabilesi onun yanında toplandı. O gün altın buzağıya tapan üç bin kişi ölümle cezalandırıldı.

Yakın Bir Bakış

Aaron aslında Moşe gelene kadar halkı oyalamaya çalışmıştı. İnsanların, özellikle de kadın ve çocukların, altınlarını kolay kolay vermeyeceklerini düşünüyordu. Ama vermek istemeyenlerden bu altınları zorla aldılar.

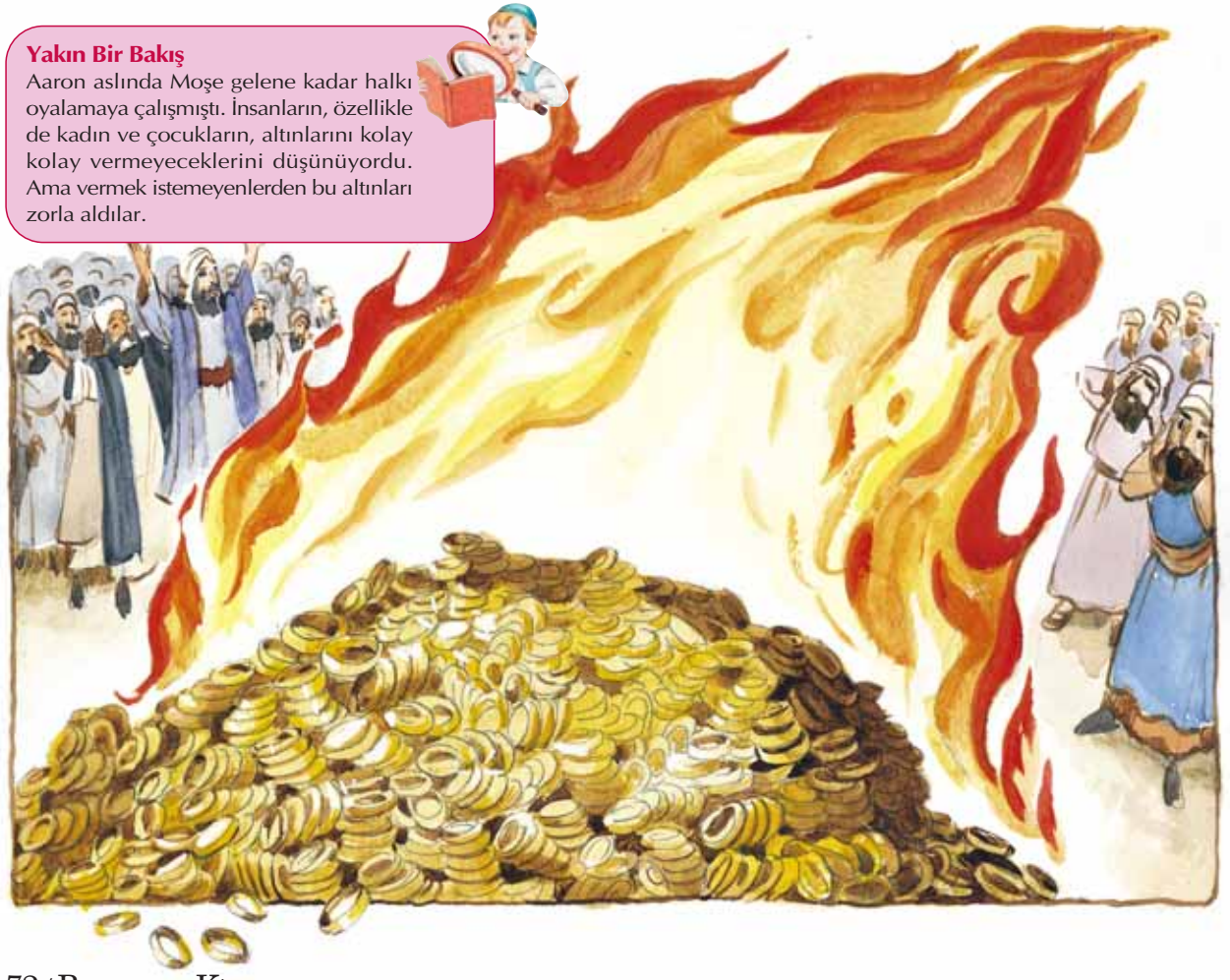

Moşe, Tanrı'ya Bene-Yisrael'i affetmesi için dua etmek üzere bir kez daha Sinay Dağı'na çıktı. Tanrı onları affettiğini söyleyene kadar, Moşe orada kırk gün ve kırk gece boyunca dua etti. Moşe aşağıya indiğinde, Tanrı ona yeni taş levhalar hazırlamasını emretti ve On Emri tekrar yazacağını söyledi. Moşe elinde levhalarla birlikte tekrar dağa çıktı ve kırk gün kırk gece boyunca Tanrı ona Tora'yı bir kez daha öğretti.

Şavuot manevi bir bayramdır - Bene-Yisrael'in Tora'yı Tanrı'dan aldıkları günün kutlamasıdır. Tora bu bayramı aynı zamanda *Hag A-Katsir* - tarladaki olgunlaşmış ürünleri biçme bayramı - olarak da tanımlar.

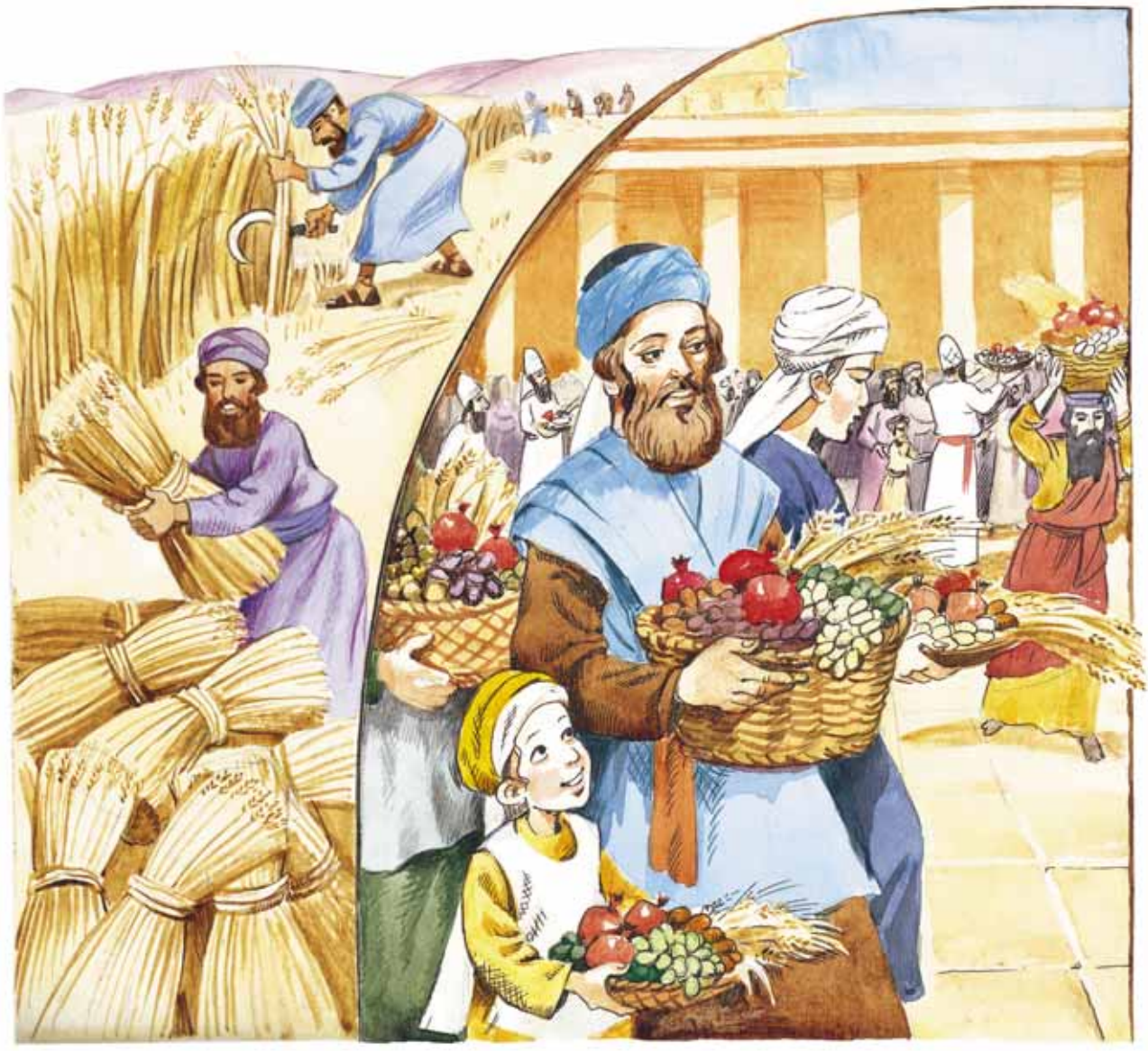

Biliyor muydunuz??

Şavuot, Tora'nın bir tarih vermediği tek bayramdır. Her zaman, Pesah'ta başlayan *Omer* sayımının ellinci gününde kutlanır. Bu bize, Pesah'ta Mısır'dan çıkmamızın tüm amacının, bundan yedi hafta sonra Şavuot'ta Tora'yı Tanrı'dan almamız olduğunu öğretir.

ŞAVUOT KANUNLARI

1. Kırk dokuz günlük *Omer* sayımına Pesah'ın ikinci gecesi başlamıştık. Şavuot, bu sayımın bittiği günün ertesinde kutlanır.

Yakın Bir Bakış

Tora bize Pesah'tan Şavuot'a kadar olan günleri saymamızı emreder. Çöldeyken Bene-Yisrael Tora'yı almak için sabırsızlık içindeydiler. O kadar heyecanlıydılar ki, Pesah'tan beri, Tanrı'nın Tora'yı vermesi için beklerken günleri sayıyorlardı. Her gün kendilerini geliştirmek üzere çalışıyorlardı; bu sayede Tora'yı almaya hak kazanacaklardı.

Biliyor muydunuz??

Şavuot'ta Tanrı Bene-Yisrael'e Tora'yı, onları Mısır'dan çıkarmasının yedi hafta sonrasında Sinay Dağı'nda vermişti.

Şavuot sözcüğü "haftalar" anlamına gelir. Şavuot, "Haftalar Bayramı" olarak adlandırılır, çünkü Pesah'tan itibaren yedi haftanın sayımının ardından kutlanır.

Şavuot'un bir başka ismi *Hag Abikurim*'dir - yani "ilk ürünlerin bayramı". Bunun sebebi, Şavuot'ta *Bet-Amikdaş*'a ilk buğday hasadıyla Şete Alehem olarak adlandırılan İki Ekmeğin korban olarak getirilmesidir. *Bikurim* sözcüğü, ayrıca Erets-Yisrael'in övülmesine vesile olan yedi tarım ürününün turfandaları için de kullanılır. Bu turfandalar Koenler'e armağan olarak *Bet-Amikdaş*'a Şavuot bayramından itibaren getirilirdi. *Bikurim*, Koen'e verildiği zaman bu armağanı takdim eden çiftçi, halkı Mısır'dan çıkardığı ve ona Erets-Yisrael'i verdiği için Tanrı'ya şükranını ifade etmeliydi.

Şavuot aynı zamanda *Hag Akatsir* - Hasat Bayramı - olarak da adlandırılır, çünkü yeni yılın buğday başakları bu zamanda hasat edilmeye başlanır. Şavuot'un bir ismi daha vardır; *Atseret*. Bu, tıpkı Sukot bayramının sonunu işaretleyen Şemini Hag Aatseret gibidir. Şavuot, Pesah bayramını sonlandırır, zira Mısır'dan Çıkış'ın tek amacı Sinay'da Tora'yı almaktı. Tüm dualarda Şavuot'tan, *Zeman Matan Toratenu* (Toramız'ın Verildiği Zaman) olarak bahsederiz, çünkü Tora'nın Sinay'da verildiği gün Şavuot'tur.

2. Şavuot Sivan ayının altısında kutlanır. Erets-Yisrael'in dışında ise iki gün olarak kutlanır: altı ve yedi Sivan.
3. Şavuot gecesinin tümü boyunca uyanık kalıp Tora öğrenme geleneği vardır.

Biliyor muydunuz??
Bene-Yisrael Tora'nın verildiği günün önceki gecesinde uyumuşlar, Tanrı da Tora'yı vermek için onların uyanmasını beklemek durumunda kalmıştır. Bu hatayı telafi etmek için gece boyunca uyanık kalıp Tora öğrenilir.

4. Şavuot'ta Rut kitabı okunur.

Biliyor muydunuz??
Şavuot'ta Rut kitabını okumamızın farklı sebepleri vardır. Bazıları şunlardır: Rut'un hikâyesi hasat mevsiminde geçmektedir ve Şavuot da hasat bayramıdır. Ayrıca Rut, Yahudilik'i sonradan kabul etmiş Moavlı bir kızdı. Yahudilik'i kabul ettiği zaman Tora'yı kabul etmiş olduğundan, Bene-Yisrael'in Sinay'da Tora'yı kabul ettikleri Şavuot bayramında bu kitap okunur. Başka bir sebep ise, Rut kitabında Rut'un, Kral David'in büyük-büyükannesi olduğunun yazılı olmasıdır. Bu kitap Şavuot'ta okunur, çünkü David bir Şavuot günü doğmuş, 70 yaşındayken de yine bir Şavuot günü ölmüştür.

5. Şavuot'ta bazı sinagoglarda *Akdamot* adlı bir şiir okunur.
6. Şavuot'ta sütlü yiyecekler yeme geleneği vardır.

Yakın Bir Bakış

Tora verildiği zaman Yahudiler, bir eti Kaşer olarak hazırlamanın nasıl yapılacağını da öğrenmişlerdir. Bu zaman alır. Bu Kaşer etli yemeği hazırlayana kadar çok zaman geçeceği için o gün sadece sütlü yiyecekler yemişlerdir.

7. Birçok cemaatte sinagogu çimenler, çiçekler, dallar ve yapraklarla süsleme âdeti yerleşmiştir.

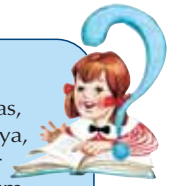

Biliyor muydunuz??

Akdamot şiirini 11. yüzyılda Rabi Meir ben Pinhas, On Emir'e bir giriş olarak yazmıştır. Bu şiir Tanrı'ya, Tora'ya ve Bene-Yisrael'e övgüler içerir. Şiirin bir yerinde tüm gökler kâğıt, tüm ormanlar kalem, tüm okyanuslar mürekkep ve dünyanın tüm insanları yazar olsaydı bile, Tanrı'nın büyüklüğünü dile getirmenin olanaksız olduğu söylenmektedir.
Akdamot, İbranice değil Aramca yazılmıştır.

Yakın Bir Bakış

Yeşillikler, Tora'nın verildiği sırada Sinay Dağı'nın yeşilliklerle kaplanışını hatırlatma amaçlıdır. Ayrıca Şavuot, Tanrı'nın ağaç meyvelerinin kaderini belirlediği gündür.

Tişa BeAv

Bene-Yisrael Çölde Cezalandırılıyor

Moşe, ikinci On Emir levhalarıyla tekrar geri geldiğinde, Tanrı'nın halka *Mişkan*'ı inşa etmeyi emrettiğini bildirdi. *Mişkan*, Tanrı'nın yeryüzündeki "barınak yeri" olacaktı. Elbette Tanrı her yerdedir; ama *Mişkan*'ın özelliği insanların, Tanrı'nın Varlığı'nı orada açık bir şekilde hissetmesidir. On Emir levhaları burada korunacak, *Koen*ler de Tanrı'ya yönelik ibadet için *korban*ları burada yapacaklardı. Bene-Yisrael çölde her yolculuğa çıktıklarında, *Mişkan*'ı sökerlerdi. Sıradaki konaklama yerine kadar Mişkan'ın parçalarını Leviler taşırlar, sonra da *Mişkan* burada tekrar kurulurdu. Bene-Yisrael Erets-Yisrael'e girdikten sonra *Mişkan*'ı Gilgal adlı yere kurdular. Erets-Yisrael'in ele geçirilip kabileler arasında paylaştırılması on dört yıl almıştır. Bunun ardından *Mişkan*, Şilo kentine taşındı.

Bunun 369 yıl sonrasında Şilo'daki *Mişkan*, Peliştiler'le yapılan bir savaş sırasında yıkıldı. Sonraki 57 yıl boyunca *Mişkan*'ın sabit bir yeri yoktu. Koenler *korban*ları bir süre Nov'da sonra da Givon'da gerçekleştiriyorlardı.

Yisrael'in başındaki hükümdarlığının dördüncü yılında, Kral Şelomo *Bet-Amikdaş*'ı inşa etmeye başladı. Bu yapı, Tanrı'nın "barınak yeri" olma açısından *Mişkan*'ın yerini alacaktı. *Bet-Amikdaş*'ın inşası, Bene-Yisrael'in Mısır'dan çıkmasından 480 yıl sonra tamamlandı.

Biliyor muydunuz??

Bet-Amikdaş'ın [Şelomo'nun babası olan] Kral David tarafından yapılması mümkün olmamıştır; çünkü o çok sayıda savaş yapmak zorunda kalmıştır. Tanrı *Bet-Amikdaş*'ın bir Barış Evi olmasını istiyordu. *Mişkan*'ın ve *Bet-Amikdaş*'ın inşası sırasında hiç metal alet kullanılmamıştır, çünkü metal, silah yapımında kullanılır ve silahların amacı insanları öldürmektir. Taşların düzgün kesilmesini, *şamir* adı verilen mucizevi bir böcek yapmıştır. Bu böcek, taşları düzgün bir şekilde keserdi.

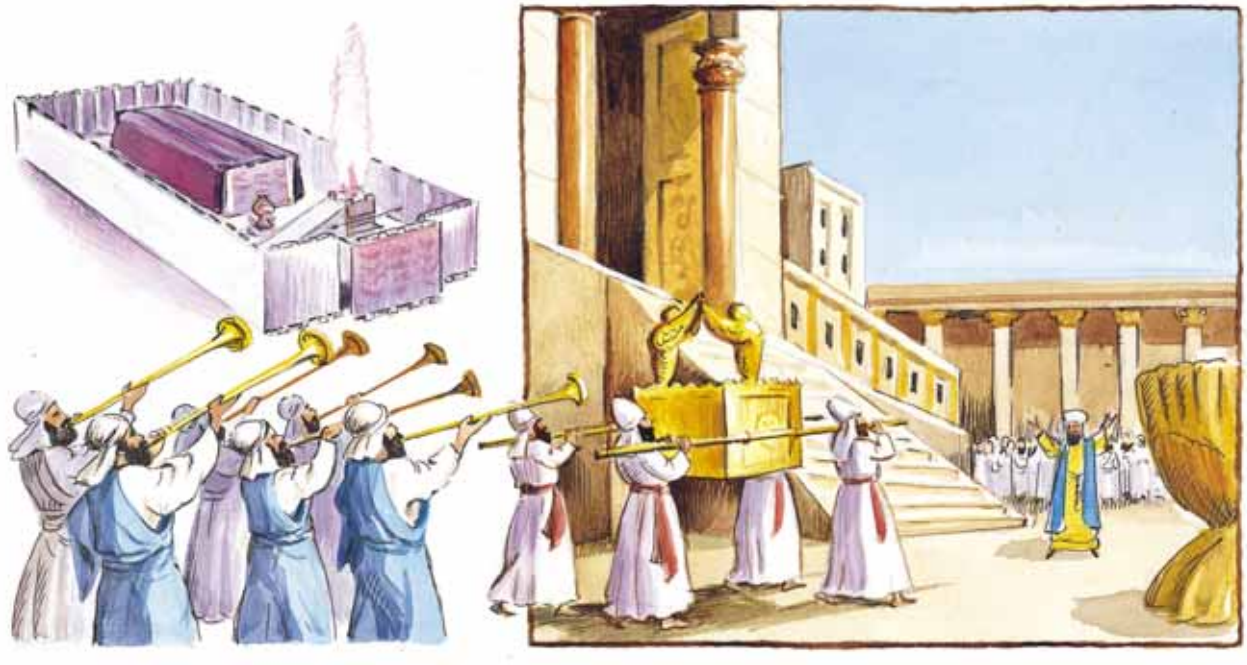

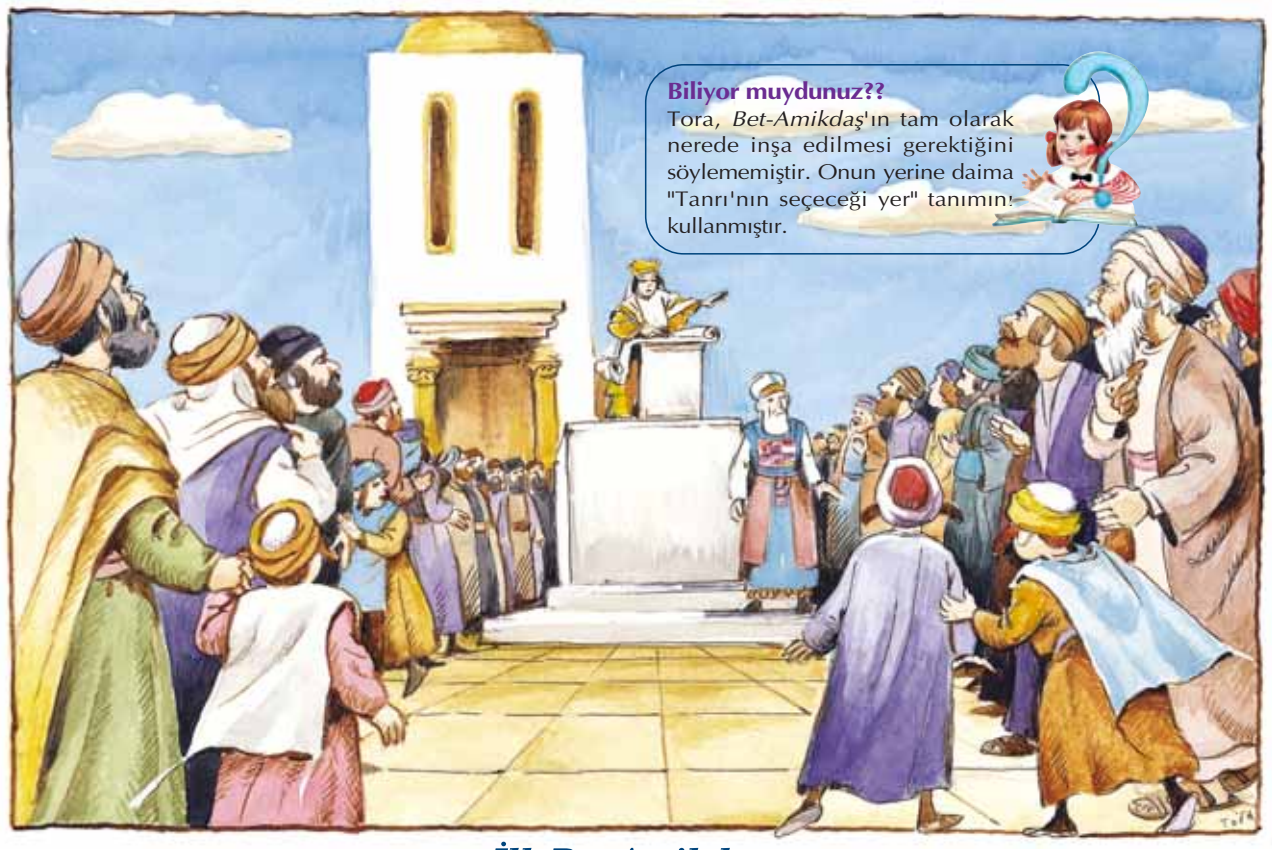

İlk Bet-Amikdaş

Yedi yıl süren inşaatın ardından, Kral Şelomo ilk *Bet-Amikdaş*'ı büyük kutlamalar, dans ve şarkılarla açmıştır. Ancak o öldükten sonra Yahudiler, Yeuda ve Yisrael olarak iki farklı krallığa bölündüler. Özellikle Yisrael krallığında birçok insan putlara tapmaya başladı. İnsanları daha iyi hale getirmeye ve geliştirmeye gayret etmek yerine birçok kral halka uyup günah işledi, hatta başkalarına da günah işletti.

Yakın Bir Bakış

Bet-Amikdaş Yeruşalayim'deki Moriya tepesinde inşa edilmiştir. Burası, Even Şetiya adlı büyük bir kayanın bulunduğu yerdir. Kaynaklarımıza göre bu kaya, Tanrı'nın dünyayı yaratırken ilk yarattığı şeydir. Adam ve Hava günah işledikten sonra Adam burada bir *mizbeah* yapmış ve Tanrı'ya ilk *korbanı* burada gerçekleştirmişti. Avraam'ın bir *mizbeah* kurup, oğlu Yitshak'ı neredeyse korban edeceği yer de burasıydı. Yine burada, Yaakov, ayakları yerde olup başı göklere kadar erişen bir merdivene dair bir rüya görmüştü.

Sonraki birkaç yüzyıl boyunca her iki krallıkta birçok kral hüküm sürmüştür. Bu krallar arasında en değerlilerinden biri Yoşiyau'ydu.

Yoşiyau, Yeuda krallarından biriydi ve henüz sekiz yaşındayken kral olmuştu. Çok iyi ve Tanrı'ya bağlı bir insandı ve *Bet-Amikdaş*'ta çok ihtiyaç duyulan tamiratların yapılmasına karar vermişti. Krallığının 18. yılında, ***Koen Gadol***, *Bet-Amikdaş*'ın gizli yerlerinde bir Sefer-Tora buldu ve bunu krala getirdi. Sefer Tora'yı açtıklarında hemen karşılarına çıkan parça yıkımdan bahsediyordu. Bunun üzerine Yoşiyau tüm halkı yanlış davranışlarını bırakıp teşuva yapmaya yönlendirdi. Krallığın çeşitli yerlerinde bulunan putları ortadan kaldırdı.

Ne yazık ki 31 yıl sonra Yoşiyau Mısırlılar'a karşı yapılan bir savaşta öldü. Onun ardından yine kötü ve günahkâr kişiler kral olunca, putperestlik tekrar yayılmaya başladı.

Peygamber Yirmeyau herkesi uyarıyordu: "Eğer *teşuva* yapmazsanız, hem siz hem de Yeruşalayim yıkıma uğrayacaksınız. Tanrı'nın yoluna geri dönerseniz kurtulursunuz." Ama insanlar onu dinlemediler. Kral onu hapse bile attı! Bu süre içinde Nevuhadnetsar, Babil kralı oldu.

Tsidkiyau 21 yaşındayken Yeuda'nın yeni kralı oldu. İyi bir insandı. Nevuhadnetsar Bet-Amikdaş'ı ve Yeruşalayim'i yıkmadan önceki son on dört yıl boyunca krallık etti.

Yakın Bir Bakış

Yirmeyau, Kral Tsidkiyau'yu Babil'in Yisrael üzerindeki egemenliğini kabullenmeye ikna etmeye çalışıyordu. "Halk çok günah işledi. Bu egemenliğin kabulü, halkın putperestlik gibi günahlarının cezası olacak ve böylece halk kurtulacak," diyordu. Ama Tsidkiyau onu dinlemedi. Nevuhadnetsar'a karşı ayaklandı ve bunun sonucunda büyük bir yıkım yaşandı.

Biliyor muydunuz??

İlk *Bet-Amikdaş* 410 yıl boyunca ayakta kalmış, 3338 yılında 9 Av günü yıkılmıştır.
Hahamlarımız İlk *Bet-Amikdaş*'ın halkın işlediği üç berbat günah nedeniyle yıkıldığını öğretirler: putperestlik, ahlaksızlık ve cinayet.

Yakın Bir Bakış

Tora'nın iki uzun bölümü Tanrı'nın Yahudiler'i, günahkar bir tutum izlemeleri halinde kendilerini bekleyen korkunç cezalar hakkında uyarmasına ayrılmıştır. Bu bölümlere *Tohaha* (sert uyarılar; azarlamalar) adı verilir. Bu cezalardan bahsedilmesinin amacı, halkı yanlış tutumlarından silkindirip uyandırmak ve onları *teşuva* yapmaya teşvik etmektir.

Biliyor muydunuz??

Bene-Yisrael Mısır'dan çıktıktan sonra çöldeyken, Moşe Kenan Ülkesi'nde keşif yapmaları için on iki casusu buraya göndermişti. Bu kişiler geri dönüp rapor verdiler: "Orada çok güçlü devler yaşıyor. Onlarla karşılaştırıldığımızda biz birer çekirgeden farksızız. Onları mağlup etmemiz imkânsız." Halk bunu duyunca cesareti kırıldı ve o gece boyunca ağladı. O gece Tişa BeAv'dı - yani 9 Av. Oysa halkın Tanrı'ya güvenmesi gerekirdi. Bu nedenle Tanrı onları, kırk yıl boyunca çölde dolaşma cezasına mahkûm etti. O zamandan itibaren Tişa BeAv, Yahudiler için hep kederli bir tarih olagelmiştir.

Yeruşalayim kuşatma altındaydı. Ne su ne de yiyecek vardı. İnsanlar susuzluk ve açlıktan ölüyordu. 9 Tamuz tarihinde Babilliler Yeruşalayim surlarında gedik açıp içeriye akın ettiler.

Biliyor muydunuz??

Bunun 100 yılı aşkın bir süre öncesinde, Asur kralı Sanheriv de Yeruşalayim'i yıkmayı denemişti. Ama Tanrı, koca Asur ordusunu bir salgın göndererek tek gecede yok etmişti. Nevuhadnetsar bunu biliyordu ve aynı şeyin kendi başına gelmesinden korkuyordu. Bu nedenle kendisi gitmek yerine, şehre saldırması için başkumandanı Nevuzaradan'ı gönderdi.

Babilliler'in şehrin dış duvarlarını geçmelerinin ardından Kral Tsidkiyau artık hiç ümit kalmadığını anladı. Çok uzun olan ve Yeriho kentine kadar ulaşan bir yeraltı su tüneli yoluyla kaçmayı denedi. Ama Tanrı, olayları öyle bir ayarladı ki, Babil askerleri bir geyiği avlamak için peşinden koşarlarken, tam Tsidkiyau'nun çıkmakta olduğu sırada tünelin çıkışına rastgeldiler. Böylece Tsidkiyau yakalanıp Nevuhadnetsar'ın huzuruna çıkarıldı. Nevuhadnetsar Tsidkiyau'nun on oğlunu onun gözleri önünde katletti, sonra da onun gözlerini kör ederek zincirler içinde Babil'e getirdi. Tsidkiyau orada öldü.

Nevuzaradan'ın komutası altındaki Babil ordusu Yeruşalayim'e girdi. 9 Av tarihinde, yani Tişa BeAv'da *Bet-Amikdaş*'ı yıktılar.

Yakın Bir Bakış

Dışardan bakıldığında *Bet-Amikdaş*'ın yıkılışı tamamen Nevuhadnetsar ve Babilliler'in yaptıklarının bir sonucu gibi görünmektedir. Ama gerçekte onlar sadece farkında olmadan Tanrı'nın birer elçisi olarak görev yapmışlardır. *Bet-Amikdaş*'ı asıl yıkan şey, Bene-Yisrael'in günahkâr yaşamalarıdır.

Biliyor muydunuz??

Yeruşalayim'i ve *Bet-Amikdaş*'ı yıktıktan, sayısız Yahudi'yi katlettikten sonra Nevuzaradan *teşuva* yapmış ve Yahudilik'i kabul etmiştir!

Bu yıkımın ardından sürgün yetmiş yıl sürmüştür. Purim mucizesi bu yıllar içinde meydana gelmiştir.

İkinci Bet-Amikdaş

Yahudiler ikinci *Bet-Amikdaş*'ı inşa ettikleri sırada yabancı kralların egemenliği altındaydılar. Bazılarına göre Kraliçe Ester'in oğlu olan Pers Kralı Darius, Yeruşalayim'de *Bet-Amikdaş*'ın inşa edilmesi için gereken izni vermişti. Ama *Bet-Amikdaş*'ı inşa etmelerinden sonra bile Yahudiler çok uzun yıllar boyunca Pers egemenliği altında yaşamışlardır. Daha sonra Persler Suriye-Yunan krallığına yenilince, egemenlik Suriye-Yunan krallığına geçmiştir. Ama bu yeni ulus *Bet-Amikdaş*'ı putperestlik için kullanmaya başlayınca Matatyau'nun beş oğlunun liderliğindeki Makabiler onlara isyan edip onları yenilgiye uğratmışlardır (bakınız Hanuka, sayfa 29). Bundan sonra Yahudiler tekrar tam bağımsızlığa kavuşmuşlardır.

Ne yazık ki Haşmonaim olarak bilinen Matatyau'nun oğullarından sonra gelen nesiller iyi ve Tanrı'ya bağlı kişiler değildi. Tora'nın kurallarına uygun yaşamıyorlardı.

Biliyor muydunuz??

Hyrkanus ve Aristobulus, Haşmonaim soyundan geliyorlardı. Her biri kral olmak istiyordu. Kardeşlerden biri, adamlarıyla birlikte Yeruşalayim'in içinde krallığını ilan edince, diğer kardeş şehri kuşattı. Durum öyle zor bir hal aldı ki, şehirde *korban* olarak kullanmak için kuzu kalmamıştı. Her gün, şehrin içindeki insanlar, içine para koydukları bir sepeti şehir surlarından aşağıya sarkıtıyorlar, dışarıdakiler *Bet-Amikdaş*'taki günlük *korban*ı gerçekleştirmek için bir kuzuyu bu sepete koyuyorlardı. Bir keresinde, surların dışındakilere, içeride *korban* yapıldığı sürece şehri ele geçirmelerinin imkânsız olduğu söylendi. Bunun üzerine ertesi gün, sepete kuzu koymak yerine bir domuz yerleştirdiler. Domuzun toynakları şehrin duvarlarına değdiği anda tüm ülke şiddetle sarsıldı. Bu, Yahudi egemenliğinin sonunun başlangıcıydı.

Kısa bir süre sonra Romalılar Erets-Yisrael'i ele geçirdiler. Herod'u kral ilan ettiler. Herod acımasız bir katildi ve herkes ondan korkuyordu. Dönemin Hahamlarının bile büyük çoğunluğunu katletmişti. Ama yaptığı iyi bir şey vardı. İkinci *Bet-Amikdaş*'ı restore etti ve eskisinden daha güzel bir hale soktu.

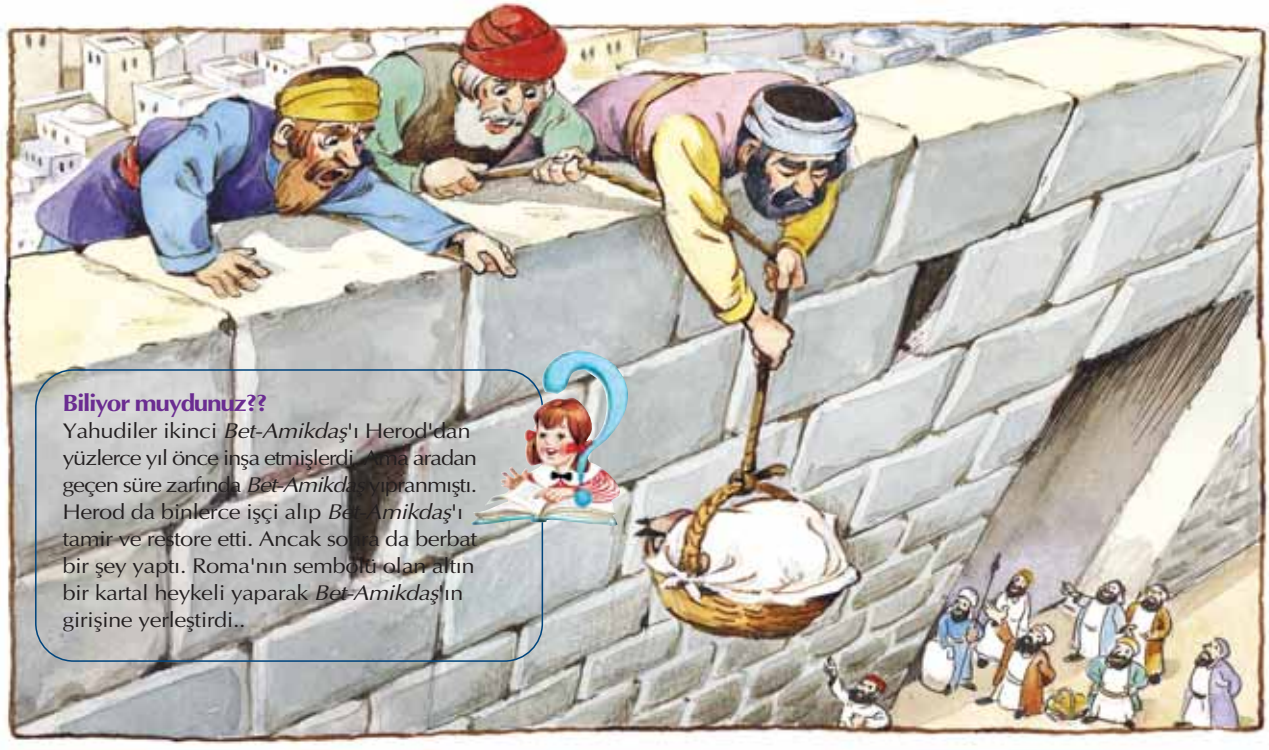

Biliyor muydunuz??

Yahudiler ikinci *Bet-Amikdaş*'ı Herod'dan yüzlerce yıl önce inşa etmişlerdi. Ama aradan geçen süre zarfında *Bet-Amikdaş* yıpranmıştı. Herod da binlerce işçi alıp *Bet-Amikdaş*'ı tamir ve restore etti. Ancak sonra da berbat bir şey yaptı. Roma'nın sembolü olan altın bir kartal heykeli yaparak *Bet-Amikdaş*'ın girişine yerleştirdi..

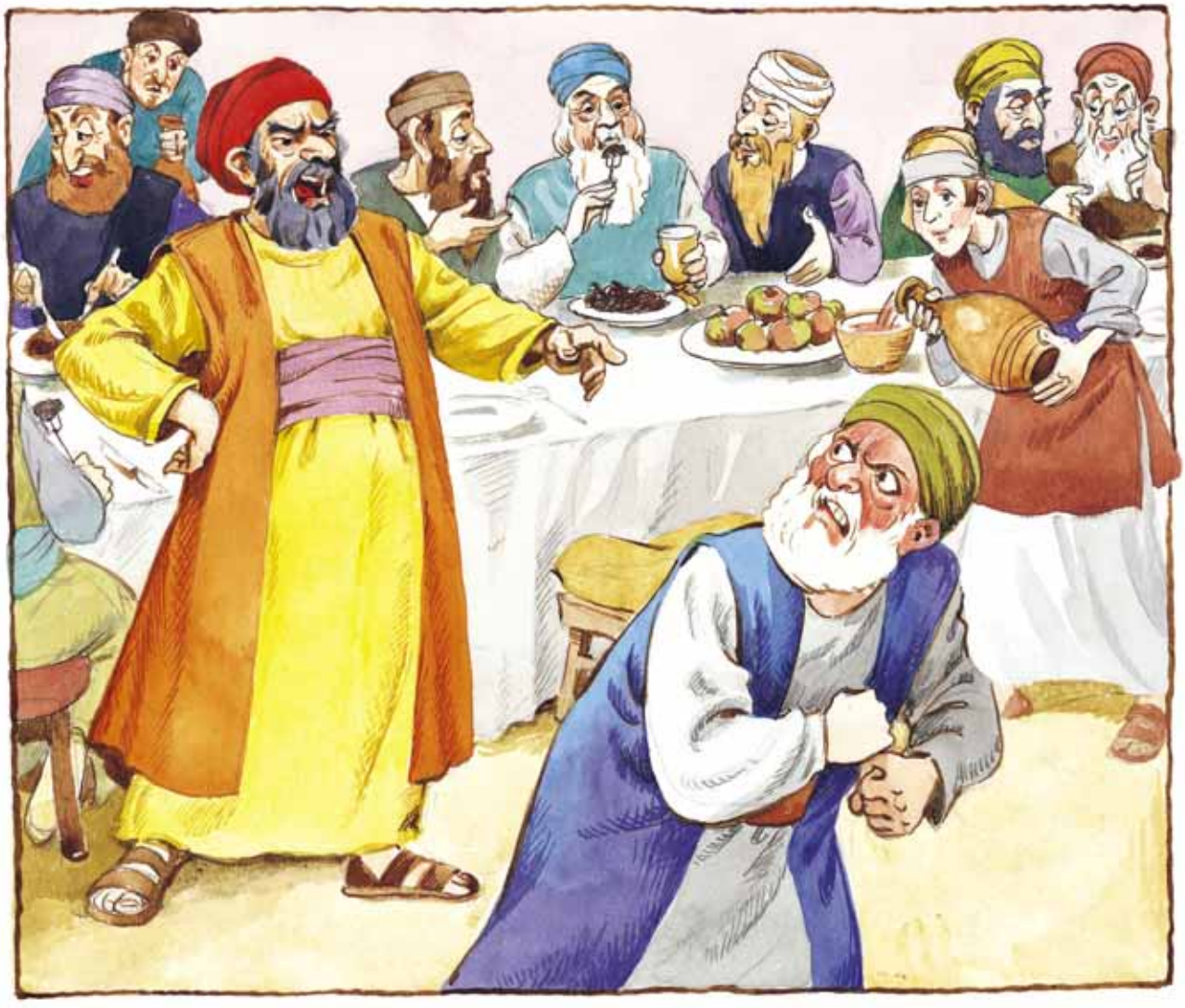

Yakın Bir Bakış

Gemara, Yeruşalayim'in yıkılışına şu olayın vesile olduğunu anlatır: Bir adamın Kamtsa adlı bir arkadaşı, Bar Kamtsa adlı da bir düşmanı vardı. Düzenlediği bir partiye dostu Kamtsa'yı davet etmek istedi. Ama hizmetkârı bir hata yaparak Kamtsa yerine, adamın düşmanı olan Bar Kamtsa'yı davet etti. Bar Kamtsa bu davete şaşırdı, ama yine de partiye geldi. Adam karşısında Bar Kamtsa'yı görünce "Senin burada ne işin var? Defol git!" diye bağırdı ona. "Ama artık buraya bir kez gelmişim. Lütfen beni herkesin önünde utandırma," diye yalvardı Bar Kamtsa. Partinin tüm harcamalarını üstlenmeyi bile kabul etti; ama ev sahibi onu kovmaya kararlıydı.

Bar Kamtsa hem adama hem de o sırada orada bulunan ama hiçbir şey söylemeyen Hahamlar'a çok öfkelendi. "İntikamımı alacağım," diye düşündü Bar Kamtsa ve Roma İmparatoru'na giderek Yahudiler'in ayaklanma hazırlığı içinde olduğunu söyledi! İmparator ona inandı ve bu, Yahudi ulusunu yıkıma daha da yaklaştıran bir etken oldu.

Yahudiler için son bir ümit kalmıştı. Herod'un torunu Agripas. O kral olduğu zaman Hahamlar'ın sözlerini ve Tora'nın kanunlarını dinledi. Ama onun da düşmanları vardı ve onun Yahudi cemaatini güçlendirmesine kızarak onu zehirleyip öldürdüler. Romalılar halka gittikçe daha fazla baskı yapmaya başladı. Ama daha da kötüsü, Yahudiler kendi içlerinde kavga etmekteydiler. Yahudiler, diğer Yahudiler'den nefret ediyorlardı. İşte Tanrı, ikinci *Bet-Amikdaş*'ın yıkılmasına bu nedenle karar vermişti.

Roma ordusu Yeruşalayim'i kuşattı. Komutan, General Vespasian'dı. Şehri ele geçirip *Bet-Amikdaş*'ı yıkmak istiyordu.

O sırada Yeruşalayim'deki Sanedrin'in başında Raban Yohanan ben Zakay vardı. "Beni gizlice Yeruşalayim'den çıkarın," dedi öğrencilerine. "Vespasian'la şahsen konuşmak istiyorum." Vespasian'ın yanına geldiğinde, Raban Yohanan ben Zakay, ona "Size selam olsun ey İmparator," dedi.

"Bana neden İmparator diye hitap ediyorsun?" diye sordu Vespasian. "Çünkü çok yakında İmparator olacaksınız," dedi Raban Yohanan ben Zakay. Onlar konuşmaktayken bir ulak gelip, Vespasian'a, Roma İmparatoru olarak seçildiğini bildirdi. Vespasian son derece mutlu olmuştu. Bu haberi önceden vermiş olan Raban Yohanan ben Zakay'ın üç isteğini yerine getirmeyi kabul etti. Raban Yohanan ben Zakay, Yavne şehri ile oradaki Hahamlar'a kıyılmamasını istedi. İkinci olarak Raban Şimon ben Gamliel'in ailesinin öldürülmemesini istedi. Raban Şimon ben Gamliel Yahudiler'in lideriydi ve Kral David'in soyundan geliyordu. Raban Yohanan ben Zakay, son olarak, Yeruşalayim'deki büyük *tsadik* Rabi Tsadok'un bir doktor tarafından tedavi edilmesini istedi. Rabi Tsadok yıllar boyunca oruç tutup Tanrı'ya Yeruşalayim ile *Bet-Amikdaş*'ı koruması için yalvarmaktan güçsüz düşüp hastalanmıştı.

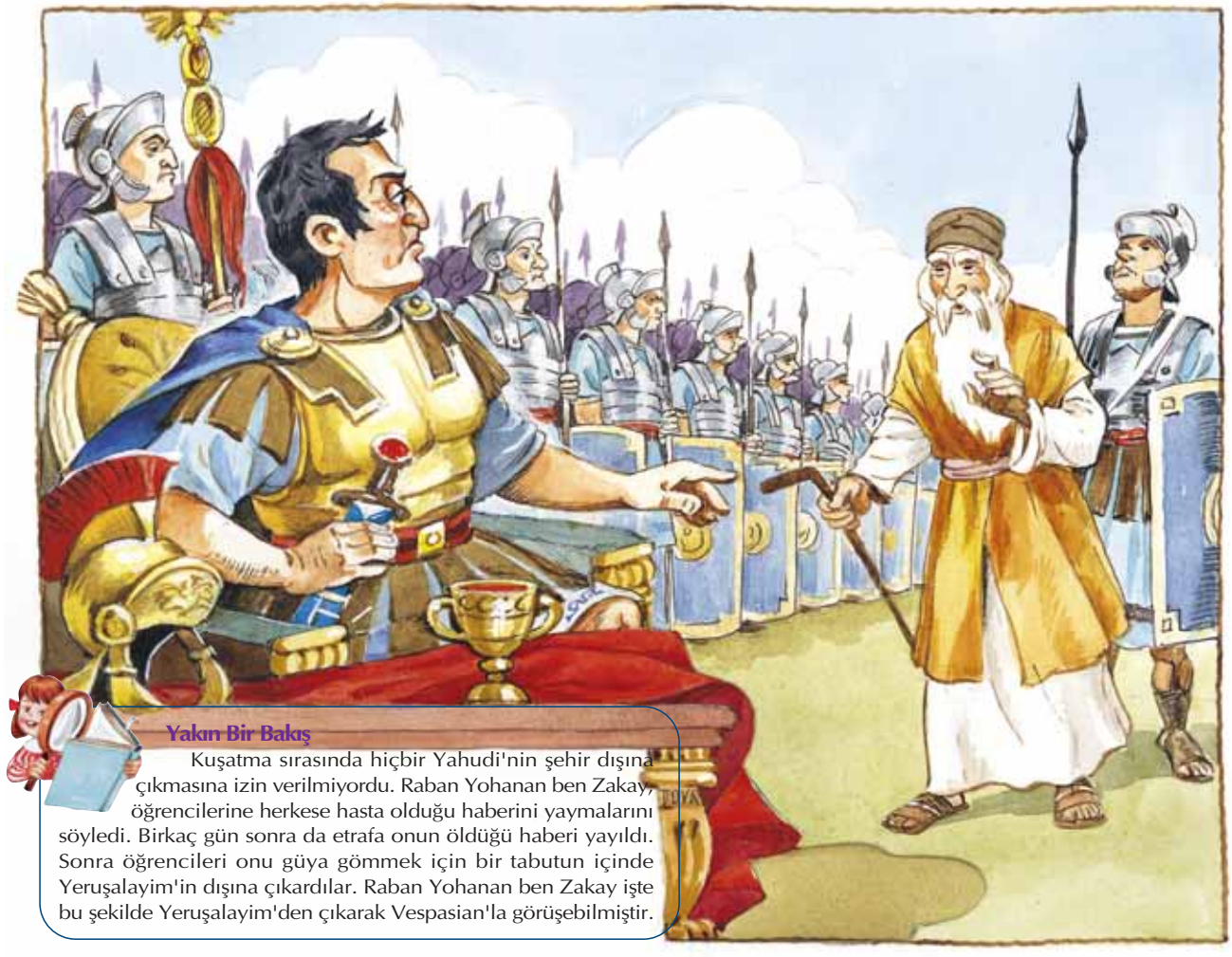

Yakın Bir Bakış

Kuşatma sırasında hiçbir Yahudi'nin şehir dışına çıkmasına izin verilmiyordu. Raban Yohanan ben Zakay, öğrencilerine herkese hasta olduğu haberini yaymalarını söyledi. Birkaç gün sonra da etrafa onun öldüğü haberi yayıldı. Sonra öğrencileri onu güya gömmek için bir tabutun içinde Yeruşalayim'in dışına çıkardılar. Raban Yohanan ben Zakay işte bu şekilde Yeruşalayim'den çıkarak Vespasian'la görüşebilmiştir.

Vespasian Roma'ya döndü. Onun yerine ordunun başına oğlu Titus geçti. Başında bulunduğu ordu, Yeruşalayim'i yenilgiye uğratmayı amaçlayan 80.000 askerden oluşuyordu. Savaş çok acı ve kanlı geçti; çok kişi öldü. Titus Yahudiler'i açlıktan öldürmeye karar verdi. Şehre hiçbir yiyeceğin sokulmasına izin verilmiyordu. Sonunda, 17 Tamuz tarihinde Roma ordusu Yeruşalayim'in surlarını yararak şehre girdi. Yahudiler üç hafta boyunca cesurca savaştılar. Sonra 9 Av tarihinde Romalılar II. *Bet-Amikdaş*'a girdiler ve burayı tamamen yıktılar. Her yer ateşe verildi. *Bet-Amikdaş*'ın tüm değerli eşyaları çalındı ve köleleştirilen birçok esirle birlikte Roma'ya getirildi.

Biliyor muydunuz??

II. *Bet-Amikdaş*, inşasının 420 yıl sonrasında, Tişa BeAv tarihinde yıkılmıştır.
II. *Bet-Amikdaş*'ın yıkıldığı dönem içinde bir milyondan fazla Yahudi hayatını kaybetmiştir.

Yakın Bir Bakış

Tanrı, *Bet-Amikdaş*'ın batı duvarının bir kısmının hiçbir zaman yıkılmayacağına söz vermişti. *Şehina* (Tanrı'nın Kutsal Varlığı) bu kutsal yeri hiçbir zaman terk etmemiştir.

Yakın Bir Bakış

Tişa BeAv'da beş korkunç olay meydana gelmiştir: 1) Moşe Rabenu'nun zamanında, çöldeki Yahudiler'in Erets-Yisrael'e girmemesine karar verilmiştir; 2) I. *Bet-Amikdaş* yıkılmıştır; 3) II. *Bet-Amikdaş* yıkılmıştır; 4) Betar şehri kaybedilmiş ve orada yaşayanlar katledilmiştir; 5) Kötü yürekli Turnus Rufus, *Bet-Amikdaş*'ın yerini bir tarla gibi sürmüştür.
II. *Bet-Amikdaş*'ın yıkılış sebebi, Yahudiler'in birbirlerine hiçbir mantıklı gerekçe olmadan nefret duymalarıdır.
Günümüzde bir sinagog ya da Tora öğrenim yeri (yeşiva), *Mikdaş Meat*, yani küçük çaplı *Bet-Amikdaş* olarak adlandırılır. Burada Tanrı'ya dua edebilir, Tora öğrenebilir ve kendimizi O'na yakın hissedebiliriz.

TİŞA BEAV VE DİĞER TOPLUMSAL ORUÇ GÜNLERİNE DAİR KURALLAR

1. Hahamlarımız yılın belirli tarihlerinde oruç tutmamızı öngörmüşlerdir. Bu günlerde hiçbir şey yiyip içilmez.

Biliyor muydunuz??
Bir kişi Bar ya da Bat Mitsva çağına erişmediği sürece oruç tutması gerekli değildir. Ancak oruç tumak zorunda olmayan kişiler, örneğin çocuklar ya da hastalar bile, dondurma veya pasta gibi özel yiyecekler yemekten kaçınmalıdırlar.

Yakın Bir Bakış
Bu günler Yahudi tarihindeki kederli olayları anma amaçlıdır. Bu nedenle oruç günlerini Tanrı'ya nasıl daha yakın olabileceğimizi ve O'nun kanunlarını nasıl daha iyi yerine getirebileceğimizi düşünmeye adamamız gerekir.

2. Söz konusu oruç günleri şunlardır:
a. Tsom Gedalya. Yani Gedalya orucu. 3 Tişri tarihinde tutulur.

Biliyor muydunuz??
Bet-Amikdaş Nevuhadnetsar tarafından yıkıldıktan sonra, Tanrı'ya bağlı, dürüst bir Yahudi olan Gedalyau ben Ahikam, Erets-Yisrael'de yaşayan Yahudiler'in başına vali olarak atanmıştı. Ama bir hain, Gedalyau'yu öldürdü. Geriye kalan Yahudiler de ya öldürüldüler ya da ülkeyi terk etmeye zorlandılar.

b. Asara BeTevet: 10 Tevet.

Biliyor muydunuz??
Bu tarihte kötü kalpli Nevuhadnetsar, Yeruşalayim şehrini kuşattı. Bu ilk saldırı I. *Bet-Amikdaş*'ın yıkılması ve Yahudiler'in Erets-Yisrael'den sürülmeleriyle sonuçlanan olayların başlangıcıdır.

c. Şiva Asar BeTamuz: 17 Tamuz

Biliyor muydunuz??
Bu tarihte çok kederli beş olay yaşanmıştır: 1) Moşe Sinay Dağı'ndan indiğinde halkın Altın Buzağı'nın etrafında dans ettiğini görünce On Emir'in yazılı olduğu levhaları kırdı; 2) I. Bet-Amikdaş zamanında Yahudi Ulusu her gün yapılan *korban*ı kuşatma nedeniyle yapamaz hale geldi; 3) II. *Bet-Amikdaş* döneminde, Romalılar, Yeruşalayim surlarını yarıp şehre girdiler; 4) Kötü kalpli Romalı General Apostemos bir *Sefer-Tora*'yı yaktı; 5) *Bet-Amikdaş*'a bir put yerleştirildi.

d. Tişa BeAv: 9 Av

3. Bu dört oruç gününden Tişa BeAv haricinde olan üç gün, oruca sabah başlanır. Tişa BeAv'da ise oruç 8 Av akşamı güneşin batışıyla başlar. Tişa BeAv'da yiyip içmenin yanında, yıkanmak ve deri ayakkabılar giymek de yapılmaması gereken şeylerdir. Tişa BeAv'da gün ortasına kadar, yas tutan insanlar gibi yerde ya da alçak taburelerde oturulur.
4. Tişa BeAv gecesi, yere ya da alçak taburelere oturarak Megilat Eha'nın okunuşunu dinleriz. Bu kitapta halkımızın başına gelen kederli olaylar anlatılır. Bunun yanında Tişa BeAv'da ağıt niteliğinde kederli şarkılar okunur. Bunlara *Kinot* adı verilir.
5. Tişa BeAv sabahı *Şahrit* (sabah) duasında *tallit* giymez ve *tefilin* takmayız. *Şahrit*'in sonunda tekrar *Kinot* okunur. Bu kederli manzumeler *Bet-Amikdaş*'ın yıkılışının ne kadar korkunç bir şey olduğunu ve uzun sürgün boyunca Yahudiler'in ne kadar büyük dertler yaşadıklarını ele alır. *Tallit* ve *tefilin* gerekliliği *Minha* (öğleden sonra) duasında yerine getirilir.

6. 17 Tamuz ile 9 Av tarihleri arasında düğünler ve bunun gibi başka neşeli kutlamalar yapılmaz.

Yakın Bir Bakış

"***Şeloşet Aşavuot*** - *Üç Hafta*" olarak adlandırılan bu süre, Yahudi ulusu için çok kederli bir dönemdir. Bu sürede yas işareti olarak saç ve sakal tıraşı olunmaz, müzik dinlenmez ve kutlamalar yapılmaz. Tişa BeAv'ın rastladığı haftanın başından itibaren et yenmez ve zevk amacıyla yıkanılmaz.
Aşkenaz cemaatleri bu kısıtlamalara Roş Hodeş Av'dan itibaren başlarlar (ama Şabat'ın onuruna Cuma günü yıkanırlar ve Şabat günü et yerler).

7. Yukarıda sayılan ve *Bet-Amikdaş*'ın yıkılışıyla doğrudan ilgili olan oruç günlerine ek olarak Taanit Ester gününde de oruç tutulur. Bu oruç normal şartlarda Purim'den hemen önceki gündür. Ama Purim Pazar gününe rastlarsa oruç öncesindeki Perşembe günü tutulur.

Biliyor muydunuz??

Kraliçe Ester, kral Ahaşveroş'a konuşmaya gitmeden önce, Tanrı'nın Yahudiler'i kurtarması ümidiyle tüm Yahudiler'in üç gün boyunca oruç tutmalarını ve dua etmelerini istemişti. Ayrıca Yahudiler kendilerine saldıran düşmanları yenilgiye uğratabilmek için 13 Adar tarihinde de oruç tutup dua etmişlerdi. İşte Taanit Ester, bu oruçların anısınadır (bakınız Purim, sayfa 37).

8. Yom Kipur yılın en önemli oruç günüdür. Tanrı bu günde yeni yıl içindeki kaderimizi Yaşam Kitabı'na mühürler. Bu hiç de kederli bir gün değildir. *Teşuva* yaptığımız takdirde Tanrı'nın bizi affedeceğini bilmek büyük bir neşe vesilesidir.

Biliyor muydunuz??

Yom Kipur, Tora'da emredilen tek oruç günüdür (Yom Kipur'la ilgili daha fazla bilgi için sayfa 11'ye bakınız)..

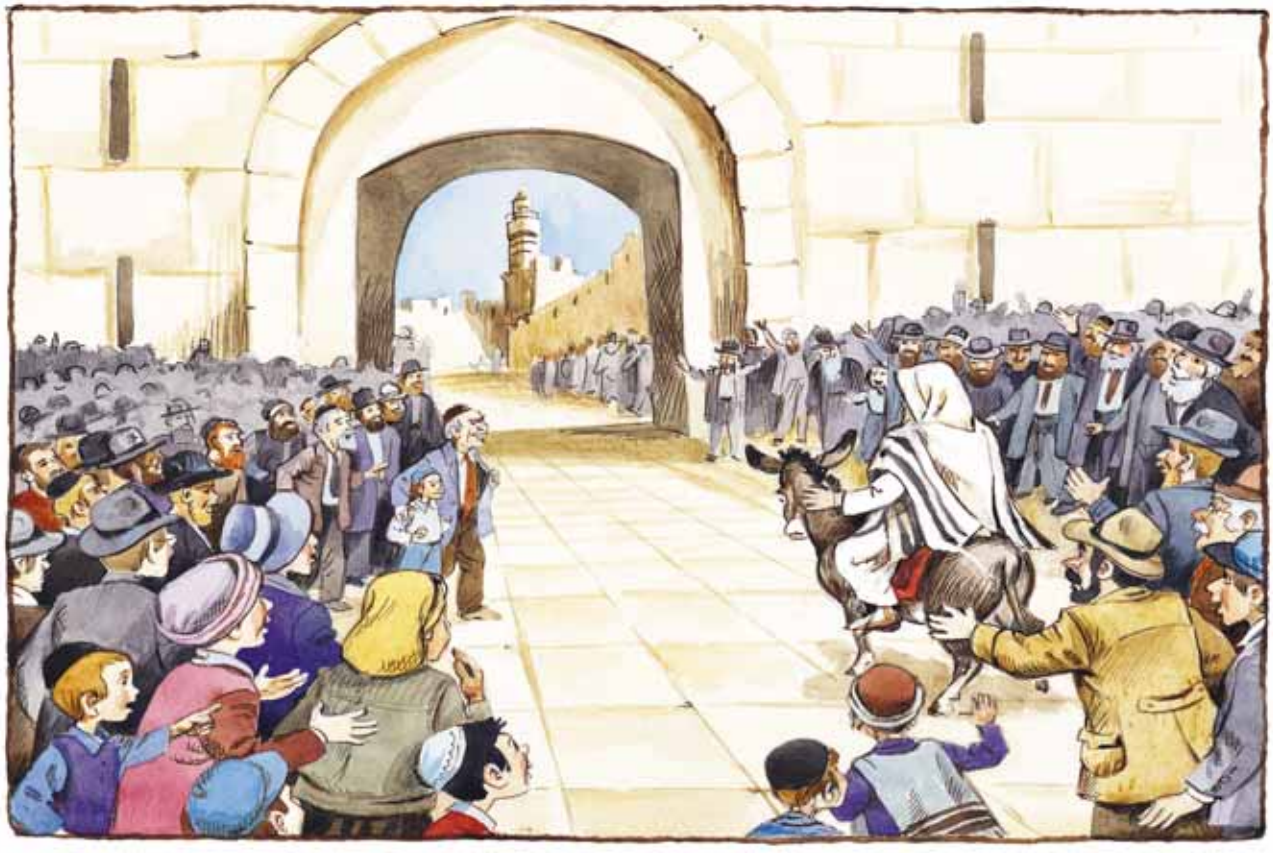

Roş Aşana Sederi

oş Aşana'nın her iki gecesinde de küçük bir tören yapılır.
İstanbul'daki geleneğe göre tören, aşağıdaki gibidir:

1. Bayramın her iki gecesinde de sinagogdan çıkılıp eve gelindiğinde Kiduş yapılır ve her iki gece de Kiduş'ta "***Şeeheyanu***" berahası söylenir.
2. Kiduş'tan sonra *Netilat Yadayim* ile eller yıkanır ve iki bütün ekmekle *Amotsi* yapılır; ancak ekmek tuza değil şekere batırılır.
3. Her simgesel yiyecek, ilgili "*Yei Ratson*" duası söylendikten sonra yenir. Sofrada bu yiyeceklerden herhangi biri (ya da hiçbiri) yoksa bile, *Yei Ratson*'lar okunmalıdır. Seder bittikten sonra normal yemeğe geçilir.
4. Bu Seder, bayramın her iki gecesinde de yapılır.

"***Yei Ratson***", "*Senin isteğin şöyle olsun ki...*" anlamını taşır ve ardından, yenilen yiyeceğe uygun bir cümle okunur.

Sıra şu şekildedir:

a. Herkes "Bora Peri Aets" berahası söyleyerek elma tatlısı yer ve ardından ilk *Yei Ratson* okunur:
'Yei Ratson Milefaneha Ad-onay El-oenu vElo-e Avotenu, Şetithadeş Alenu Şana Tova Umtuka; Mereşit Aşana Vead Aharit Aşana."
"Senenin başından sonuna kadar yeni ve tatlı olacak bir seneye başlamamız Sen'in isteğin olsun."

b. Pırasa ağırlıklı bir yemekten bir lokma yenilir. İbranice'de pırasa "**karti**"dir. Bu kelime, düşmanlarımız için söylediğimiz "şeyi**kar**e**t**u - yok olsunlar" ile benzeştiği için pırasa yenir. Ardından da şu *Yei Ratson* okunur:
"***Yei Ratson Milefaneha Ad-onay El-oenu vElo-e Avotenu, Şeyikaretu Oyeveha Vesoneeha Vehol Mevakşe Raatenu. Tarum Yadeha Al Tsareha Oyeveha Yikaretu***."
"Düşmanların ve Sen'den nefret edenlerin ve kötülüğümüzü isteyen herkesin yok olması Sen'in isteğin olsun."

c. Pazı ağırlıklı bir yemekten bir lokma yenilir. İbranice'de pazı "**salka**"dır. Bu kelime, yine düşmanlarımız için söylediğimiz, "şeyi**s**ta**l**e**k**u - uzaklaşsınlar" ile aynı kökten gelir. Şu *Yei Ratson* okunur:
"***Yei Ratson Milefaneha Ad-onay El-oenu vElo-e Avotenu, Şeyistaleku Oyeveha Vesoneeha Vehol Mevakşe Raatenu. Suru Mimeni Kol Poale Aven, Ki Şama Ad-onay Kol Bihyi. Suru Suru Tseu Mişam, Tame Al Tigau, Tseu Mitoha İbaru Nosee Kele Ad-onay***."
"Düşmanlarının, Sen'den nefret edenlerin ve kötülüğümüzü isteyen herkesin uzaklaşması Sen'in isteğin olsun."

d. Birer hurma yenir. İbranice'de hurma, "**tamar**"dır. Bu kelime düşmanlarımız için söylediğimiz, "şeyi**tam**u - sona ersinler" ile benzeşir. Şu *Yei Ratson* okunur:
"***Yei Ratson Milefaneha Ad-onay El-oenu vElo-e Avotenu, Şeyitamu Oyeveha Vesoneeha Vehol Mevakşe Raatenu. Yitamu Hataim Min Aarets, Urşaim Od Enam, Barehi Nafşi Et Ad-onay, Uvhasdeha Tatsmit Oyevay, Veaavadta Kol Tsorere Nafşi Ki Ani Avdeha***."
"Düşmanlarının, Sen'den nefret edenlerin ve kötülüğümüzü isteyen herkesin sona ermesi Sen'in isteğin olsun."

e. Kabak ağırlıklı bir yiyecek yenir. İbranice'de kabak, "**kera**"dır. Bu kelime, hem hakkımızda verilmiş olabilecek olumsuz kararlar için söylediğimiz "şeti**kra** - yırtılsın" sözcüğünü çağrıştırır, hem de hak ettiğimiz iyilikler için söylediğimiz "veyi**kar**eu - okunsunlar" ile aynı kökten gelir. Şu *Yei Ratson* okunur:
"***Yei Ratson Milefaneha Ad-onay El-oenu vElo-e Avotenu, Şetikra Roa Gezar Dinenu, Veyikareu Lefaneha Zahiyotenu***."
"*Hakkımızda verilen olumsuz kararların yırtılmaları ve Senin önünde sadece sevaplarımızın okunması Sen'in isteğin olsun*."

f. Bir parça balık yenir. Balık bereketi ve çoğalmayı simgeler. Bazı ailelerde, İbranice'si "**rubya**" olup "**rav** - çok" kelimesini çağrıştıran, börülce yeme adeti vardır. Şu *Yei Ratson* okunur:
"***Yei Ratson Milefaneha Ad-onay El-oenu vElo-e Avotenu, Şeyirbu Zahiyotenu Kadagim (Kerubya)***."
"*Sevaplarımızın balık gibi (börülcenin isminin çağrıştırdığı gibi) artması Sen'in isteğin olsun.*"

g. Bulunabiliyorsa kuzu başı, yoksa tavuk ya da balık başı yenir (İbranice'de baş "**roş**"tur) ve ardından şu *Yei Ratson* okunur:
"***Yei Ratson Milefaneha Ad-onay El-oenu vElo-e Avotenu, Şeniye Leroş Velo Lezanav***."
"*Daima baş olmamız ve kuyruk olmamamız Sen'in isteğin olsun*."

Bu simgesel yiyeceklerin ilki elmadır. Aşkenaz cemaatlerinde elma bala batırılarak yenir ve ilk *Yei Ratson* söylenir. Elmanın Roş Aşana'yla ilgili ne gibi bir özelliği vardır? Maaril, Bereşit 27'de anlatılan ve Yaakov'un Esav yerine behorluk berahasını Yitshak'tan alışını konu eden bölümü hatırlatır. Gözleri artık iyi görmeyen Yitshak, Esav sandığı Yaakov yanına geldiği zaman "*...bakın, oğlumun kokusu, Aşem'in mübarek kıldığı tarlanın kokusu gibidir.*" (Bereşit 27:27) cümlesini söyler ve Yaakov'u kuvvetli bir berahayla mübarek kılar. Birçok otoriteye göre, "*Aşem'in mübarek kıldığı tarla*" ifadesi, elma bahçesine, elma kokusu da Gan Eden'in [Cennet Bahçesi] kokusuna gönderme yapmaktadır. Vilna Gaon bu hatırlatmayı biraz ileri götürerek, Yitshak ve Yaakov arasında geçen bu olayın Roş Aşana günü gerçekleştiğini vurgular. Bu nedenle, elma Roş Aşana'da, özellikle Yaakov Avinu yoluyla çok kuvvetli berahalar aldığımız bu günde yemek için oldukça uygun, simgesel bir yiyecektir. Balın da kendine has önemi vardır. İbranice'de "bal" sözcüğünün karşılığı "***devaş***"tır. Bu sözcüğün sayısal değeri;
Devaş = ***D***alet + ***B***et + ***Ş***in = 4 + 2 + 300 = 306'dır.
306 aynı zamanda, "*Merhametli Baba*" anlamına gelen "***Av Arahamim***" sıfatındaki kelimelerin sayısal değerlerine de eşittir;
Av Arahamim = ***A***lef + ***B***et + ***E*** + ***R***eş + ***H***et + ***M***em + ***Y***ud + ***M***em =
1 + 2 + 5 + 200 + 8 + 40 + 10 + 40 = 306.

Kaynaklar:
* "Sefer Yalkut Yosef" - Rabi Yitshak Yosef
* "Yomtov" - Rabi Yeuda Prero
* "TorahFax" - Rabi Zalmen Marozov

Tu Bişvat Sederi

BERAHA DE LAS FRUTAS
MEYVE BERAHALARI

İstanbul geleneklerine göre Tu Bişvat akşamı yapılan düzen şöyledir:

1. 15 Şevat gecesi yemekten ve *Birkat Amazon*'dan sonra masaya her türlü ağaç ve toprak kaynaklı meyve getirilir. Masada özellikle *Erets Yisrael*'in mübarek kılındığı meyveler - *Buğday, Zeytin, Hurma, Üzüm, İncir* ve *Nar* bulunmalıdır.

2. Seder şu şekilde başlar: Okumasını bilenler *Teilim* kitabından ***Şir Amaalot El AD... Batsarata Li***'den (Teilim 120) ***Şir Amaalot İne Barehu***'ya (Teilim 130) kadar okur.

3. Okunan her bölümden sonra, masadakilerden birine beraha söylemesi için bir meyve verilir.

4. Berahaların söylenmesi için masanın etrafındakilere meyveler şu şekilde dağıtılır:

   a. Herkes eline bir bisküvi [ya da herhangi bir unlu mamul] alır ve beraberce şu beraha söylenir: ***Baruh Ata AD..., E-loenu Meleh Aolam, Bore Mine Mezonot***; ve yenir.
   b. Ev sahibi bir zeytin alıp şu berahayı söyler: ***Baruh Ata AD..., E-loenu Meleh Aolam, Bore Peri Aets***; ve yer.
   c. Masanın etrafındakilerden birine [bulunabiliyorsa] bir hurma verilir ve o da aynı berahayı söyler ve yer.
   d. Başka biri üzüm veya kuru üzümle aynı berahayı söyler ve yer.
   e. Herkes birer bardak şarap alır ve hep beraber şu beraha söylenir: ***Baruh Ata AD..., E-loenu Meleh Aolam, Bore Peri Agefen***; ve içilir.
   f. Masadakilerden birine bir incir verilir. Ancak yemeden önce *Şir Aşirim*'deki şu pasuklar şarkılarla okunur:
   Tsena Urena Benot Tsiyon Bameleh Şelomo, Baatara Şeitera Lo İmo Beyom Hatunato, Uvyom Simhat Libo.
   Ateena Haneta Fagea Veagefanim Semadar Natenu Reah, Kumi Lah Rayati Yafati Ulhi Lah.
   Ardından bu kişi *Aets* berahasını (madde b) söyler ve inciri yer.

g. Bir başkasına nar verilir. Ancak yemeden önce *Şir Aşirim*'deki şu pasuk şarkılarla okunur:
Kehut Aşani Siftotayih, Umidbareh Nave; Kefelah Arimon Rakateh, Mibaad Letsamateh.
Ardından bu kişi *Aets* berahasını söyler ve narı yer.

5. Yukarıda saydığımız meyveler berahaları söylenerek yendikten sonra, masada henüz *Aets* berahası söylememiş kişiler kaldıysa, onlar da ağaçta yetişen fındık, portakal vb. meyveler yerler ve yemeden önce *Aets* berahasını söylerler.

   - Eğer herkes *Aets* berahasını söylemişse, elma ve ceviz yenmeden önce *Şir Aşirim*'deki cümleler okunur, ama bunlar bir daha *Aets* berahası söylenmeden yenir.
   - Sadece elma yenmeden önce *Şir Aşirim*'deki şu pasuk şarkılarla okunur:
   Ketapuah Baatse Ayaar Ken Dodi Ben Abanim. Betsilo Himadti Veyaşavti Ufiryo Matok Lehiki.
   Ardından elmayı yiyecek olan kişi *Aets* berahasını söyler ve elmayı yer.
   - Aynı şekilde ceviz yenmeden önce de *Şir Aşirim*'deki şu pasuklar şarkılarla okunur:
   El Ginat Egoz Yaradti Lirot Beibe Anahal, Lirot Afareha Agefen Enetsu Arimonim. Lo Yadati Nafşi Samatni Markevot Ami Nadiv.
   Ardından cevizi yiyecek olan kişi Aets berahasını söyler ve cevizi yer.

6. Her türlü ağaç meyvesi dağıtıldıktan sonra, toprak meyvelerine - örneğin muz, havuç, karpuz, kavun vb.ye - geçilir. Bu meyveler yenmeden önce ***Baruh Ata AD..., E-loenu Meleh Aolam, Bore Peri Aadama*** berahası söylenir.

7. Ardından bir limon veya *Etrog* (*Erets Yisrael*'de yetişen ve *Sukot* bayramında *Lulav*'la beraber tuttuğumuz güzel kokulu bir turunçgil) koklanır ve ***Baruh Ata AD..., E-loenu Meleh Aolam, Anoten Reah Tov Baperot*** berahası söylenir.

8. Ağaçta yetişen bir meyveye *Aets* berahası söyleyen biri, başka bir ağaç meyvesi yiyeceği zaman bir daha bu berahayı söylemez. Aynı şey, toprakta yetişen meyveler için de geçerlidir. Bir *Aadama* berahası yeterlidir.

Kaynak: "Dini Uygulama Rehberi - El Gid Para El Pratikante" - Rabi Nisim Behar
(Gözlem Gazetecilik Bas. ve Yay.)